

Sen

DOMINICI COTUNNII

REGII ANAT. PROF.

D E

SEDIBUS VARIOLARUM

Σ Τ Ν Τ Α Γ Μ Α .

NEAPOLI, ET BONONIAE

M D C C L X X V .

EX TYPOGRAPHIA SANCTI THOMÆ AQUINATIS;
Superiorum Auctoritate.

166936

. . . . *statuit Natura modum quem*
Querere plus prodest, & inane abscindere solum.

Q. HORATIUS FL. Serm. I. Sat. II.

DOMINICO COTUNNIO

AB INGENII ACIE
 A MEDENDI FELICITATE
 AB INSIGNI IN REBUS
 ANATOMICIS PERSPICACITATE
 COMMENDATISSIMO
 PATRONO SUO COLENDISSIMO

JOANNES BARALDI

J. D.

Commentarium tuum de Ischiade Nervosa, Vir Clarissime; meis expensis ante sexennium typis carpensibus recudendum curavi. Nunc autem opusculum tuum de Sedibus Variolarum tanta animi studiique contentione elaboratum me ipso incitante iterum prælo subjicitur, ut non solum tenue hoc grati animi, meæque in Te observantiæ argumentum tibi patefaciam, verum etiam ut aureus plane liber & inventorum novitate, & doctrina excellentia & in-

A 2

genii

4
genii atumine præclarus ad quamplures medicos per-
veniat summo humani generis bono, medicæque artis
incremento. Quod si humanitate singulari meum hoc
exceperis gratis erga Te animi testimonium, summo
me a Te beneficio affectum arbitrabor. Vale Vir Præ-
clarissime, fac ut ames me, mibique libenti lubentique
animo fave.

CORIGII IV. NONAS MARTII MDCCLXXV.

CA-

CAPITUM SUMMA

Ad Illustrem PRINGLEUM Præfatio.

- I. **Q**uæstio de sedibus variolarum quos habeat fines, quæ fundamenta.
- II. Ægri adulti variolosi historia,
- III. A quarta die ad sextam,
- IV. A septima ad octavam.
- V. Octava die se effert atmosphæra calorifica.
- VI. Ejus atmosphære naturæ cum illa febris *typhoidea* comparata. Ejusque febris casus.
- VII. Atmosphære illius indoles est forte venefica.
- VIII. Nona die cur æger salivarit.
- IX. Decimæ diei historia,
- X. Tum undecimæ,
- XI. Et duodecimæ,
- XII. Et decimæ tertie.
- XIII. Decimaquarta post casum in solum moritur.
- XIV. Observata primum in cadaveris tegumentis.
- XV. Observata in capite,
- XVI. Observata in collo,
- XVII. Observata in pectore,
- XVIII. Observata in abdomine.
- XIX. Ex his nonnullæ deductiones.
- XX. Pueri variolosi historia altera.
- XXI. In ejus cadavere extrinsecus observata.
- XXII. Inventa in abdomine,
- XXIII. Et in pectore,
- XXIV. Et in capite.
- XXV. Historia tertia cadaveris puellæ variolosæ.
- XXVI. In variolosorum alvi fluxum animadversiones.
- XXVII. Quando in gangræna mors a somno.
- XXVIII. Ejus phænomeni ratio.
- XXIX. Pueri variolosi historia quarta.
- XXX. In ejus cadavere extrinsecus, & in capite observata.
- XXXI. Tum in pectore,
- XXXII. Demum in abdomine.
- XXXIII. Cadaveris pueri variolosi historia quinta, & in lumbricos alvi animadversiones.
- XXXIV. Signa in variolosis pro lumbricis arguendis.
- XXXV. Præsidia in lumbricos.
- XXXVI. Æthiops mineralis in eorum vires.
- XXXVII. Æthiops effectus,
- XXXVIII. Et beneficia in variolosos.
- XXXIX. Ex his historiis adversus interiorum sedium pustulationem conclusio.

XL.

A 3

- XL. Adolescentis casus pleuride capti.
 XLI. Observata in contentis in ejus pectore.
 XLII. Pleurae detrimenta erant praecipua.
 XLIII. Viscera in variolosis inflammata a materia variolosa non videntur inflamari.
 XLIV. Sed a materia inflammatoria alterius naturae variolis adjuncta.
 XLV. Nam non postulant, uti possent, & deberent sub causa variolosa. Adulti variolosi historia sexta.
 XLVI. In ejus cadaveris abdomine observata: in his intestinorum introversiones.
 XLVII. Introversionum origo.
 XLVIII. Observata in pectore, & capite.
 XLIX. Variolarum venenum ad cutem solum adspirat.
 I. Est ratio cur in cute potius, quam in interioribus locis consistat.
 II. Ea videtur in actu aëris posita, cui cutis subjacet.
 LII. Et in perficcatione superficiem, quae inde consequitur.
 LIII. Experimenta, quae id probant.
 LIV. Balneum eruptionis tempore noxium.
 LV. Inimica eruptioni quævis humoris ad cutem applicatio.
 LVI. Adversus humiditatem adhibenda praesidia.
 LVII. Liberi regiminis vera commoda.
 LVIII. Quousque tenendum liberum regimen sit.
 LIX. Cur interiora non possint variolare.
 LX. Cur perficcatae locorum superficies variolent est in obscuro.
 LXI. Examen, & refutatio asserentium visas in adultis interiorum partes variolatas, AVICENNAE, FERNELII, PARÆI.
 LXII. KERKRINGII, & DRELINCURTII.
 LXIII. TH. BARTHOLINI, MEADII, BOERHAVII.
 LXIV. GUNZII, LIEUTAUDII.
 LXV. Refutatio Fernelianae sententiae foetuum in utero variolorum, & cum eo HÄGENDORNII,
 LXVI. Tum RUYSCHII,
 LXVII. HILDANI, & LEDERM. TREUBLERI, & PECHLINI observationum declaratio. AUGENII, WIELII, MOELLEMBROCCII, & SOMMERI sententiae confutatio,
 LXVIII. Examen observationum MORICEAUI, & FUMEEI.
 LXIX. BORRICHII observatio, & cum ea de PETRO PINTORE ex veteribus negante variolari foetus in utero.
 LXX.

LXX. Conclusio, & in ea BE-
USSERII, & FABRI ob-
servationes redargutz.

LXXI. Quæstionis de sedibus
variolarum pars altera. Lo-
cus cutis pustulescens est ex-
tismus, & ad mucum Malpi-
ghianum pertinet.

LXXII. Variolosi veneni pro-
prietates nonnullæ.

LXXIII. Variolosi morbi in-
gruentis characteres: origo
vulsiionum natura, & origo
cum febre: atque ad eas
præsidia.

LXXIV. Purgationis necessi-
tas, & effectus.

LXXV. Pulsus variolosi chara-
cteres primi, & præcipui.

LXXVI. Per emunctoria cor-
poris, pustulatione cutis vi-
tata, venenum variolosum.

expelli posse non videtur.

LXXVII. Phlebotomiæ, suba-
cidis, quando locus sit ante,
& post eruptionem in vario-
lofis.

LXXVIII. Vescantium uti-
litas.

LXXIX. Variolarum casus va-
rii, & ad eos præsidia. Tres
variolarum febres.

LXXX. Pustularum variolosa-
rum species duæ. Prioris
sunt *umbilicata*, earumque
inflammationis historia.

LXXXI. Alterius speciei *vesi-
culares*, earumque origo.

LXXXII. Umbilicarum sup-
purationis historia.

LXXXIII. Generalis conclu-
sio. Morbus variolosus ex-
tra animal sedet. Pro insitio-
ne variolarum nonnulla.

Peroratio Operis.

AD VIRUM ILLUSTRUM

JOANNEM PRINGLEUM

MAGNÆ BRITANNIÆ ARCHIATRUM

I N

Σ Τ Ν Τ Α Γ Μ Α

DE SEDIËBUS VARIOLARUM.

P R Æ F A T I O.

SUNT Medici nonnulli, PRINGLEE doctissime, quos cum audio vehementius indignor, qui, ut sapientiam quamdam singularem apud simplices, & imperitos Viros ostentent, recentiores istos Medicinæ progressus usque eo traducunt, ut non dubitent prædicare, hac, quam merito efferimus, rerum anatomicarum pleniori scientia, his diligentibus dissectorum cadaverum morbis confectorum lustrationibus, tot demum physiologicorum inventis mire subtilibus, & ad nobilem certitudinem evehitis, quibus hominis machinæ vivendi leges declarantur, Medicorum sermonem auctum quidem in immensum esse, doctrinæ etiam speciem evasisse ampliolem, sed medendi peritiam vix incrementi aliquid, ni potius ex eo detrimentum senserit, accepisse. Qua stulta, ut ego censeo, simulatæ sapientiæ ostentatione, si seipso tantum proderent solidorum progressuum ignorantes, quos retulit Medicina, postquam

postquam ab illo fervili vocum vanissimarum, & hypothesium studio, ad hanc Naturæ ipsius observationem, contemplationemque descendit, parcerem certe illis, & veritati maligna voce eos oblatrare sinerem. Sed damnum inde est, quod illi aut non intelligunt, aut negligunt perverse, quandoquidem contemptionem procurant utilissimis artibus, quibus solis medendi facultas recte innititur, apud eos, qui medendi scientiam ad utilitatem solam traducentes, minus operis, ac par esset, cognitionibus illis, unde nullum sperent fructum, his vocibus decepti possent impendere. Quo modo aperte nituntur, ut paulatim ab hac rationali forma, & philosopho digna, ad illam circulatoriam, & empiricam vanitatem declinet iterum ars, quam tantopere, ut a commentis repurgarent, & ad scientiæ dignitatem eveherent, præstantissimi Viri allaborarunt. Credunt enim illi pessimi obtrectatores (nisi forte eo loquendi modo ignorationi suæ rerum pulcherrimarum, quæ rem medicam nobilitant, pravam excusationem antevertunt) cum Medici prope ad culmen, & utinam ita ! physiologicarum cognitionum pervenerint, nec tamen adhuc parem medendi felicitatem sint adepti, arguere se posse quasi inutilem, & a medendi rectis aliis fundamentis abstrahentem, istam omnem rerum Naturæ investigationem. Quasi artis præstantia solâ morborum curatione dimetienda sit; & omnino necesse sit, qui plus hominis naturam noverit, eum non tam melius, & tutius curabiles morbos, quam plus morborum, etiam incurabilium, posse curare. Nimirum stultissime sperant, quod ipsa rerum Natura negavit, quæ æternos multos genuit morbos, multos ad perniciem irreparabilem generis humani. In quibus cognitio quantavis humanæ naturæ

turæ plus ad iudicium prodest, quam ad curationis effectum. Sed Medici est, non tam omnes curare, cum sint plerique natura invincibiles, quam omnes nosse morbos, sedes eorum veras, causas efficientes, effectus necessarios, tempora, & res demum destructrices causarum morbificarum. Quæ, qui norit, etsi non omnes morbos percuraverit, omnibus tamen scienter medebitur, & curabiles a mortiferis discernet: quo nomine munus artis, quantum homini datum est, perfectissime adimpletur. Neque enim Medici sumus ad præstandam homini immortalitatem, sed ad scientiam probabilium rerum, quas aut re novimus, aut scienter opinamur prodesse vitæ posse, aut obesse. Ad hanc autem quatenuscumque sapientiam melius nos post tantam corporis humani, physicæque notitiam, accessisse, & Veteres in eo omnes antecedere, qui neget, sit profecto stultissimus, aut oportet ut prodat suæ conscientiæ testimonium. Etenim constat, ex quo sedes causæque morborum accuratius quæri cœptæ, & scientia corporis humani, ac œconomia vitæ veterior apparuit, cœpisse nos tanquam in luce morbos videre, quos antea tenebris involuti tentabundi pertractabamus. Ex quo si non alia, ea certe extitit vera utilitas, quod ægri non cœcos adsidentes habent, & conscientia ignorantia passim incertos, & hæsitantes Medicos, sed clarius & ea quæ sunt, & profutura cernentes, & noxia. Quæ res tum profecto erit in arte perfecta, & Medicinam extollet ad verum, cuius capax esse possit, scientiæ culmen, cum ea, per quæ hæc adepta est, plenissime cognoscuntur, machinæ fabrica, & vitæ œconomia, & morborum in viventibus primum designatæ, mox in cadaveribus perquisitæ penitus sedes, & naturæ, & demum

demum effectus. Distinguendum etiam est inter scientiam Medicinæ, quæ tota rationali legum cognitione constat, quibus vitæ corporis humani causæ procedunt, & medicamentorum doctrinam, quæ casu magis, & experiundo, quam ratione sola sunt detecta: utriusque autem consortio medendi constat ars: nam neque medicamentum adhibere scias cognitione defectus naturæ humanæ, & frustra ea cognitio sit, nisi accedat aptorum notitia auxiliorum. Ex quo qui partem alterutram, aut solam extollunt, aut deprimunt, corporis unius membra discerpunt, quæ nisi conjuncta valere non possunt. Quam ad rem præstandam cum non parvam operam adhuc impenderint Viri clarissimi, & Tu cum primis Experientissime PRINGLBE immortalibus illis morborum observationibus, & experimentis fidelibus remedium, restat etiam desiderandum, ut ulterius impendant. Quis enim non cupiat, artis ad solatium spectantis verorum malorum generis humani tuta, & sola fundamenta compleri? Quæ ego pervidebam & agitabam animo, cum variolarum sedes indolui non adhuc constitutas, quæ maxime essent cognitione dignissimæ. In quo cum ea sedulo collegissem, quæ non perfunctorie ex cadaveribus adnotaveram, visus mihi sum nonnihil idoneus, qui rem illam possem studiosius, ac factum antea fuerit, & copiosius pertractare. In spem etiam veni, fore, ut magis quam videri primo posset, ad tanti morbi naturam, curationemque intelligendam, ejus rei cognitio utilis videretur. Quæque totus in eo essem, ut nullum operi meo statuerem pretium, nisi id ex ingenuis Naturæ observationibus procederet, non diligentia peperi cum meæ, tum præsertim aliorum in illis instituendis fatigandæ, quorum animi nullis

nullis præjudiciis præoccupati, ea tantum, quæ vi-
 derent ingenue possent dicere. Num vero ex iis
 apte nonnulla concluderim, quæ mihi inde visa
 sunt apertissime promanare, sapientum iudicium e-
 sto. Ego quidem in re exponenda analytica metho-
 do usus sum. Observationes, quas ipse instituerim,
 non quidem omnes, nec enim erat necesse, cum
 pleræque essent affimiles, sed præcipuas, nec pau-
 cas, exposui primum, nonnullis, ut locus erat, a-
 nimadversionibus intersertis. Ex his deinde, expe-
 rimentis adjunctis, asserui constantes sedes variola-
 rum exterioribus locis tantum, & aëri expositis.
 Examen etiam addidi observationum omnium con-
 trarium asserentium, &, nisi me plurima decepe-
 runt, labantes demonstravi. Demum cum ostende-
 rim, variolas morbum esse omnino cutaneum, ejus
 ad cutem bene vocandi rationes omnes, quas per-
 spectas haberem, sum persecutus; parallelo quodam
 instituto inter insertarum commoda, & naturalium
 pericula variolarum. Quæ cum pervulgare decrevis-
 sem, Tu menti meæ statim occuristi PRINGLEE Clarif-
 sime, ad quem hæc lucubratio digne mitteretur:
 quem ego doctrinæ copia, & soliditate iudicii Medi-
 cum habeo nostra ætate præstantissimum, ut & meam
 erga Te observantiam palam omnibus notam facè-
 rem, & manifesto ostenderem, me in iis, quæ pro-
 posui, ita meam qualemcumque sententiam consti-
 tuere voluisse, ut simul, veri unice amans, Sum-
 morum Virorum, Tuique in primis iudicio lubentif-
 sime submiserim.

DE

D E

SEDIBUS VARIOLARUM

S Y N T A G M A.

QUÆ de sedibus variolarum est quæstio, ea fines habet duos: primum ut constet, cutisne sola, an ad cutis similitudinem partes corporis omnes sub cute sitæ, & præsertim quæ ventribus concluduntur, aut pustulent simul, aut possint pustulare; deinde ut locus præcise finiatur earum partium, quæ variolosæ pustulationis sunt capaces, ferendis pustulis aptus. Quorum prior & multiplici utilitate præstantior est, & factus etiam nobilior dissentionibus Medicorum. Nam etsi nemo funditus rem tractaverit, plurimi tamen ea de re incidenter memorando quæstionis corpori multum adiecerunt. Sed, aliis aliud dicentibus, res, quam oportebat esse clarissimam, & quam definire non erat operosum, tritis, & dubitationibus est involuta. Ex quo alios videas, ducere FERNELLO, quem primum habeo locupletissimum auctorem.

ctorem ejus sententiæ, quam vix Arabs indicaverat AVICENNA, variolarum pustulationem interioribus locis ei, quæ in cute fit, constanter similem adjudicare; alios non ad refragandum quidem institutis, sed relatis ingenue, quæ sibi forte occurrerint, observationibus, contrariæ prorsum sententiæ tradere argumenta. Ita, pro utraque sententia dicentibus Viris auctoritate præcipuis, si quis magno numero adjutus observationum non succurrat, cui credas, semper ambigas oportet, neque perspectam habeas rem ad maximas ducentem, & nobilissimas veritates. Nunc quando nobis fortuna in hoc negotio MORGAGNI operam invidit, qui solus, ni singulare obtitisset fatum, quo variolosa cadavera minus pertractaret, questionem egregie definire potuisset, utile fuerit artis indigentia in re non levi quadantenus subvenire. Mihi cum hominum sententiis nulla res erit; nam homini quid faciat tantum, feratque Natura definituro fuerit satis consuluisse, eam diligenter, & repetito. Constabit per se postea fideli narratione rerum, quas frequentibus exemplis in Natura viderim, qui vera nobis, qui falsa obtruserint. Ipse hoc unum spondeo, me, quæ observaverim, paucis subdubitanter annexis, quæ mihi ipsarum meditatio rerum extuderit, sine ullo partium studio candide relaturum.

II. PRÆEAT autem omnes militis casus annorum septem supra quadraginta variolis interempti: quarum historia si dissecti cadaveris observationi præponatur, rem, credo, lectori meo non inutilem efficiam. Is sub finem Octobris anni 1763. receptus est in Nosocomium. Erat corpore quadrato, cholericæ temperamento, tertium jam diem continenti febre vexatus, quam pertinax comitabatur capitis dolor.

dolor. Pulsus haud valde erant frequentes, magni, tamen potius, & pro corporis habitu, molles (LXXV.), calor carniū flammēus, inquietas multa. Ingenii febris eramus incerti, cui citra hæc nihil præter naturam adjiciebatur. Sed tamen ut capitis dolori, & calori tanto mēderemur, sanguinis uncias octo e brachii vena educi iussimus, cibo abstinere, aquæ fontis puræ frigidus potu subinde refici, accedente quarto morbi die, seri lactis perpurgati, & aqua æqualiter diluti, libram pluribus potionibus haurire.

III. QUÆ cum essent effecta, quarto ipso die ægrum adivi; quem ego eminus prospectans dejerassem in capitis, & colli erysipelas incurrisse, adeo rubore, etsi non æquabiliter fuso, sed extensis late maculis, & subinde distinctis, illæ sedes inficiebantur, nisi propius admotus coloratam rubro cutem, sed ne minimum quidem tumidam aspexissem, quippe in qua naturales rugæ integræ viscebantur. Diætæ itaque statu eodem servatq, Naturæ molimen spectabamus, quum quinto morbi die rubræ aliæ late fusæ similes maculæ pectus cum primis, anterioremque genuum partem occuparunt. Sed, hoc die declinante, quæ simplici *φλόγωσης* imagine se maculæ exhibuerant, tubercula variolosa emittere cœperunt, in fronte primum, hinc per reliquam faciem. Quæ pustulatio aucta est sexto die, & per corpus universum cum ex maculatis, tum ex integris locis se effudit. Novissimum augmentum septimo obtinuit: quo die, cum universum ægri corpus spectarem, animadversione vidi dignum, quod cum omnes illæ rubræ maculæ ubique per corpus pustulas emisissent, solæ quæ erant in pectore, & dorso, in alvo, & lumbis, etsi omnium amplissimæ vide-

viderentur, rarissimas pustulas habebant (LII.). Ut adeo hæc loca capiti, & artubus comparata, omnium minime affecta viderentur.

IV. Cum septimo autem morbi die faucium molestia, quæ pridie cœperat, increvisset, unaque urgeret deglutitionis difficultas, & tussis crebra, necessaria visa est earum inspectio. Quas cum vellem observare, ægri ore aperto, totum palati fornicem, uvulam, linguam totam, buccas demum, pustularum longe refertissima deprehendi. Fauces vero ipsas, cum maxime videre cuperem, an pariter obsiderentur, linguæ, maxime ad basim, tumor, isthmum faucium penè occludens, impedivit. Sed ei tamen suspicioni locus erat propter insigne deglutitionis impedimentum, faucium dolorem, & tussim molestam. Arteriarum autem pulsus ad hunc diem sensim solito ampliores, mollioresque facti. Itaque jubere visum est, pulverem ex contrita camphora conspergi subter lintea, quibus æger incubaret, & in frigidi seri lactis aqua diluti potionibus perseverare.

V. Die autem octavo pulsus in carpis explorandi facultas prorsus est adempta, occupatis variolarum mole aucta locis, eorumque cute tumefacta. Sed nova quædam *caloris atmosphaera*, incredibili afflatu ab ægri corpore procedens, hoc die sentiri cœpit, quæ succedente nono, evasit intensissima. Nam, si proxime accederes, is calor afflatus erumpere sentiebatur, qui sine insigni molestia tolerari non poterat. Mecum quotquot aderant medicinæ studio præsentis, experti sunt, quanta ferocia calor ille manibus accideret vel al duorum pedum distantiam contra ægrum obversis: certe, haud fallo, omnibus videbatur quasi prunas incensas objectas

ctas habere, quarum afflatus etiam nares attingeret fat moleste. Quæ res etsi nimia videri possit, generi tamen, & stadio variolarum, in quo æger verfabatur, erat adæquata. Nam fere omnium hujus generis (VI.) variolosorum a primis ipsis eruptionis temporibus atmosphæra notabiliter incalescit, ut si volam manus eorum cuti proxime advertas, singularem afflatum calorificum facile percipias; eruptione autem perfecta, & maturatione pustularum valescente, acrior afflatus fit; qui maturatione exacta demum mitescit.

VI. Quæ tanta calorifica emanatio cum sequitur hoc genus variolarum, quas constabit fuisse crystallinas (XIX.), earum symptoma individuum adeo & proprium est, ut ne cum illa quidem febre habeant commune, quæ ab emanationis plenitudine *τὸ πλεονέκτος* græcis dicta est: cujus etsi rarissima sint exempla, quando tamen occurrunt, notabiliter diversam, ut mihi ferme constat, ab hac variolosorum habent emanationem. Semel enim eam febrem observavi; sunt namque ejus casus oppido rari, ex quo factum opinor, ut Græci ipsi in ejus notione discrepaverint, inter quos illud nomen natum ad quinque res diversas tam implicite traduxit HIPPOCRATES (a), ut debuerit GALBENUS suo iterum tempore veros ejus febris characteres explicare (b). Observavi autem Juliani, qui pagus est ad quinque millia passuum Neapoli septentrionalis, in presbytero strigoso, biliosæ naturæ, infra tricesimum ætatis annum bene agente. Fuerat is pedestribus itineribus continenter vexatus, victuque usus vago, cum Septem-

B

bri

(a) De Internis affectionibus Cap. XLII. ad XLVI.

(b) In Com. adv. LYCUM. Quod nihil HIPPOCR. & c. C. 2.

bri mense anni 1759. in rigorem sub vesperam incidit, quem febris est secuta. Sensibus internis, externisque statim captus noctem ægit ad usque vesperam sequentis diei; quo tempore in sudorem solutus resipuit. Vix quatuor elapsis horis, tanquam ἀπύρετος, sub mediam noctem novo accessu corripitur, iisdem symptomatis, pari modo ad finem ducto. Tertio die, & quarto, & quinto, post quem diem ægrum ipse primum invisi, tenore pari se febrem habuisse Medici retulerunt. Elicuerant ei sanguinem; sine effectu purgamento alvum movere tentaverant, adhuc clausam; vesicatoria cruribus apposuerant. Eo, quo visi, die, ægrum inveni supino situ stratum, comatosum, sudore mollem, herbei coloris, strigosissimum, pulsibus frequentibus, mollibus potius, & nonniam granditatem affectantibus; vocatum vix oculos aperire vidi, nec vocem reddere. Erat hora matutina vix a novo febris accessu quinta, & ægri corpus, quod detegi spectaculo captus totum iussi, tam conferte vaporem undique emanabat, præsertim de abdomine, quod erat ad spinam valde densæ, ut densa opaca nubes ægrum totum involveret, ultra dimidii pedis altitudinem a capite ad calces undique assurgens. Is vapor non aliter oppositæ manus volæ adhærebat collectus, quam si aquæ ignis opera in vaporem solutæ opponeretur. Resolvi corpus in vaporem videbatur, & tanquam velle sub oculis evanescere. In magnum equidem exemplum, quo vetus illud evinceretur ab HIPPOCRATE dictum ἔκπνοον ὄλον τὸ σωμα (c). Et erat mirum neque pulsus creberrimos adesse, neque nimium mordacemque calorem

(c) In Sectione vi. Libri vi. de Morbis popularibus.

lorem ad ejus corporis attactum percipi: tepor enim quidam observabatur, & vaporis odor nauseosus. Quotidie ita fieri solitum domestici affirmabant. Nusquam macula toto corpore visebatur, non petechiæ, non puncticulæ. Urinæ paucæ vix a naturalibus diversæ. Ex quo facile erat arguere febrem quotidianam remittentem, sub cujus accessibus veneficæ veluti auræ afflatu sanguis invadebatur, nervis inimicæ, cordi cum primis, totique vasorum ordini, quorum robur, & vis motrix concideret; & cujus causa dissolverentur vincula naturalem sanguinis tenacitatem efficientia, qua cavetur, ne vasis exeat; ita ut resolutus in vaporis formam emergeret. Huic ægro salutis fuit cortex peruvianus in ipso febris vespertino decessu ad dimidiam unciam cum duodecim camphoræ granis in duas doses exhibitus, justis intervallis ante novam accessionem assumtas. Nam septima accessio mitissima advenit, nec sensus abstulit, nec tantam attulit vaporationem: venter, ut a magnis corticis dosibus sæpe fit, solutus, viridem multam eliquatam bilem reddidit. Repetito aliquoties cortice cum magna illa camphoræ dosi, convaluit æger decimo septimo.

VII. Ex quo exemplo *vaporiferæ* febris, & vere *τυφώδης*, luculenter apparet, quantum ejus emanatio humida potius, & visibilis, ab ista variolosorum sicca, & calentissima transpiratione sit diversa. Quam si quis velit assumere ad demonstrandum magnam, inter omnes variolarum species, crystallinarum vim ad contagium sui, & infectionem longius propagandam, nemo opinor sanæ mentis refragabitur. Vero enim simile est, hoc omne spirituosum, quod variolosi isti tanto impetu spirant, aut totum variolosum venenum esse volatile redditum, aut

maximam partem veneno illo constare, quod penetrare corpora aptum sit, & si dispositionem in iis invenerit (LXXII.), possit variolare. Neque enim omnia corpora æque susceptibilia sunt contagii: & sæpe vidi variolas nunquam passos pueros, adultosque, variolosos omne genus impune tractavisse ignoto quodam suæ constitutionis ingenio: alios vel in ætate jam decrepita afflatu solo, absque ullo contactu, variolas contraxisse. BONETI patris illustre exemplum est, qui septuagenario major, variolas nondum passus, accersitus ad juvenem variolosum, cum ejus faciem miraretur horrendum in modum tumidam, remotisque stragulis reliquum corpus deterius affectum ei ostenderetur, teterrimo odore perculsus est adeo, ut præcipitem fugam capessere debuerit: variolis nihilominus correptus ejusdem indolis intra paucos dies defunctus est (d).

VIII. ÆGER autem ille nostro nono die pustulas aliquot per frontem, & faciem suppuratas cœpit ostendere: & quæ palati cavum (IV.) occupabant, ruptæ in primis pene omnes ingentem effecerunt salivationem. Cujus tantæ in eo excretionis, eadem, quæ omnibus, quibus illa accidat, variolosis, causæ erant: ruptæ jam natæ per palatum pustulæ, & ulcerum molestia sedes illas affigentes. Quarum stimulo plus humorum ad palatum convocari solet, & ita, qua data veluti via, exonerare sanguinem sese pravis, si quibus redundet, humoribus, Naturæ legibus consentaneum est. Ex quo salivatio variolosa voluntarium effectum habet; naturale enim homini est, quæ linguam palatumve ejus, faucesve vellicant, exspuere. Ejusque potior scaturigo

(d) In Medicinæ Septentrionalis Tomo II. pagina 555.

turigo non in organis naturalibus est salivam veram excernentibus, sed in morbofis illis, & novis. Nec mysterium in ea ullum est, & æque benignas potest ac malignas variolas comitari, malo potius effectu, quam signo; nam exhaurit sæpe machinam, & affluentia humoris, palatum inflat, & fauces, non sine deglutitionis detrimento: redundantia etiam salivosi humoris, somni maxime tempore, suffocationem sæpe minatur. Cæterum fieri solet in variolosis cum pustularunt palatum, & buccæ, & fauces, alias non accidit.

IX. SED in volis manuum, quæ pustularum erant refertissimæ, molestum etiam nono ipso die pruriginis sensum se perferire æger indicavit: quod puris iis in pustulis innascentis erat indicium. Quo tempore pulsuum status qui fuerit, ego pariter nescio: adeo ubique arteriæ cutis tumore occulebantur. Raucitatem tamen, deglutiendique difficultatem in ægro auctam eo die vidi, qui vix paucas aquæ guttas poterat recipere. Decimo autem die pustulæ per faciem suppurationem tantam fuerant adeptæ, ut jam nonnullæ invicem commiscerentur; quod ne in omnibus fieret, forfice pustularum suppuratorum sedes eminentiores jussi paululum amputari, quo pus contentum emitterent.

X. NAM undecimo die, cum cutis universæ tumor crevit, & multæ jam per corpus pustulæ passim suppuratæ apparuerunt, placuit, ut omnes similiter amputarentur. Verum æger pruritu sollicitatus scalpere passim corpus, & artificis operæ refragari. Tussi interim albi glutinis aliqua copia excreabatur, raucedo perstabat, salivatio copiosa: itaque jussum est colluere fauces decocto hordei, addito pauxillo mellis rosacei. Sub noctem hujus diei

sponte alvum eger primo exoneravit paucis faci-
bus, & duris. Calorifica atmosphæra (v.) hoc po-
tissimum die acrior est observata.

XI. DUODECIMO autem die multum quidem pu-
stularum per reliquum corpus suppuratio processisse
visa est, nec tamen universim recepta, superstiti-
bus adhuc non paucis inflammatis pustulis, & cru-
dis. Cutis faciei paullo tumidior hoc die fuit: de-
glutitio prorsus impedita; anhelitus insignis, tussis
molestior, & materiata: pulsus, ut poterat, explo-
rati, amplissimi videbantur, & pene ἀπύρετος. Ter-
ritus æger difficultate deglutiendi, & angustia res-
pirationis, morti se proximum hoc die prædicabat.
Collutionibus tamen insistendum esse jussimus, san-
guinis uncias quinque, cucurbitulis sub aures (qui
locutus est ἐν τῷ τραχηλῷ, quem laudavit HIPPO-
CRATES, si intumesceret in anginosi (c), & quem,
ut puto, recte ARETÆUS (f) interpretatus est *juxta
maxillas*) scarificatis elici, nihil mutato reliquo re-
gimine.

XII. DECIMO tertio die suppuratio fuit jam uni-
versalis, neque pustula cruda superesse ulla visa
est: faciei pustulæ pleræque apertæ pus manabant,
cum e postica sede femoris sinistri, in quam æger
decumbebat; latissima cuticulæ portio excidit, quæ
integra ob pustularum suppuratarum commisionem
a cute fecesserat. Ad quam fedem album de ce-
russa unguentum, quo nudatam cutem tueremur,
applicari jussimus. Cæterum concocti glutinis screa-
tus cum tussi processit, & deglutitio admodum ex-
pedita visa est, ut aquam æger libere potuerit re-
cipere.

XIII.

(c) Aphorism. VI. XXXVII.

(f) De Acut. Caus. & sign. Cap. VII.

XIII. DECIMO tandem quarto die inter pustulas artuum suppuratas tantum commercium passim existit, ut multis in locis cuticula amplissime secesserit a cute, saccumque purulentum repræsentarit. Hi autem sacci, cum se per lectum eger volveret, sensim abrupti pus emittebant: quo emisso, eadem illa per lectum actione amplissimæ epidermidis portiones excidebant, quarum nonnullas propriis ipse manibus æger sibi detraxit, præsertim è genibus. Cutis detecta eodem albo unguento operta est; & cum a die decimo tertio a gangræna in cute sic nudata non leviter pertimescerem, exinde corticis peruviani unciam dimidiam quotidie æger assumpsit frequenti adjuncto potu decoctionis chamæmeli. Pulsus hoc die persisterunt ampli; & aquæ potus sedulo commendatus. Sub hora tamen tertia pomeridiana cum æger varia cum vicinis ægris esset collocutus, sibi que gratularetur de jam recuperata sanitate, repentino, tanquam specimen superstitum adhuc virium adstantibus præbiturus, surrexit e lecto solus, & humi institit. Sui vero sustinendi impositus in faciem illico procidit, & synciput impetu tanto in parietem oppositum impegit, ut magna cutis portio ex frontis offe secederet. Sublevatus, vix in lectum contremiscens repositus, expiravit.

XIV. Post viginti quatuor horas ejus cadaver in Theatrum ferri jussimus, non tam visuri quousque variolarum pustulæ partes corporis varias occupassent, quam ut indicium etiam aliquod deprehenderemus, quo posset constare lapsus vine tantum æger occubuerit, an capitis, vel pectoris læsione aliqua insigni a morbo facta, unde delirus forte e lecto surgens, passus illum syncipitis ictum, sibi potius proximam mortem anteverterit. Et vero ut in

theatrum cadaver est perlatum, & tractari primum coepit, illud mirum fuit, quod flexilitatem tantam membrorum articuli servabant, ut nihil in vivente desiderari ulterius potuisset. Magno utique indicio laxitatis solidorum, quam dissolventi principio imbutus sanguis induxerat. Deinde cutis pustulæ, quæ adhuc integræ supererant, visæ sunt omnes de mole sua, quam vivente adhuc ægro ostendebant, plurimum deperdidisse: quarum plerasque ita subsidentes cum incidi juberem, contra id quod expectabam, ut pure plenas invenirem, vacuas pene deprehendi, pauxilloque sublacæ lymphæ vix reiertas. Cuticula vero, qua pustulæ claudebantur, triplo fere crassior solito, & tanquam humore turgida apparuit. Cute incisa, abundans ei substrata erat pinguitudo, quæ per corpus universum occurrebatur adeo imbuta lymphatico humore, præsertim in illis sedibus, quæ magis intumuerant, ut nihil haberet ab eo statu diversum, qui in œdematosis solet occurrere. His extrinsecus perspectis, ad interiores sedes perscrutandas transivimus: coeptum, autem a capite.

XV. CAPUT erat cum trunco conjunctum, cum ejus sectio instituebatur. Cujus tegumenta ut plus quam alibi per corpus intumuerant, ita sub cute effusam in cellulosa membrana uberrimam lymphæ copiam ostenderunt. Calvariâ in orbem sectâ, detractâque, dura mater sanissima visæ est; qua incisa, cerebrum apparuit, cujus venæ subnigro sanguine turgidulæ eleganter discurrebant, nulla vel minima aëris bullula sub arachnoidea apparente. In ventriculis majoribus vix consueta major vaporis copia fuit. Elevata tandem cerebri basi, vapor solito copiosior ei subjectus apparuit; nam in foveis

cribrosis præter modum redundabat; & circa infundibulum integra illa arachnoideæ vagina, quæ nervos tertii paris, adatasque partes concludit, saccum aqua plenum referebat. Cæterum nullum fuit spatium basi cerebri, & calvariæ interpositum, quod non esset collecto vapore aquoso plenissimum: & magna illa spinæ cavea calvariæ cavo continua, eodem uti solet, fuit egregie completa. In quo nihil erat, si copiam excipias, præter naturam. Cæterum in sedè collisum synciput spectante, neque in offe, neque in cerebro, gravis ulla, & sensibilibus læsio apparuit.

XVI. CAPITIS interioribus satis perspectis, ad colulum transivimus, in quo multa nobis se obtulerunt animadversione dignissima. Cum enim a tegumentis carnibusque superpositis trachæam nudari iussissemus, & a summo ad imum secundum longitudinem aperiri, ejus facies interior, quod erat in maxima expectatione positum, pustulis variolosis in confertissimum agmen dispositis plenissima visa est, quarum aliæ quidem ovales, pleræque vero mixtam figuram habebant, vel quia diffformes natæ erant, vel quia simul commixtæ figuram a nativa diversam acquisiverant. Albidæ tamen erant omnes; & quemadmodum illæ, quæ dissectæ fuerant in cute, non quidem pus continebant, sed pauculum fluidi lymphatici humoris. Cumque a trachæa sectio ad bronchia descenderet, hæc quoque ad tertiam usque ramorum divisionem intrinsecus confertim pustulata, apparere: quorum tamen pustulæ rubentiores erant, & humore sanguineo extrinsecus refertæ, quo humore cavum ipsum bronchiorum redundabat. Superiores etiam trachææ partes eadem labes infecebat, quas omnes confertum pustularum agmen occupa-

cupaverat; ligamenta scilicet glottidis, laryngis ventriculos, & quidquid reliquum est ad supernos usque limites. Epiglottidis utraque facies, lateralia ejus ligamenta; lacunaria illa duo, quæ his ligamentis, summoque laryngis hiatus interponuntur, uno eodemque variolosarum pustularum agmine tenebantur. Omnes autem, quæ in pharynge erant pustulæ, sublividæ apparebant. Pharyngis fundus, qua post laryngem arctatus in œsophagum facessit, pustulis etiam undique plenus erat, ita ut exterior arytenoidum cartilaginum sedes iisdem confertissimis occuparetur. Qua re perspecta, ad credendum trahebamur, fore quidem, ut œsophagum parilibus pustulis plenum inveniremus: sed contra accidit. Namque pharyngis fundus, ubi primum contractus in œsophagum transibat; pustulis illis protinus omnino deficiebatur, quarum per reliquum œsophagi tractum ne minimum quidem indicium apparuit. Œsophagus autem secundum longitudinem ad ventriculum usque dissectus magnam dedit, qua farciebatur, lætiginosi mucii copiam [XXII.]

XVII. PECTORE aperto; pauca præter naturam apparuere. Nam pericardium vix majorem consueta aquæ copiam habebat, subrubram tamen, & coagulatis particulis innatantibus refertam. Cor certe majus erat, ac potuisset expectari: cujus superficies admodum inæqualis in facie convexa ventriculi anterioris, qua in sede pinguitudinem habere solet, nonnihil rubescentis lymphæ pinguitudini commixtum ostendit. Auriculam anteriorem, continuoque cavarum truncos, polypus implebat prægrandis subflavi coloris. Pulmones sani omnino erant: neque in reliquis pectoris partibus morborum quidquam aliud, nedum pustulosi, est observatum.

XVIII.

XVIII. PRÆCIPUA tamen cura in perscrutando abdomine restabat, ventre viscerum plenissimo, quorum præsertim variolæ multis observationibus prædicantur. Inquisitum est primum in omentum, quod adeo erat pinguitudine dives, ut ultra umbilici regionem plurimum descenderet: nihil in eo tamen diligenter observato apparuit variolosi. Fuit pariter ventriculus optimi habitus; nam satis contractus, ut solet in jejulantibus, postea quam est dissectus pauculum continere visus est albidæ illius materiæ, qua refertum œsophagum observaveramus. Arctum pariter erat duodenum, eandemque materiam continebat aliquot flavis biliosis striis interstinctam. Reliqua intestina sæcibus vacua paucò aëre distendebantur, albissima, & pellucida sic, ut rugæ interiores extrinsecus distinguerentur. Jecur, lien, renes, ab omni pustularum specie libera, vix tantulum mole excedere visa sunt. Sed in jecore substantia flaccidior consuetò manifestius apparebat. Quod cum undique mundissimum observassem, propter imum acutum ejus marginem fundo vesiculæ fellis proximum, videre mihi tamen visus sum minutulas prominentes quasdam molles albissimas hydatides, vix quartam milii seminis partem mole æquantes: quæ cum veluti nascentes viderentur, scalpelli acie diligenter punctæ, limpidi aquosi humoris vix visibilem guttulam emittendo, reliquæ cum jecoris superficie æquabantur. Quatuor certe, aut quinque, numeravi. Nitida erat fellis vesicula, & amplissima, bileque nigerrima, & filamentosa distendebatur. In liene illarum etiam hydatidum, quas in jecore vidi, etsi nonnulli se videre negabant, satis tamen distinxisse mihi tres visus sum, molis ejusdem, & naturæ; quæ in renibus,

stf

etsi omni diligentia inquisiverim, omnino non apparuerunt. Nam præter flacciditatem, communem viscerum omnium characterem, in succenturiatis renibus, qui subflavo humore quodam erant referti, nihil quicquam culpari potuit. Urethra ad vesicæ urinariæ cavum usque aperta, ne minimam quidem speciem pustulæ ostendit.

XIX. Quæ cum essent observata, etsi dubium relinquebatur vine morbi prorsus internecina æger occubuerit; cujus cæterum stadium novissimum multa cum spe salutis attigerat, & quem eodem tempore miles alter pene tricenarius, usdem fere symptomatibus prehensus, feliciter evaserat; an capitis illo ictu, a quo tamen intrinsecus manifestæ læsiones non apparuerunt, erat tamen minime dubium genus variolarum, quod ægrum affligerat, & præclara locorum natura, quæ insederant. Nam ex aperture illarum, quæ in cute integræ superfuerant, apparebat; pustulas variolosas ichore potius puri simili, quam bono fuisse pure, & glutineo refertas. Qui ichor facili negotio timore illo, quo percussus æger correptus est, potuit in sanguinem remeare; nervosque prehendere convulsione mortifera. Ea est enim timoris natura, ut repressis, qui in cute sunt humoribus, ad interiora, secretiones internas eo, quod a cute repulit, adaugeat. Ex quo facile apparet pustulas illas pertinuisse ad genus variolarum, quas crystallinas appellamus (LXXX.). Quæ cum multas ob causas, tum ob facilitatem retrocessionis periculosissimæ omnium solent haberi; nam latex ille fluidus, & causticæ aquæ similis, quem includunt, si remeet in sanguinem, nervis est maxime inimicus, quos stygiæ instar aquæ corripit, & convulsionem excitat mortifera. Solvit
latèx

latex idem sanguinis elementa, & solidioris densitate minuit: et quo non minima parte tantæ flexilitatis omnium membrorum a morte est deducenda, ejusque flacciditatis, quam viscera ostenderunt.

XX. TRANSIREM nunc etiam ad demonstrandum quid hæc ipsa docuerit cadaveris dissectione de fedibus, quas tenuerint variolæ, nisi aut per se id fieret ex parte manifestum, aut satis usam observationem crederem, quæ rem tantam, ubi maximæ veritates innitantur, definirer. Dabo alteram, quam in puero duodecim annorum confluentissimis variolis defuncto, instituimus; cujus morbi historiam (nec enim, nisi cum ad disseccandum ejus cadaver. est allatum, observavimus) qualem accepimus tradam. Brumalis acerrima tempestas exceperat annum 1766. Cujus primis diebus sublatus de platea, in qua decubuerat, infimæ sortis puer perlatus est in Nosocomium. Quatuor jam dies prodiderant variolæ. Vixerat sub divo pene nudus, nam thorace, & abdomine exceptis, quas sedes laneo panno semilacero vix integerat, reliquum patebat. Variolæ prodiderant, quod & ipsi spectabamus, confluentissimæ. Febris erat parca quum eo die, qui erat morbi quintus, partitis dosibus illi exhibuerunt unciam corticis peruviani. Die sexto suppuratio apparuit plerarumque pustularum faciei; sed interim tumon cutis nullus erat, neque in facie, neque in reliquo corpore, & subsidere variolæ unversim visæ sunt; sic ut septimo exeunte die, multis inutiliter, quo sublevari posset, tentatis, gravi jam anhelitu, moræ & sopore prehensus æger occubuerit.

XXI. Cujus cadaver cum ipsi observarem; tenuit nos primum multitudo pustularum extrinsecus spe-

spectabilium, quarum facies erat plenissima, ubi crustatæ apparebant. Sed pectus, & potissimum abdomen, uti & dorsum, ac lumbi rarissimas, dispersasque pustulas habebant: quod eo videbatur mirabilius, quia has partes æger tectas, munitasque panno servaverat, habebatque præ cæteris mundas; nam artus erant spurcissimi, & pustularum agmen eos ita invaserat, ut vacuæ a pustulis sedes vix inveniretur. Quod cum esset spectabile, illud tamen accessit animadversione dignissimum, capillatam, scilicet omnem capitis partem, quam spissus capillus hoc in puero integebat, ne unicam quidem, ut ut diligenter perquisitam, pustulam ostendisse. Cæterum pustulæ vacuæ subsidebant, maxime omnium umbilicatæ, quarum potior erat numerus, vix paucissimis vesiculis sublacteose sero adhuc turgidis intercedentibus. Umbilicus tamen pustularum erat sublividus, & cuticula subtiliori, & maxime fragili constabat præ reliquo ambitu, in quo erat turgidior; ut facile agnosceres pustularum centrum in gangrænam transivisse.

XXII. Quæ cum extrinsecus apparuissent, & maxima esset artuum omnium flexilitas, abdomen est dissectum, in quo vapor collectus non apparuit. Viscera tantum præcipua Jecur, & Lien, molem suam excedere visa sunt; nam jecur hypochondrii marginem ad duos transversos digitos excefferat: lien vero sinistra extremitate descendere plurimum ob plenitudinem cœperat, & obliquari. Quod eo erat animadversione dignius, quia ventriculus vacuus cernebatur, quo in statu lien transversum fere positum maxime servare solet. In ventriculo autem, cum disseicaretur in eo in quo erat positus, qui a naturali non abludēbat, sublacteus quidam humor

mor (xviii) redundabat; qualis fieri solet ejus mucus, quum longa mora collectus computruit. Intestina omnia post duodenum flatibus distendebantur: in mesenterio, & omentis paucissima erat pinguitudo. Quæ partes universæ cum apertissime conspicerentur, nemo omnium, quos idoneos ad observandum convocaveram, cum oculos ad earum superficiem undique investigabilem attentissime adhiberent, quidquam, vel minima similitudine pustulosum, potuit conspicerere. Quorum ego singulos cum hortarer, quo rem diligenter perquirerent, ne ullo nos modo falleret observatio, res accidit non illepida, quam ob sui novitatem referre expedit. Affirmabant omnes hujus cadaveris viscera superficiem integerrimam, & ab omni vel levissima pustularum specie liberam habere, cum repente ex omnibus unus, oculis in dextram coli sedem defixis, postquam iterum iterumque tacitus inspectaverat, plausu edito, exclamat, pustulam inveni: indigitatque mediam anteriorem coli faciem proxime cæci terminum. Quem ad locum inspiciendum cum omnes accurrissent; non pustulam modo, sed & pustulas audacter conclamarunt: adeo in re cupide quæsitæ vel fallax veri species incautis facile persuadebat. Ipse vero subridens eorum judicium excepi, brevi-que eo perduxi, ut faterentur se vana pustularum specie fuisse deceptos. Etenim per illam coli sedem vasorum mesocolicorum rami cum pinguitudine mesocoli decurrebant. In illa pinguitudine duæ erant in media anteriori facie intestini minutæ glandulæ conglobatæ semine cannabis non majores, quas excipiebat per ambitum pinguitudo, non tamen occultabat: ita ut sub extima intestini membrana sublivido colore glandulæ eminere, pustularumque spe-

specie prospicerentur. Harum glandularum altera transversum digitum super intestino a mesocoli infertione distabat, altera pollicem. Utrasque, membrana intestini, qua cludebantur, incisa, extraxi, solidasque inveni, neque exteriori facie, neque interiori substantia morbofi quidquam, & a reliquis glandulis congeneribus diversum exhibentes. Fuit hæc certe observatio singularis conglobatas glandulas invenire intestinum altiuscule insidentes, sed fuit talis, ut si perfunctorie fuisset excepta, falsa veri specie, de pustulatione intestinali persuasisset. De qua cum primum intestina detecta fuerant post abdominis incisionem, nonnulli statim etiam affirmaverant, sæcum intestinalium disgregatis quibusdam particulis decepti, quæ pellucidis distenti flatibus intestini parietibus intrinsecus applicatæ maculos extrinsecus quasi pustulosas referebant. Sed prior inspectio facile rem ostendit, uti & compressio apertioque totius intestini, qua particula illæ separabantur, intactumque intestinum, & immaculatum relinquebant. Renes, vesica urinaria, jecur, lien, cætera, quæ erant in abdomine, cum extrinsecus mundissima, tum intrinsecus labem notabilem nullam ostenderunt.

XXIII. VENTUM est inde ad pectus, in quo primum se utrinque exhibuit nequaquam subsidens pulmo; erat enim colore subatro, uti partes apparere solent, quum effuso nigro sanguine sunt infartæ, & extra vasa collecto. Nam pressus pulmo facile cedebat, sensibili sub pressura inclusi sanguinis diffugio, & strepitu quodam nato cum subintraret loca, quæ bullulis aëreis tenebantur. Etenim per totam pulmonum superficiem bullularum aërearum acervi disgregati apparebant, quæ bullulæ tum-
forte

forte eo se receperunt, cum sanguis vi morbi effusus in cellulas pulmonum aëri destinatas, expulerat aërem sede sua, eidemque recepto sub finitimis superficiei pulmonum cellulis, omnem se in trachæam restituendi aditum præcluserat. Ex quo inæqualis pulmonum superficies evaserat, prominentibus huc illuc bullularum congeriebus, & simul discolor; nam ubi bullulæ erant ibi, quod sanguis non pervaserat, atratus color deerat. Itaque non prominens erat modo pulmonis superficies variis locis, sed pallidior: ut multi primo intuitu, pro bullulis aëreis, pustulas se videre variolosas arguerent: quod postea attenta inspectione quam esset falsam facile compertum est. Placuit acervos nonnullos pungere bullularum, ex quibus ut aër cum sibilo est expressus, statim illi concidere visi sunt, & sanguinem recipere, reliquoque pulmoni superficiem ibi fieri similem. Trachææ autem apertio interiorem totam ejus faciem inflammatam exhibuit, quam omnem crusta quædam nova integebat tegminis instar membranosi, densa, & subalbida, facile separabilis, nihil dissimilis a spuris membranis illis, quæ superficiem interiorum inflammatarum partium passim occupat (p). Purulentam expansionem primo intuitu mentiebatur: sed ab illis sedibus nihil magis abesse debebat, quam puris materia. Etenim deglupta membranis illis, absterfaque trachæa, continuisque bronchiis (quorum habitus erat trachææ habitui consimilis, nisi quod bronchia spuma quadam densa subrubra erant pleniora, quæ cavum omne a trachæa occupabat) pustula nulla variolosa apparuit, ulcus nullum, nihil,

(p) Confer Commentarii de Ischiade Nervosa num. xxii.

hil, verbo dicam, quod rem suppuratam indicaret. Quæ res aberant etiam omnes a larynge, quam membranæ spurix eadem cum epiglottide investiebant. Res profecto, quæ admiratione dignior apparebit, cum pharyngem dixerò ad sedem usque ubi œsophagi initia coarctantur, pustularum variolosarum refertissimam. Œsophagus autem ad ventriculum usque dissectus, sublacæta, albescentique materia, infartus apparuit; cætera intactus.

XXIV. RELIQUUM erat caput, in quo minutius perscrutando diligentissime incubuimus. Nonnulla enim animo insita præteritæ hoc genus observationes dubia reliquerant, maxime circa variolas, quæ interiora narium forte insiderent, quæ declarare constitueramus. Hujus itaque cadaveris os patulum stabat, cujus cum labia observaremus pustularum refertissima, buccæ ad quas inde transivimus eleganter pustulatæ apparuerunt. Nam cujusque buccæ sedes summa, & ima, quæ ad cujusque dentium ordinis gingivas, quantum extendebantur, pertinebant, mundissimæ prorsus erant; intermedium autem totum, quod dentes ipsos, eorumque serierum intervallum spectabat, lineæ videbatur confertissime pustulata. Siccissimo glutine, vernicis instar, dentes illi vestiebantur. Lingua superne tota erat pustulosa, sed inferne, qua sub apice libera insidet gutturi, munda omnino vitio omni carebat: mundi erant etiam ejus margines, qui intrinsecus attingebant, ad gingivas. Palati fornix totus erat pustulosus, molli parte, & gurgulione non exceptis. Dissectâ in orbem calvariâ, cerebrum apparuit nitidissimum, vasis sanguine turgentibus depictum, omni vel specie cassum pustulæ variolosæ. Vapor vix apparebat tum circa cerebrum, cum in
 ipsis.

ipsis ejus ventriculis ; verum circa spinæ medullam , etfi certe parcissimus , ejus tamen cavi capacitati complendæ erat satis . Quibus perspectis , secundum horizontem caput sub calvaria est dissectum , sic ut medias ipsas nares transversim accideret dissectio . Ita nares iutrinsecus patefactæ quid a variolis essent passæ apertissime ostenderunt . Nam vestibula narium , quæ patentibus orificiis supero oris labio inhiant , pustularum erant plena ; inde totus qui erat tractus a vestibulis ad pharyngem , qua narium viæ aeris transitui destinatæ terminantur , neque pustula , neque vitio alio manifesto undique tenebatur . Sinus maxillares , qui ab illiusmodi sectione medium aperti spectabantur , mucis dites , ut narium reliquum ; sed integri , & vacui omnino varioloso vitio apparuerunt . Quæ eadem erat reliquorum sinuum ratio , frontaliū , ethmoideorum , sphenoidalium . Aurium meatus primam flexuram , quæ conchæ continua magis patula est , pustulis refertam habuere , reliquum usque ad tympani membranam intaminatum .

XXV. EN altera variolosi cadaveris observatio , quæ si cum priori comparetur erit nonnullis quidem in rebus plane diversa , quæ genium variolarum , mortisque causas spectent in utroque non similes ; sed una tantum in re , cujus causa in medium utramque protulimus , plane concordēs videbuntur , ut interiorum sedium immunitatem evincant a pustulis variolosis . Quam non hæ modo duæ , quas fusius tradere voluimus , & ut cæteris essent fundamento minutius tradidimus , observationes evicerunt , sed & quinque aliæ , una in puella , quatuor habitæ in pueris confirmarunt : quas quia nimis esset longum , & inutile negotium , ac tædio plenum

minutius enarrare, summam, & qua parte singulare aliquid ostenderint, recensere. Nam puella nondum triennis duodecimo exeunte morbi die confluentissimis variolis extincta fuit. Eam a primordiis constans tenuerat alvi laxitas, qua excreverat quidem biliosa multa, quotidie, & sæculenta, sed nonnihil etiam bonorum humorum. Belle se habere videbatur, & mente constare, sic ut cibum quæreret interdum, & acciperet avidissime, cum decimo die, macris existentibus adhuc pustulis magna ex parte, ex vesiculis extremorum nonnullæ apparuerunt violaceo humore plenæ. Interim suppuratio generatim infirmissima videbatur, quam ego non a repletionem ordinis vesicularum (III) variolosarum, quæ fallacissima est, & naturalem potius illarum indolem *ὕδατος* arguit, quam statum totius morbi, sed a phymatum plenitudine soleo, ac nutritione æstimare: quæ cum ea ætate morbi languida est, effœtas nimium arguit Naturæ vires. Spes nonnullorum in eo posita videbatur, quod in tanta morbi malignitate altior febris aberat, & mentis emotio: sed videram multis exemplis illos certius gangræna interiorum sedium interiisse, qui, stante illo variolarum habitu, febre miti, tepore cutis, & pallore, ac mentis constantia tenebantur. Nam etsi statim apertæ fuerint illæ vesiculæ fœdi coloris, & cardiacis incitatæ naturæ vires, & extrinsecus omni genere auxiliorum revocatæ, duodecimo tamen exeunte die, cum paullo ante somnum vivacissima puella apparuisset, imposuissetque medicis adeo, ut de crustarum faciei remediis cogitaverint, obdormiscere placidissime visa est; ut autem resipuit, convulsa est tota, concidit vultus, palluit, respiratio est inæquata, factæ-

factæque inspirationes citæ, & brevissimæ; longissimæ, & protractæ expirationes (quod mortis præsentaneæ signum vidi semper certissimum): post horam expiravit. Abdomine dissecto, intestina, & ventriculus gangrænosa apparuere, concisa etiam, & macerrima. Jecur gangrænosum, & in tantam molem excretum, ut ultra sex digitos hypochondrii marginem excederet. Reliqua integra, & ab omni pustularum specie libera. Pectus pulmones habuit sublividos, sed non nimium infartos, trachæam, & bronchia phlogosi prehensa, sed a pustulis immunia. Os, palatum, fauces pustulata: interiora capitis sine labe.

XXVI. Ex hac autem historia antequam ad aliud transeamus, hoc primum omnium opportunum fuerit inquirere, quid biliosæ multæ alvi excretionis toto morbi tempore in variolosis apparentes, aut causæ agnoscant, aut efficiant. Nam arguere sepe illas jecur inflammatione graviter affectum, certum est, cujus causæ prævæ bilis copia gignatur ultra modum, quæ erumpens in intestina crebrius motæ alvi potens causæ fit. Magnò hoc autem humorum in alvum confluxu, morbus variolosus, qui in cute consedit, nullo ad sui maturitatem, & plenitudinem peragendam auxilio adjutus, crudus relinqui debet. cutemque pessumdare. Expedi igitur variolosis, quo cognoscatur hocne jecoris affectu alvi fluxus existat, an vitio aliorum humorum, qui sollicitent intestina, diligenter dextri hypochondrii margines explorare, ut constet, excesseritne jecur terminos costarum sibi præfixos, an suos intra limites contineatur. Nam si jecur non intumuit, quod facile pressura deprehenditur, ejus inflammationis periculum potest haberi remo-

tum, & tuto alvi fluxus mederi potest. Contra si excrevit, anceps est sistere alvum, sæpe etiam nec obtineri potest; & tum potius oportet inflammationi visceris occurrere, obtecto hypocondrio latissimo vesicatorio (XXVIII.), subacidis, frigido potu, cutaneis pustulis aptis remediis (LXXIX.) adjutis. Cæterum etsi omnes morbi inflammatorii hanc bilis officinam præ cæteris impetunt, variolosus tamen morbus genio singulari (LXXV.) huic organo studet, atque ad inflammationem specialius disponit.

XXVII. ALTERUM æque dignum animadversione occurrit, quod tam frequentibus exemplis vidi in artis usu, ut nequeam silentio præterire: quæ gangræna viscerum est extincta puella convulsionis novissimas vires post somnum expertam esse. Etenim genus quoddam convulsionum est, quod a somno aut apparet, aut exarcebatur. Plerumque autem vidi omnes, qui acuta febre correpti non aperte, & cum *ευφορία* judicati sunt, si sepe a somno convulsionem cum quadam mentis, spirandique difficultate patiantur, interiorum sedium gangræna demum occumbere. Quod si æger a somno convulsionem sentiens non febricitet, alicubui collectos habet extra vasa humores, qui exitum intentent. Puerperas novi febre vacuas, quæ cum a somno convulsionibus prehendebantur, emisso sponte ex utero, aut grumoso sanguine, aut alio noxio humore, liberæ evadebant. Pertinet igitur ad febricitantes periculum impendens a convulsione post somnum, quæ forte *πρόνος* ille est, quem a somno mortalem pronuntiavit HIPPOCRATES (q): quique
non

(q) Aphorismor. Sect. II. 1.

non videtur pro *labore* simpliciter intelligendus, sed pro actionum potius *difficultate* quadam cum nisu corporis, & convulsiva *contentione* (r). Quemadmodum videtur postea declarare voluisse, cum in FEBRIBUS *ex somnis timores*, aut CONVULSIONES, quæ a timoribus sine causa apparentibus omnino prænuntiantur [s], *feri*, inquit, *malum* (t).

XXVIII. Cujus quidem gangrænæ indicii ratio non est prorsus in obscuro. Nam, donec febris est, stimulis certe corpus præter naturam laborat. Horum autem materia, siue adhuc cum sanguine commixta circulationem sequatur, siue alicubui inclusa delitescat, & sedis alicujus inflammationem efficiat, cujus sensus febrem provocet; si a somno, a quo circuitus humorum tranquillior fit, & sanguis facile noxias particulas deponit, ejus vires exacerbantur, indicium est, aut sedem coeptam inflammari novæ materiæ acris additione stimulos auxisse, & referre nervorum ordini acriores, adeoque læsionem illam, & stagnationem continuo auctum iri, quæ in corruptionem loci tandem finiatur; aut acrem cum sanguine antea mixtam materiem, somni tranquillitate captata, cerebrum, ac nervos invasisse, eorumque staminibus inhærere. Quæ nervorum, aut cerebri affectio non potest non trahere post se stases varias, & circulationis impedimenta in diversis corporis sedibus, ad quas nervi illi ita intenti, & circa vasa adstricti, pertinent. Omnis autem materia stimuli capax. alicubi in corpore deposita, si mora, & quiete, ut in-

C 4

fo-

(r) Consule SUIDAM in voce *πρός* p. 152. To. 3. KUSTERI.

(s) *Φόβος ὁ λόγος ἐς σπασμὸν ἀποτελεῖται*. COAC. 4.

(t) Aphorismor. Sect. IV. LXVII.

somno, nimium ferociat, activiorque fiat, est ingenii dissolutorii, caustici, & gangrænosii. Nam sola gangrænosa diathesis humorum hoc magis infoliscit, quo quiete gaudet majori: cum reliquæ diatheses, circulatione aucta, ferociant; minuta, & tranquillata, mansuescant. Res evicta experimentis, & frequentibus, & præclaris (u). Petechiali febre maligna correptis, quorum sanguis gangrænosa diathesi est maxime infectus, qua sede longiori incubatu pigrescunt humores, uti frequentius fit in natibus, osse sacro, dorso, dum morbus judicationi intendit, fiunt facile decubitus; ubi quiescens, quæ circuitum obibat, materies gangrænâ partes velocissime destruit. Cujus jam ita peractæ indicium certum est, si circa dies judicatorios sine ratione, idest sine sensibili evacuatione, & proportionata, febris illa jamjam ferox momento pene desinit, serena mens dudum inconstans fit omnia demum sanitati, miraculi specie quadam, repentino plaudunt. Hæc namque cum fiunt, stimulos antea urgentes quievissè apparet, adeoque si evacuata eorum materia non est, alicubi eos latere, nec sentiri; quod argumento est, sedem, quam ceperunt, sensu, idest vita privasse: quæ mutatio locorum est summus gangrænæ gradus, quem dicimus *τοφθελισμὸν*. Et qui diuturna spontanea lassitudine correpti animo facile linquntur, his febris superveniens in gangrænâ desinit. Si febris abest, convulsione repentino moriuntur. In cæteris, quæ numerosissima habeo, mulieris exemplum specialis phænomeni causa placet referre. Annos nata quatuor & triginta, post elapsas nonnullas ani-

(u) Conferenda omnino TULPII Observ. XLVI. Lib. III.

animi ægritudines in diurnam spontaneam lassitudinem invita incidit. Multos post dies modo cibum captura, quem ut plurimum coacta, & vix assumebat, modo excessura domo, modo sedens, & constans, sine ratione deficiebat animo. In lectum demum reposita, putrida febris, sed lenta, corripitur. Decimo tertio spontanea gangræna pedem lævumprehendit, mox dextrum: coerceri nullo pacto potest, & intra viginti quatuor horas ad pubem usque venit: tum demum ægra moritur. Cruribus apposita fuerant in febris decursu vesicatoria. Res mira apparuit: gangrænam omnia vastantem, sedem vesicatoriis ulceratam, & aream omnem ad duos circum transversos digitos salvam, immunemque reliquisse. I nunc & nega in febribus gangrænosus vim cantharidum utilem, & in viscerum inflammationibus utilitatem vesicantium super sedem affectam. Quæ si non alio, eo saltem argumento debet esse maxima, quod, spiritu cantharidum transversim omnia pervadente, gangræna subjectarum partium arceatur. Qui tantus effectus tribuendus certe videtur non solius stimuli virtuti, quæ solidis partibus, ad quas usque cantharides perveniunt, communicatur, & apta nata est excitandæ illis in solidis, & vivificandæ vi motrici, cujus causa gangræna, quæ moram humorum, & pigritiam polcit, arceatur; verum etiam dissolutoriæ cantharidum virtuti, qua liquantur humores, & quandam circumcundi facilitatem accipiunt. Etenim super uncias duas macræ vaccinæ carnis cum una ex facie pulverem cantharidum aspersissem, tenerior caro illa citius evasit, liquamenque cœpit extillare copiosius, quam fecisset æquiponderans carnis altera portio, quæ fuerat sibi relicta sine

can-

cantharibus. An cantharidum illi acerrimi fales aliquid habent ἀλεξήριον, quo vel attactu partes muniant adversus gangrænam, vel ipsum, cui occurrant, destruunt venenum gangrænosum? Equidem si una eademque est materia, quæ viscus primo invadens inflammatione adurit, inde victrix facta in ditionem veluti redactum ad gangrænam perducit; apparet super loca intrinsecus inflammata, quantam utilitatem cita vesicantis applicatio possit asferre. Quod si non tam evacuatione materiæ, quæ emittitur, quam cantharidum virtute operatur, id maxime procurandum est, ut cantharidum virtutem repetito locus sentiat. Itaque soleo localia illa vesicatoria postquam per duos tresve dies manarunt, si non sponte, quod naturæ beneficio sæpe fit, sanescunt, arte claudere, & postquam loca fuerint solidata, novum vesicatorium adhibere. Res nostris experimentis multoties confirmata. Etiam nuper pleurítico gravissime decumbenti tria vesicatoria felici successu hac methodo ad sedem affectam iterari jussimus. Sed ad institutum revertamur.

XXIX. HACTENUS variolosæ puellæ historia tradita est, quæ habuit omnia, quæ ad sedes variolarum ab interioribus locis ablegandas pertinerent, a prioribus illis minime discrepantia. Sequatur modo puer, cujus variolis defuncti casum mihi certe amarum adhuc inter illos recenseo, quos in vita pertulerim non sine summa animi ægritudine. Etenim etsi, nisi quod erat homo, nihil quicquam vel a natalibus, vel ab animi, sortisque dotibus cum plurimum commendaret, eo tamen titulo dolentius vidi occubuisse, quod, omnibus ad curationis finem felicissime perductis, dum nihil ulterius timen-

timendum videbatur, mors inexpectata occupavit. Vix quadriennis ex infima plebe, tinea capitis siccissimi correptus, receptus fuerat in Nosocomium. Sub finem Octobris variolosa febre invasus nostræ curæ commendatur. Ad quintum decimum diem omnia belle procedebant: eruptio fuerat magna, sed distincta, variolæ pene omnes umbilicatæ; nam vésicas certe internoscere non potui, quod magnum benignitatis indicium est: creverant, repletæ fuerant, elatæ omnes, turgidæ bono pure. Febris responderat morbi ingenio. Sanguis ei, ut fere sole, non missus, sed in eruribus, quæ habebat mundissima, raro spectaculo, ab ipsis propemodum genibus ad pedes, ne una quidem pustula nata erat. Crura interim vesicatoria receperant, quorum fuerat egregia vacuatio. Cibum avide quæsierat, bibacissimus, ventrem quotidie a fine eruptionis crassis sæcibus exoneraverat, urinæ fuerant multæ: vegetus, alacris, impatiens stimuli pustulas sibi pene omnes dilaceverat. Decimo quarto purgans receperat: dejecerat pauca. Sed decimo quinto, omnibus repente commutatis, scena fit infauusta: concidunt vires, pallefcit, supinus immobiliter fit, oritur respirandi difficultas cum strepitu quodam materiæ bronchia insidentis, pulsus minuti fiunt, & crebri, caput opprimitur, convulsus demum æger occumbit.

XXX. SANE quam indolui, cum ereptam, præcisamque mihi spem de ægro vidi, quam bonis conceptam indiciis tamdiu securus alueram. Sed tamen persuasus de pulmonum infartu, in quos morbus passim fallax clam decubuerit, rei certus ad cadaveris dissectionem accessi. Sed quam vana sæpe nostra sunt iudicia! Initium disseccandi a capite factum

factum est. Sed antea in corpus univcrsum extrinsecus spectavimus, quo se tanquam anteaâi belli scena offerebatur. Nihil erat animadversione dignum, nisi quod membrorum pueri rigiditas esset nulla; dorsum, in quod decubuerat, univcrsim rube-ret; & abdominis tegumenta fœdo virore livesce-rent. Pustulæ ad unam omnes, quæ integræ super-fuerant, bono pure plenæ viscebantur; quas ut jus-si secundum altitudinem aperiri ad pinguitudinem usque, cavum vidi habere purulentum, cuticulâ, cucurbitulæ instar assurgente, fornicatum; cujus cras-situdo; evaserat enim spongiosior, molliorque; cum crassitudine cutis, quæ pustulæ erat subjecta, com-parata eam prorsus æquabat. Caput inde dissectum elegantissima habuit interiora, nec ulla vitii spe-cie culpabilia. Nares transversim (xxiv) apertæ munda à pustulis omniâ ostenderunt in viis aeris, & sinibus: vestibula tantum pustulaverant. Divisâ in mento maxillâ, sectioneque protracta per linguæ medium ad pharyngem, labia, buccæ, lingua ipsa, palatum, ipsa pharynx, pustulis prorsum caruere. Sectione perducta per medium laryngis ad trachæam totam, hæc quoque non modo nitidissima apparuit, & egregie sana, sed ne tantulum quidem vel ejus ruboris, vel ejus spumæ continuit, qua alias (xxiii) refertissimam observaveramus. Res mihi inexpectata, qui animo præceperam colluvie magna hu-morum sedes illas infartum iri.

XXXI. SED pectoris apertione certiora mortis indicia expectabamus. Quo tamen dissecto, pul-mones apparuerunt optimi habitus, vacui, ad dor-sum recepti, nisi quantum morbosus multis folia-ceis ligamentis, quibuscum pleuræ adnati undique erant, retinebantur. Quæ ligamenta jam pridem
fuisse

fuisse nata, antea quam æger in variolas incur-
ret, argumenta erant multa: præcipuum autem
præfens pulmonis habitus, & integritas, quæ re-
centem illorum ligamentorum præter naturam or-
tum comitari non solet (x). Non quod ipse cre-
dam, sine præfenti pulmonum inflammatione liga-
menta illa oriri non posse; nam utut ea frequen-
tior illorum origo sit, potest tamen pulmo inflam-
mationem ferre citra hujusmodi produções; pos-
sunt & produções ipsæ citra pulmonis inflam-
mationem oriri. Vidi mulierem, quæ ante annos
aliquot dorsalem pleuritidem passa fuerat, in qua
sinistri pulmonis sedes callum habebat albissimum,
durissimum, cartilagini parem, cui respondens pleu-
ra costarum, quam attingebat, similiter erat cal-
losa; mira spectaculo, ut non callus modo callo,
sed pulmonalis calli extensio, quæ erat inæqualis,
& fere ad quatuor transversos digitos, extendeba-
tur, extensioni quadraret calli pleuræ; citra tamen,
si viciniam, & contactum excipias, vel minimam
ligamentosam connexionem. Ut facile agnosceres,
partem alterutram inflammatam tactu solo alte-
ram sibi proximam infecisse: quam proprietatem
inflammationis contiguas partes contagio inficiendi,
pulchris exemplis habeo confirmatam, quæ non sunt
hujus loci. Vidi pariter illiusmodi ligamenta pleu-
ras cum pulmonibus conjungentia, quæ naturalem
potius, quam morbosam originem sapiebant. In
Viro quinquagenario, ascite defuncto, quem De-
cembri mense dissecui anni 1757. rem pulcherri-
mam observavi. Pectore lustrato, pulmones bene
constitutos video ad dorsum se recepisse, sed bato
fini-

[x] Confer Commentarii de Ischiade Nervosa num. xxxi.

sinistra, undecim dextra, habeparum instar, ægre distincta, & terminata ligamenta habere, quibus circum a pleuris veluti suspendebantur. Tæniæ erant membranacæ, æqualiter terminatæ, firmæ, ad duos tresve transversos digitos longæ, hinc pleuræ costali, inde pulmonali continuæ, fibris longitudinalibus pene tendinosi intextæ, ordinatis, parallelis, firmissimis, ut incidere oporteret, cum facile rumpi distractione non possent. Hoc ex habitu negasses rem esse adventitiam; sed illud accessit, quo naturalem originem sibi magis vindicabant. Vasa sanguifera a pleura ad pulmones fibris illis interiuncta, & parallela decurrebant, per quæ mutuum sanguinis itum reditumque de pleura ad pulmones pulcherrimum erat inspectare. Res profecto elegantissima, quam dignam putavi, quæ in publico illustrium Virorum confesso, quem domum solebam celebrare, ostenderetur: quæque ex parte faveret, minimum excusaret, opinionem quorundam veterum Anatomicorum hæc asserentium ligamenta secundum naturam. Nam talium productionum extra vasa, & tanquam extra animal generatarum, ni fabrica nimium ordinata, & elegans, at vasculosa certe natura alias difficillima esset explicatu. Quamquam novissime cum partibus vasa gignere nova possit animal, uti posse non negabat RUISCHIUS (y), ita res mihi videtur quod nonnullas observationes non neganda. Certe vero uberior pulmonis erga pleuram, aut pleuræ, sudor, sufficit quo possint ligamentosæ propagines internasci, qui sine multo sanguinis has ad sedes accursu non gignitur.

(y) Et credo, & dico, nova vasa nasci posse, nova ossa, nova ligamenta; Epist. ad BOERHAAVIUM p. 76.

tur. Ex quo cum in pectore pueri, de quo scribimus, neque illæ partes sanguine turgentes, neque inflammatae apparuerint, ac ne ligamenta quidem ipsa vasculosa, videbatur res neque secundum naturam, neque recenter efficta. Nam pulmones quidem rubebant uterque in dorso, ob naturalem sanguinis in supino decubitus, sed inde aberant ligamenta. Et dissectus per medium uterque pulmo rem albam expresso sanguini intermixtam exhibuit, quæ nonnullis visa erat purulenta; sed alba spuma esse compertum est, de bronchiorum ramis dissectis expressa, in quibus erat collecta. Cæterum pulmonum reliqua, & pectoris, erant integerrima; cor solum durissimum, & tanquam in nodum constrictum; ut facile appareret in convulsionis statu quievisse.

XXXII. SPE tandem decepti, qua ad credendum ferebamur, fore quidem procul dubio, ut in pectore apparerent ejus mortis causæ manifestæ; tanto majori cura ad abdomen perscrutandum traheremur, in quo hoc minus suspiciones invaluerant, quod fere perpetim fidens, quotidieque exploratum, nihil ostenderat, quo vel visceris alicujus læsionem, vel intestinorum indicaret. Nec equidem prima dissectioni ventris observatio omnino dissentiebat, ita se omnes partes, quum situ, tum habitudine integerrimæ exhibebant. Jecur namque totum pulcherrimum τῷ θώρακι, ut agebat HIPPOCRATES (z), idest, costis suis inclusum; lien inconspicuis suum recessum non evaserat; ventriculus situm habebat sibi proprium, quum paucis cibo, potu, quem includebat, distenditur: omenta sal-

va,

(z) Οἱ, τὸ γὰρ θώρακι καλεόμενος ἐν ᾧ τὸ ἥπαρ περιέχεται. In libro de Arte cap. xvii. p. 10. T. I. edit. LINDANI.

va, salva prorsus & sana, quodque erat mirum, fæcum mundissima crassa intestina. Omnia demum quærenti quid quæque pars in bona, & integra esset machina, ultro plenissime explicabantur, sed occisæ causas investiganti tenebræ undique summæ. Venit in mentem a ventriculo ad anum aperire intestinum: ea demum res mortis causas, adhuc frustra quæsitæ, aperuit. Dissecto enim duodeno, a jejuni principio vix ad pedum duorum longitudinem sectio procurrerat, cum res se ostendit plane nova; totum namque intestinum modice flatu patulum nitidissime albescibat, & sola, quæ sequebatur, jejuni portio per quatuor, & ultra, pedes rubebat tota, macra erat simul, & contracta. Quam sedem sic habentem cum contrectari iussissem, rei plena visa est: & ideo digna, quæ cautius, uti statim factum est, aperiretur. Quanta ejus erat extensio lumbrici confertissime convoluti, prægrandes, post decem a morte horas vivacissimi, succi turgentes, & innutriti, complebant, quorum numerus (nam placuit nosse) centenarium excedebat. Lubricis detractis, postquam reliquum intestinum perfectum est, omnia apparuerunt secundum naturam. In ea autem sede, quæ coli est propter ilei insertionem, glandulas duas super intestino conglobatas etiam observavi interceptas productione illa mesocoli, quæ illac prorepit ad cæcum, non tamen adeo altas, ut alias (XXII) videramus; sed certe intestino insidentes, & integerrimas. A qua sede in pueris postea, iteratis observationibus, vidi, nunquam illas glandulas abesse: in adultis vero absunt consueta naturæ lege, qua partes incrementi tempore distrahuntur, atque ultra, citravesitum, quem antea tenuerant, prout ratio incrementi

menti tulerit, vergunt. Intestino enim extrorsum veniente, & a mesocolo firmitus lumbis fixo se distrahente, glandulæ illæ cum mesocolo relicte non sequuntur intestinum. Cæterum cum viror tegumentorum abdominis gangrænosas fore subjectas carnes persuasisset, contra id quod putabamus, nitidissimas, & integerrimas deprehendimus.

XXXIII. Quæ cum vidissem, non eo tantum, nomine mihi venit accepta ejus pueri observatio, quod confirmaverit interiorum sedium a variolosis pustulis integritatem, sed sane etiam, quod frequentem certe causam aperuerit, mihi adhuc obscuram, mortis, quæ sæpe variolosis, morbum ipsum feliciter egressis, convulsionum repentino adventu, superveniat. Et accidit singulari casu, ut iisdem diebus puer alter ad disseccandum afferretur ferme ejusdem ætatis, quem referebant, qui adfuerant ægrotanti, duodecimo morbi die cum paucissimas, & benignissimas variolas habuisset, bene maturatas, & fere universim persiccatas, in media spe salutis, momento temporis, convulsione oborta, occubuisse. Cujus interiora cum naturalem, modum non egressa viderentur, sola, quæ longissimo tractu rubebant, tenuia intestina lumbricorum grege numerosissimo replebantur, vivacium pariter, & qui duodenum invaserant, atque ventriculum. In qua re primum illud occurrit animadversione dignum, tantam esse lumbricorum cum variolosis societatem. Non quod aliquando abesse lumbricos posse negem, aut quod putem variolarum accessu fœcundari, quod fieri quidem potest, at demonstratione deficitur: sed quod lumbricorum progenies variolarum materiâ adeo nihil quicquam afficiatur, ut potius pinguescat; nam, vel morbo

D

ipso

ipso exacto, vivax, & plena observatur; nec unquam illi, durante morbo, intestinum relinquunt, ni aliqua medicaminis vi sedem dilectam deserere cogantur. Videntur etiam a calorifica febre, quæ sequitur variolosos, & putridos humores in eorum intestina cogit depluere, capere alimoniam: nam, ut febris quievit, saturrimi quidem occurrunt, sed sedem pristinam, quam adhuc quieti tenuerant, deserunt; argumento deesse tum illis se alendi materiam. Quod ut ostendit putrido illos ali (quemadmodum hos vidi vermes alias post viginti quatuor horas in cadavere vivaces, cujus ventriculus, & magna pars tenuis intestini, lurido, fuscoque humore redundabat, in quo illi ludebant; qui humor affuso sale tartari alcholino, & oculis cancrorum, nihil quicquam efferbuit) ita defectu alimenti fodicare parietes intestini, quo cluduntur, eosdem inflammare, & in tantam convulsionem cedere nervos principes corporis humani, plexum mesentericum facientes, ut pectus, & cor, illud respirationis, hoc circulationis munia, convulsione impedita, difficile primum, mox penitus exsequi non possint. Quam tantam lumbricorum potestatem convulsiones mortiferas excitandi, magnis nunc, quæ mihi plurima suppetunt, exemplis, nec alio etiam sensu inutilibus, fuscè ostenderem, si integrum mihi esset extra propositum longius evagari.

XXXIV. Nunc ea mihi videtur in hoc tanto negotio dignissima animadversione materia, ut modus inquiratur, quo in variolosis de vermium præsentia securi esse possimus, & ratio constet, quam maturrime possint vitari mala, quæ ab illorum præsentia impendent. Etenim mihi sedulo attendenti ad illas, quæ in variolosis lumbricorum præsentia ferat,

ferat, præsignificationes, occurrerunt quidem multa sed æquivoca, quibus certo sensu indicii character non potest assignari. Nam signa illa, quæ solent in sanis de lumbricis facere suspicionem, pallor faciei, oculi paventes, tremores, & saltus in somno, cum quadam insolita edacitate, aut defunt, aut univoca non sunt in variolosis, qui citra vermes nonnulla ex his signis morbi ipsius ingenio sæpe ostendunt. Sed tamen insolitus quidam famis sensus nullo non morbi tempore efficax, etiam cum morbus summo in vigore consistens aliò certe stimulorum causa maximorum mentem avocaret, non levi potest suspicioni esse, lumbricorum edacissimum genus intestina infartum ire. Cui si ventris quædam circa umbilicum permanens depressio accesserit cum quadam ad spinam subsidentia, indicii vires præstabunt; nam hoc habent individuum lumbrici, quod si multi sunt, quo sensu necant, amant unionem, sedemque tenuis intestini, quam incolunt, adstringunt, & contrahunt, ac si descensum alimonie, antequam sibi prospexerint, alio vetent concedere. Ex quo puto fit, quod sedem sibi propriam tenuia maxime proximiora ventriculo, non crassa deligant intestina: quæ nunquam subeunt, nisi antea occisa, aut noxio alimento impetita, & fugata. Quemadmodum meminimus puero accidisse, quem immodica vini spiritus ingurgitatio pulmonia intra diem suffocavit: in quo magna lumbricorum vis mortuorum tota pene se in crassa redegerat intestina: quam historiam alias fusius dabo. Vidi tamen (quod factumne ratione sit, an fortuita quadam rerum connexionem exstiterit, non ausim decernere) pedum crurumque variolas, aut raras, & serotinas, aut propemodum

nullas advenisse plerisque eorum, quorum scatebant lumbricis intestina. Quæ res mihi sæpe visa, si originem vere aliquam habet, & effectum ab ea causa, certe non diffiterer difficilem habere explanationem. Nisi forte quis, quod inter pedes, & intestina magnus sit consensus, ejus rei rationem se crediderit intelligere. Veruntamen consensus etiam iste quam signis multis elucet, tam obscuras pariter, & inextricabiles habet causas: ut qui eo confugiunt, probabilitatem phænomeno potius adungere, quam ejus intelligentiam videantur posse augere. Nam certe quibus pedes præter rationem sicci fiunt, & frigidi, convulsa indicantur intestina, & e contrario, laxis existentibus intestinis, pedes calefcunt, & bene perspirant. Sed qui hæc habuerit comperta, & mille alia, quæ hanc veritatem confirmant, experimenta, an ideo facile intelliget, aut quomodo hoc ipsum fiat, aut quomodo lumbricis referta intestina, pedum, crurumque cutem pustulare propemodum non sinant? Ipse igitur etsi illius consensus certus sim, qui etiam viderim diuturne dysentericum, bis, sponte orto ad malleolum ulcere, curatum, qui eo ulcere clauso fuerat recidivus; & pluries alvi fluxu longiore vexatos, vesicantium opera ulceratis malleolis, promptius convaluisse; malo tamen in variolosis rem illam ulterius ad disquirendum proponere, quam non certi phænomeni causas certas inquirere.

XXXV. NOLIM verò tanti fieri minutam istam, in variolosis, signorum, quæ lumbricos arguant investigationem, ut in eorum, vel incertitudine, vel defectu, tamquam certis indiciis destituti, ab ægris in magno periculo succurrendis abstinere debeamus. Nihil enim vetat suspicionem ipsam univ-
sæ

sæ rei sufficere, & tanquam de præsentia vermium
 certi effemus, succurrere ægrotantibus. Ego quidem
 ex quo tempore tantum a vermibus imminere pe-
 riculum deprehendi, & eo retuli frequentiore-
 certe causam, diu sedulo quæsitam, funestorum ca-
 sum, qui nonnunquam elapsos felicissime variolosos
 ex inopinato peremerunt, stabilem methodum su-
 scipere non dubitavi, quam nunc constanter adhi-
 beo, ita omnibus medendi variolosus, vel ab ipsis
 morbi initiis, ut sine ullo variolarum detrimento,
 quin emolumento potius, a vermium periculo sal-
 vi fiant. Etenim soleo quotidie ægris, vel in pau-
 co lacte, quod mire vermes allicit, nec nocet va-
 riolosus, vel in jusculeo dilutissimo, aut modico vi-
 no, æthiopsis mineralis grana decem, aut duode-
 cim summo mane, & vespere exhibere; quem ut
 credam efficacissimum ad hos vermes expellendos,
 manifestis & multis experimentis sum convictus.
 Nam pluries vidi variolosos ab ejus usu vivos lum-
 bricos sæcibus immixtos dejecisse; quod inimicæ
 vermibus æthiopsis naturæ argumentum est manife-
 stum; nonnunquam & mortuos novissima morbi de-
 clinatione exivisse. Præterea ut ex omnibus ver-
 misugis hoc seligerem, & in usu potissime retine-
 rem, fecit etiam periculi absentia alvi vias ejus
 usu commovendi: qui solet effectus probata ver-
 misuga sequi propemodum universa. Nam in va-
 riolosus nihil forte ad usque plenam morbi maturi-
 tatem nimio alvi profluvio est perniciosus. Ad hæc,
 vermifuga illa purgativa nec quidem efficacem sæ-
 pe, ut opus foret, præstare solent effectum; quan-
 doquidem, alvo sollicite mota, conturbant potius
 vermes, & excitant, quam expellunt; intestina
 magis etiam constringunt, retinendisque lumbricis

formant aptiora. In hoc autem negotio, ut spem medentis effectus ipsi æquent, illud in primis oportet meminisse (xxxiv.), lumbricos ut purgantibus expellantur, aut negandos antea esse, aut valenti vermifugo concitandos. Ideoque qui statim solis purgantibus dant operam, iisque insistent spe falsa decepti vermes educendi, si sciant exhaurire se ita posse corpora, & perficcare, vermes autem educere non posse. I nunc & opinare, quod purgatus etiam pluries aliquis æger sit, aut lubricam servaverit alvum, nec vermes unquam emisit, signum esse lumbricos in ejus intestinis non latere. Nam hic puer, cujus modo historiam dedimus, postquam alvum toto morbi tempore servaverat apertam, & purgatus egregie fuerat, rebus omnibus felicissime lætis, convulsus a vermibus repentino occubuit.

XXXVI. VERUM non habet usus æthiopsis mineralis vermes unam causam, qua se maxime commendat variolosis. Nam variolarum ipsis pustulis favendi ejus tanta est, & tam conspicua facultas, ut cum vermium causa primum susceperim exhibere, experta ista ejus commoditate, & efficacia, postea, etiam cum suspicio omnis vermium abesse videbatur, ipsarum causa variolarum omnibus dare variolosis institui. Etenim semper vidi constantissimo experimento, nutritionem, & complementum pustularum variolosarum feliciter promovisse. Et certe sive ita mea fortuna tulit, sive remedii vires tantam felicitatem meruere, adhuc eorum vidi neminem, qui bona methodo ab ipsis morbi initiis hoc remedium assumerent, macritudine pustularum, & imbecillitate laborasse. Imo quoties parvæ, tardigradæ, depressæ, impeditæ, variolarum

rum pustulæ videbantur, nunquam non fuisse elatas vidi, vel in proveciori ætate morbi, suscepto liberaliter usu æthiopis mineralis. Quam ob rem inter omnia, quæ vermium necandi potestate laudantur, hoc ipse remedium & laudavi maxime, & constanter adhibui, quod vel adsint vermes, vel non adsint, tuto possit, & cum variolarum fructu adhiberi. Nam præter virtutem vermes necandi, vis sive solvendi lentos humores, expediendique ad exitum, sive aperiendi cutis vias, & expulsiōni morbidi aptiores reddendi, est in illo certe præclara. Illud etiam accedit, quod passim vidi, & omnes sciunt, quotquot medicinæ studium induxit ut nostris ægris adessent, exacta variolarum curatione, fere omnes æthiope curatos pustularum mox apertarum fundum non salva tantum, & integra cute, sed sæpe eminenti, & turgidula præditum ostendisse: quo memini nonnullos ad suspicandum fuisse inductos, illum sulphuris, & mercurii usum vim causticam, & erodentem fortassis lenire potuisse ipsius materiæ variolosæ. Quæ illorum fuit quidem suspicio; sed, ut mihi videtur, non profus *ἀλογίως* nata de remedio, cujus corrigendi facultas multis aliis in morbis passim eluxit, venerea præsertim lue, & hæctico viro. Quæ duo, causam certe agnoscunt acerrimæ indolis materiam nihilo variolosa mitiorem, ut quodcumque ab æthiope levamen acceperint, non sine acredinis fieri potuerit mitigatione. Cujus rei in ipsis etiam earum rerum effectis rationes multæ apparent manifestæ. Quis enim videat nata in glande, aut ore ulcuscula venerea, calido antea vino, & melle, quotidie elota, mox minerali, alchalinove æthiope conspersa, paucos intra dies tutissime solidari,

idest sine metu, ubi fuerit tempestivum, supervenientis bubonis inguinum, aut gutturis, & neget veneni illius ulcera insidentis vim edomitam eo remedio? Quis luxuriam carniū glandulosarū cernat in apertis inguinum bubonibus sæpe ad tædium pertinacem, superposito unguine mollissimo basiliconis, vel althææ, immixto æthiophe ad tertiam fere partem, brevi refrænari, ac desinere; & nollit affirmare veneni venerei ferociam, eo remedio edomitam, nutritionem illam morbosam stimulo perenni procurare desivisse? Sed vidi præter innumera, quæ hic locus ne summam quidem finit attingere, venereorum affectuum exempla, multa, & luculenta pulmonum vitia, maxime minacia, ejus remedii usu percurata. Cujus rei sunt adeo in oculis omnium documenta, ut pigeat numerare. Centies in Nosocomio expertus sum in asthma humorali, in acriori tussi, in diuturna rheumatica pectoris labe tabis sæpe prænuntia, in febribus lentis diuturnis, mesenterii vitio prognatis, in tuberosis pulmonum affectibus, summam ejus æthiopis utilitatem. Ut adeo acrimoniæ humorum emendandæ, ubi cætera omnia desunt, præsidium efficax in eo sit. Scio autem hanc tantam efficaciam communem videri posse æthiopi cum hydrargyro ipso, quod ejus dimidium est: sed proprium certe habet illud omne, nec paucum, quod ab adjuncto sulphure proficiscitur. Vetusta enim sunt experimenta utilitatis sulphuris ad venereum virus edomandum. *Multi*, inquit egregius quondam medicus, & inter paucos audiendus NICOLAUS MASSA, a venerea lue sulphuris usu liberati sunt, & meminit hominis, qui ex potu sulphuris pulverisati, bis in die, tres, aut quatuor drachmas sumens pro vice,

vix, sero, & mane, videlicet per multos menses, tandem a doloribus, & ulceribus cum gummi ab antiqua ægritudine liberatus fuit, sine aliquo alio medicamine ulceribus appposito (22). Quem locum retuli, ut appareret, in æthiope minerali quæ uniuntur elementa, ea certe vim præ se ferre veneræ acrimoniæ, aliarumque congenerum, emendatricem.

XXXVII. Quod igitur argumentum à nutritione, & eminentia fundi pustularum variolosarum in illis frequenter occurrente, qui æthiopem usurparunt, desumebatur, ut ejus vis emendatrix acrimoniæ variolosæ quadantenus argueretur, sua habet, nec inscita, fundamenta. Nam certè variolæ, quæ sibi relicte fundum illum ostenderent, benignissimo veneno censerentur excitatæ. Commodum autem est videre eo in casu frequenter esse variolas æthiope curatorum; nam virtus id procuret, forsive remediï sit, magnum certe ad illud usurpandum asserere debet momentum. Itaque, incipiente eruptione, exhibitionem æthiopis suscipio, nec dare antea desisto, quam pustularum perficatio fuerit omnino perfecta. Ut nihil est enim, quod ab æthiopis usu tempestive suscipiendo variolosos possit arcere, ita nihil profecto ab eodem diutius protracto restat timendum. Nam neque adhuc vidi variolosum in quo æthiopis usus moverit salivationem; symptoma in variolosis adeo ab æthiope non timendum, ut potius, si morbi ingenio inducatur, sperandum sit mitigationem ab æthiope posse accipere. Nam in tanto hujus remedii usu milites quidem vidi in Nosocomio veneræ lue affectos salivationem incurrisse,

(22) De Morbo gallico cap. v.

se, fere numquam tamen ante quartum decimum diem, quod communius est stadium variolarum, & semper lenissimam, semper sine ulla conspicua ulceratione palati, aut faucium, verbo dicam, semper utilem eliminatione morbidi, nullo unquam pacto noxiam. Quam tantam salivationis lenitatem sulphuri, quod continet, facile adscribo. Eliminationem autem morbidi appello salivationem illam ab æthiope motam, quæ diutius solet perdurare sine ulla molestia, & tum demum sponte desinat, cum morbi signa, quem oppugnaverat, prorsum, evanuerit; argumento manifesto effectum eam esse necessarium, non quidem accepti, & exitum inutiliter sponte affectantis hydrargyri, sed materiæ morbificæ ipso cum hydrargyro exeuntis. Nam salivationem certe per se solum hydrargyrum movere non valet. Res quæ dicta videri potest primo intuitu absurde, sed quæ experimentis explorata, apparebit verissima. Hoc ego experimentum pluries feci, & palam ostendi videre cupientibus. Dedi passim æthiopem mineralem, alcalinumve, dedi mercurium dulcem, dedi pulverem alterantem PLUMERII, expectavi dum salivatio appareret; ut autem apparuit, non destiti, aucta etiam nonnunquam dosi, mercurium illum pariter exhibere, sæpe aucta salivatione, sæpe uniformiter persistente: viginti diebus, aut mense elapso, passim etiam minus, morbo, qui oppugnabatur, profligato, sponte desit salivatio: sano interim ægro quotidie dare sæpe dimidiam mercurii ipsius drachmam perseveravi lubens volensque, octo, decem, ad viginti dies: sed superfluous hic mercurius nec salivationem aliam, nec evacuationem ullam illi similem postea movit. Quo inquam hujus superadjecti mercurii si-
logo-

logogæ illæ propriæ vires abiverent? nonne, repurgato penitus sanguine, siluerunt? nonne quia causam non agnoscunt solum hydrargyrum, metallum stimuli expers natura sua, & oberrare quidem penitissime corpus facile, salivationem autem movere non aptum, nisi mutatum adeo conversumque sit acrimoniæ alicujus singularis in sanguine occurrentis consortio, ut aptum inde fiat afficiendis stimulo laxis faucium sedibus, & exitum sui, comitisque acrimoniæ promovendo? nonne ideo, illâ consumptâ penitus acrimoniâ, fatuum metallum reliquum oberrat, & movendi salivam inefficax? Sed præter hydrargyrum, vidi nonnunquam prisana usos ex ligno guajaco, sarfa parilla, china, salivationem copiosam, & proficuum subivisse. Adeo non habet salivatio effectum adeo infamem; quasi solum hydrargyrum frustra expellat, non sine magnis faucium, orisque periculis. Nam ut non negem, locis salivantibus pericula instare multa, ea tamen vitari possunt, & compesci: ut non ideo possim in eorum sententia acquiescere, qui hydrargyrum volunt, nulla evacuatione mota, subsistere in corpore debere, ejusque veluti partem fieri. Videant isti ne silentium hostis fallacissimi ipsis imponat, acrius postea, & magis indomite surrecturi. Ego quidem nolim ægrotos meos mercurialium usu in salivationem maximam incurrere, atque familiarem sulphuris usum, caphuræ, balnei, sibi tum facerent lubentissime velim, & mercurii usum dum res componantur intermitterent; sed modice salivantibus bene plaudo, & ita curatos maxime omnium jubeo esse securos. Parcum enim, & diuturnum mercurii usum parem gignentem salivationem, hunc demum commodissimum duco, & tutissimum.

XXXVIII.

XXXVIII. ITAQUE, ut redeam ad æthiopem, cujus egregias vires in variolosis afferui, etsi dialis ejus quantitas constitui ad certam regulam non possit, fidentissime tamen dicam experimentis convictus, nunquam minus peccatum fuisse, quam cum dosis exhibitæ fuit major. Adhuc memoria teneo decennis pueri casum, cui drachmam æthiopis sex in doses æqualiter divisam vario tempore sumendas perscripseram, quam negligentes ministri integram una vice propinarunt ægroto, non tam nullo superveniente damno, quam potius beneficio incredibili; nam maturatio variolarum, quæ pigerri- ma adhuc fuerat, inde processit expeditior, resque ægri eo potissimum ex tempore positæ sunt in tuto. Verum cum æthiope familiare mihi est unam aut alteram quotidie drachmam adjungere selectif- simi corticis peruviani, cujus exhibitionem ratione susceptam nullo non morbi tempore utilissimam deprehendi. Quæ cum habeam comperta, fateor me non intelligere, quomodo Clari Viri, vel ante variolarum adventum, de mercurii usu, & specia- tim æthiopis mineralis, potuerint pessime sentire, quasi ad perniciem certam variolosos disponat. Quorum ego observationes etsi jure merito magni faciam, veriori tamen sensu interpretandas puta- rem; quod scilicet non mercurialium, & specia- tim æthiopis, præhabitus usus variolarum adven- tui nonnunquam nocuerit, sed eorum potius mor- borum, ad quos depellendos mercurialia sumeban- tur, pernoscia cum variolis supervenientibus con- junctio: scorbuti præsertim, quo proculdubio vide- tur laborasse puella, cujus infelicem retulit casum Clarissimus DE HAEN (a); aut veneræ luis, qua forte

(a) Rationis Medendi Part. II. cap. vi. pag. 85. Edit. 1760.

forte laborarunt, qui mercurialibus pridem usi variolis confluentibus apud Edimburgenses (b) occubuerunt: quorum certe relatio non videtur instituta ad perniciem variolosorum a præsumto mercurio arguendam, sed potius ad singulare ingenium ostendendum variolarum, quæ omnino sui juris, vel aliis morbis afflicta, vel potentissimis remediis exercita corpora indomitæ, & feroces aggrediuntur.

XXXIX. SED me in ipso scriptionis progressu piget jam excidia hominum a morborum truculentissimo enarrare, & tædet unâ inutilis repetitionis ne duas alias referam in puerorum habitas cadaveribus observationes, quæ non alia ostenderint, quam quæ in hætenus expositis apparuerunt. Detur igitur hæc mihi venia, ut ipsam illam, quam ante actis observationibus adhibuit, his in aliis silentio transigendis lectoris mei fidem præcipiam, & transeam interim ad exponenda observationum confectaria, quæ & naturali quadam deductione promanant, & scopum omnem nostri laboris constituunt. Nam, cæteris sepositis, quæ vel morbi historiam spectent, vel curandi prudentiam, quarum subinde rerum præcipua momenta superius attigimus; quidquid possunt fideles, & sine ullo partium studio institutæ in hominibus, ætate, sexu, genere stadioque variolarum diverso peremptis, observationes docere ad constituendas veras sedes, quas observare soleant, & tenere variolæ, luculentissime, opinor, ab expositis cadaverum dissectionibus apparet. Etenim quod spectat interiores partes, si-
ve compagine[m] corporis citra ventres efficientes,
sive

(b) Essais d' Edimbourg Tom. 111. art. 11. pag. 32.

sive ad quas, nisi peracta ventris alicujus sectione, accessus non datur; certe non viscus, non membrana, non glandula, non pars demum interior ulla fuit, quæ in tot exemplis apparuerit pustulata. A capite enim ad abdomen, si quis perpendat sedulo in singulis historiis rerum observatarum discrimina, multa inveniet exempla sedium interiorum, quæ in variolosis inflammatam faciem ostenderunt; sed nullum profecto occurret locorum pustulorum. Quod est luculentissimo documento, semper variolas ab interioribus sedibus abesse, & ad unam extimam corporis superficiem pertinere: sed partes interiores cum adsunt variolæ in eam posse calamitatem incidere, quæ pessima semper est, in quam incidunt passim cum magnæ aliæ, & perniciosæ sunt interiorum sedium inflammationes, pulmonum, pleuræ, jecoris, intestinorum, renum, locorumque similibus. In quibus omnibus inflammationibus ubi unam partem, veluti sedem principem, morbus tenuit, reliquum corpus, & præsertim viscera, quasi morbosæ exsuperantia materiæ, eadem labe notabiliter inficiuntur. Quod equidem, ni me præfixi scriptionis limites arcerent, multis nunc possem, iisque luculentis, observationibus ostendere; sed pleuriticæ unius singularem historiam non omitto, quod alio etiam sensu cognitu maxime digna sit.

XL. ADOLESCENTEM viginti annos natum pleuritide captum, octavo ineunte morbi die, in Nosocomium detulerunt. Mæ curæ commissum, cum de morbi historia perquirerem, sic narrantem audivi. Ante octo dies sub vesperam se multo cum frigoris sensu febre fuisse correptum; quam aliquot post horas, in lævo pectoris latere, acutus dolor
exce-

exceperit, a tertia vera costa, propter sternum, ac hypocondrium usque distentus. Septem continuos dies dolorem se tantum, febremque tulisse, pene sub divo destitutum auxiliis: tum demum in Nosocomium fuisse delatum. Quem cum attente inspectarem, vidi facie pallidum, exsuccum, strigofum, oculis concavis, languidis, super latus affectum facilius, commodius tamen supino situ decumbentem. Lingua jam evaserat sicca, pulsus creberrimi observabantur, parvi, & duri. Anxietas multa, sicca tussis, & crebra, mœror maximus, quem, ne totum morbo tribuerem, ægri lamentationes faciebant sane quam miseræ, de nonnullis vestibus, quas clam sibi furatas intellexerat, cum deferretur in Nosocomium. Ventre addebat se ter, quaterve in die, aquosa dejicere: quem cum contrectarem nonnihil elatum, & flatibus refertum, deprehendi. Locum autem totum, quem dolor sævus pectoris affligebat, extrinsecus cum vellem digitorum pressura explorare, vel ad vim tactus levissimam, de passionis acerbatione, quam ferre non posset, æger conquærebatur; cujus major erat afflictio, cum sedes intercostales tactu illo explorabantur. Jusseram latissimo vesicatorio sedem affectam ulcerari, mitti sanguinis uncias aliquot, oxymelitis nonnihil potui aquæ interjectum assumi; cum in medio remediorum apparatu repentino æger extinguitur.

XLI. Cujus cadaveris petatum est primum dissectione pectus, in quo carnes cuti subjectæ rubicundæ decenter erant, & sanis convenientes. Inde dextræ costarum cartilagine dissecabantur ad sternum elevandum, cum exsilire lutulenta, alba, liquata materies visa est, quæ, sternoque diligenter elevata,

vato, inter pleuram, & cartilagineas, ac inter laminae mediastini anterioris, ad quatuor pene uncias, collecta fuisse apparuit. Pulmo dexter boni habitus, multo pinso sanguine fartus, mollis, & cedens, ne se ad dorsum reciperet, impediri cellulosis multis ligamentis videbatur, quibus pleuræ adhærebat; contusus cæterum, non inflammatus cernebatur. Vapor hujus pectoris erat subputridus, ad libræ pondus accedens. Mediastinum, & pericardium rubicundissima, crassiora evaserant quadruplo plus, & corio similia. Pericardii erat vapor illi pectoris fœditate par, quantitate minor, & selibram pene æquabat. Cor magnum, rigens, tumens, nova adscita flava lymphatica veste, aspera, iniqua, facile separabili, cum tota pericardii interiori facie vestiebatur, Tumebat auris dextra, quæ cum cordis ventriculo, & ipsa pulmonali arteria, cavisque, dissecta, non polyposi, ut solet, sed pinso sanguinis, & in fragiles grumos coacti erat plenissima; vacuus pene erat ventriculus sinister cum aure, & venis pulmonum, & aortâ, quibus in locis vix paucæ guttæ aderant sanguinis soluti. Sinistri pulmonis cum dextro eadem erat conditio: sed, qua costas anterioris pectoris spectabat, pleuræ quamlatissime attinebatur, intermedia nova illa consuetâ (XXIII.) inflammatarum sedium membranâ, densa, tenaci, corio simili, alba, polyposa, illius demum naturæ, qua membrana illa, quam HIPPOCRATIS (c) experimentum secutus ex calido para-

[c] *Quando quis victimam mactat, donec calidus fuerit, liquidus est sanguis; postquam autem perfrigeratus est, coagulatur. Si vero quis IPSUM CONQUASSET, ET FIBRAS EXIMAT, non congelatur, De Carnibus IX.*

paravit conquassato sanguine RUYSCHIUS (d). Cuius membranæ conspectus inflammati pulmonis movit opinionem; sed is a pleura distractus rubicundior quidem apparuit, dissectus vero ostendit, ut affolet, assimilem spongiis mollitudinem, multoque cum aëre pinsum subnigrum sanguinem passim emisit, densitate omni vacuus inflammatoria. Ut sine dubio appareret, membranaceam crustam illam, pulmōni, & pleuræ intermediam, a pulmōne ipso non venisse.

XLII. PLEURA vero costas subvestiens, cui ex altera parte, & quidem firmiter, culcitra illa membranacea pulmōnis applicata attinebatur, a tertiæ costæ regione, & anteriori mediastino, ad totam anteriorem hypocondrii sedem (qui tractus extrinsecus quadrabat loco, in quo doloris vim acerbam inculaverat æger) erat maxime inflammata. Nam saturrima ruboris adeo ut livesceret, tantam vaporum & copiam ostendit, & plenitudinem, ut confusa massa vasculosa esse videretur. Quam cum inciderem inveni sextuplo crassiorē ac vel ipsa esse soleat, aut aliis proximis in locis appareret, quæ inflammationis erant vacui. Etsi ea crassitudo non ad ipsam membranam pertinebat omnino, quæ, colore excepto, naturam suam non excefferat; sed ex adjecto, & supposito glutine quodam assimilī densæ gelatinæ efficiebatur, quæ fulcire potius, & sustinere veram membranōsam, vasculosamque superficiem obversam pulmōni, quam ejus esse pars apparebat. Ex quo facile erat intelligere crassam sublamīnam illam gelatinosam, pleuræ subiectam, lympham fuisse glutineam, inflammationis vi inter

E

pleu-

(d) Thef. Anat. I. Ass. I. N. III. Thef. VII. N. XXXIX.

pleuram, & costas effusam, & densatam, germæ nam illius, quæ ex altera facie inter pleuram, & pulmonem similiter exsudaverat, quæ etfi erat densior, firmiorque priore, eam illi tamen densitatem loci diversitas procuraverat. Nam certe ex parte pulmonis fluidior exsudatæ materiæ pars in cavum pectoris deflexerat, crassiori tantum tenaciorque relicta, inter pulmonem, & pleuram membranæ instar hærente; ex parte vero costarum quidquid exsudavit angustiis cellulosis contineri debuit irritum. Ex quo in ejus pectoris cavo lutulenti superflui liquoris uncix pene tres occurrebant. Inter pleuram vero, & costas, ea erat subjectæ gelatinæ teneritas, ut ejus membranæ facilior ibi longe, quam ubi erat simplex, & sana, separatio a costis fieri posset. Evaserat etiam pleura in tanta crassitudine fragilior, quam cæteroquin fragilitatis proprietatem omnes partes, & maxime interiores, dum inflammantur, acquirunt. Ipse vero etiam dubitavi an non potius ea fragilitas irrepeni jam gangrænæ esset tribuenda; sed bonus color sanguinis turgidis illius membranæ vasis contenti, & subjectæ gelatinæ rubella, & grata facies, suspicionem illam excludere videbantur. Facili negotio tamen poterat intelligi, quomodo, si forte fortuna recessisset ab his locis tanta inflammatio, & æger hic fuisset in sanitatem restitutus, inorganica illa gelatina pleuræ suffusa, absorpta fluidiori parte, magis ac magis densata, in callosam demum naturam transire potuerit; dum quæ adhæsit pulmōni, respiratione sæpius dimota, in membranacea facessisset ligamenta: quin pulmo etiam ipse, si contagium inflammationis accepisset, potuisset similiter evadere callosus (xxx1). Quæ semper vidimus

dimus in locis superesse inflammationis semel habitæ æterna vestigia. His autem in hujus cadaveris pectore observatis, abdominis dissectione, jecur, lien, renes, molem admodum auctam ostenderunt; colorem etiam a naturali diversum.

XLIII. LIBERUM cuique fuerit hætenus tradita, sive ad tuendum traducere eorum sententiam, qui non ideo quod pulmones frequentius affecti in pleuritide observantur, sedem ejus morbi omnino excludunt a pleura; sive ad arguendum signum specificum pleuritidis *costalis*, quo a *pulmonali* discernatur, dolentis loci, sub vel levi tactu, & pressura, exacerbationem: mihi certe satis facient si, quod proposui (xxxix.), revincant, variolosorum sortem esse quandoque posse ab illa non diversam, quæ passim sequitur alios graviter inflammatos, ut principem inflammationem habeant unam, inflammatorias appendices multas. Quod cum fit, multiplicato veluti hostium numero, Naturæ vires semper deficiunt. Sed variolosi quod ab adjunctis inflammationibus viscerum patiuntur detrimentum, id omne variolarum causa ferre non videntur. Etenim si, quum aliarum partium consortio sedes aliqua interior est maxime inflammata, multiplicata inflammationis causam ei similem esse credimus, quæ sedem principem affectit, in sanguine ulterius redundantem, quoniam similitudo illarum omnium affectionum cum in habitu, tum vero etiam in natura, & eventu conspiciatur; certe in variolosis, quando sedes interiores simul inflammationeprehenduntur, ut demonstratur eandem variolarum materiam illius similem, quæ in cute est deposita, aliqua ex parte in sanguine relictam, ea mala procurasse, argumentum hoc deest omne si-

similitudinis affectionis. Nec enim in variolosis viscera, quæ nonnunquam occurrunt inflammata, alium habitum ægritudinis ostendunt, quam quem habent cum, citra præsentiam variolarum, quavis alia inflammatoria causa sunt affecta; ut omnino eorum inflammatio de variolarum ingenio se partecipare nullo nos penitus signo doceat. Non enim pustulas in illis, non vesicas unquam vidi, non intervallis discriminatas inflammatiunculas, & ad superficiem viscerum redactas, non demum quidquam simile individuis effectis, & propriis variolosi veneni. Ut, si quidem ab effectis morbi causam eruere licet, dubium quidem esse non possit inflammationes accedentes variolosis causam agnoscere materiam aptam ad inflammandum, sed quam esse ejusdem indolis, & ingenii ac materia variolarum, gratis asseri quidem possit, probari autem nullo pacto possit. Quis enim audeat declarare variolosas inflammationes illas internas, quæ nullam haberint cum variolis cognationem, nisi quod eodem tempore occurrerint? Nonne variolas non quidem quævis inflammatio generatim partis alicujus, sed pustulosa, & certis signis a cæteris distincta, determinat? Aut vetitum est, obtinente aliquo morbo principi, pati quidquam aliud corpus humanum, quod de illa prima affectione morbida non procedat? Ego quidem nemini negavero inflammationes viscerum nasci posse a variolis, sed signum aliquod unice petiero, quo mea hæc mihi fides constet. Quod donec nullum dederint omnino, jure perseveravero affirmare de inflammationibus viscerum accedentibus variolosis constare quidem nasci causa inflammatoria, sed eam esse variolosam prorsum adhuc non constare.

XLIV. Posse autem eodem tempore, quo variolarum materia obtinet, alterius generis materiam in humano corpore occurrere aptam ad inflammandum, quæ tum excitata hominem adoriatur, dubitari non potest: siquidem vidi quibus phlogosis (II.), aut verum erysipelas (quod puero nuper accidit septenni quinto a febre die, cui postea variolæ septimo apparuerunt), aut purpuræ species præcessit adventum variolarum. Qui ipsi sunt casus in quibus imperiti passim Medicis succensent, quasi variolas non suo tempore agnoverint, quæ postea apparuerunt, quia morbum primo aspectu, ut quidem recte, purpuram aut erysipelas, aut quid aliud, nominaverant: nescii quam sæpe variolæ præcedant, quam sæpe alios sequantur morbos, quam varius, & inconstans earum sit ingressus, quam incerta habeant prima signa. Etenim nonnunquam frustra variolarum præludia videris advenisse, nonnunquam variolas ipsas subito irrepere, aliquando ita larvari, ut repente appareant, cum expectaveris longe aliud. Tanta venientis ejus morbi inconstantia est. Vidi etiam, obtinentibus variolis, nonnullis ophtalmiam, aut faucium pessimam inflammationem, supervenisse, citra præsentiam iis insediis variolarum: ut appareret ea mala causam habuisse a variolosa dissimilem. Quod ostendit Medicum nunquam posse, utut optimam variolarum naturam aliquo in homine pervideat, de variolosi corporis eventu certo definire: adeo latere possunt varia in eodem corpore venena, quæ, si cum varioloso efferantur, in medio felicissimarum variolarum cursu, tanquam ex insidiis, hominem jugulent. Qui casus ut sponte natis, ita procuratis insitione variolis imminet, & male animatis in pe-

utile generi humano institutum ansam præbere possunt sive ut artifici detrahant, sive ut artis famæ, quæ merito magna esse debet, officiant. Harum igitur inflammationum ordinis diversi variolis accedentium materia, uti nonnunquam extrorsum, beneficio quodam Naturæ, ita, perversa directione, aut indole, introrsum ferri potest. Imo nescio an non etiam facilius in variolosis introrsum operetur, stante viscerum omnium, partiumque interiorum, majori teneritate, quam cutis, aucta etiam nonnihil veneni variolosi commercio, quod solidorum omnium præsentia suâ cohæsiōnem imminuit (XIX.). Quod si fit, certe interiorum sedium inflammatio se variolis adjungens res variolosorum in magno discrimine ponit. Non quia hæc forte depositum ad cutem impediatur materiæ variolosæ; nam ejus depositio uno certe potest modo impediri, si cutis ipsa venenum exceptura obstaculum aliquod exhibeat adveniēti veneno: quod obstaculum si absit, quantævis interiores inflammationes nunquam præstare poterunt ne venenum variolosum appetat illam sedem suam, & insideat. Accedit lex pulcherrima corporis humani, in quo quantum ab experimentis deducere potui, si diversi generis morbificæ materiæ simul inveniuntur, se plerumque non attrahunt, nec impediunt, neque una in aliam transmutantur, sed singulæ retinent, & sequuntur vim naturæ suæ, ac, tanquam essent solæ, individuos suos edunt effectus. Ita si quæ variolosa est, ea immutabilis ad variolas in cute efficiendas pergit; si quæ simul morbillosa, ea & morbillos suos elaborat; si petechialis altera, altera erysipelatoza, ad petechias, & erysipelas separatim efformanda certo intendunt. Ex quo in uno corpore si
 plurium

plurium eodem tempore morborum semina adsunt; plures sed distinctos eodem tempore morbos possunt simul efficere, sed commisceri semina illa non possunt, & in unum communem simplicem morbum concurrere. Tinea capitis correptos variolosos vidit plures, æque ante, ac post variolas. Manantibus pustulis foedata puella, quam cortice peruviano cum æthiope curavi, durantibus, emensisque variolis, pustulescens diutissime perseveravit: scabiosus puer unus, & alter, curatis, quas incurrerant, variolis, scabiosi pariter remanserunt: adolescens tricennarius gonorrhæa affectus virulenta, passis variolis, gonorrhæam retinuit. Adeo nulla est morborum, diversi generis mutua compensatio, & distinctorum, diversorumque effectuum causæ occurrere simul in eodem corpore possunt, commisceri in unum, & confluere non possunt. Ex quo sapientis Medici est nosse effectuum uno tempore hominem vexantium qui ad unam, qui ad alteram causam referantur, ne complexum morborum pro simplici morbo accipiat, & in potiori morbo sollicitius percurando deuret. Itaque variolosi inflammatorum viscerum consortio periclitantur, non quia excursus ad cutem variolosæ materiæ ideo impeditur, nam interiores coortæ inflammationes non numero obesse vidimus, semper tantum nutritioni, & incremento inceptarum pustularum; sed quia duobus hostibus in contrarium trahentibus uno tempore aggressa Natura solas succurrere variolas pro eo ac oportet non possit; quod hostis alter interior, situ etiam forte potior, materiam necessariam complendis pustulis variolarum, & tumefaciendis, trahat ad sese, & contineat. Multum hæc enim in humano corpore valet stimuli lex, cum, ceteris partibus sa-

nis existentibus, stimulis inflammatoriis una earum afficitur, concursum humorum ad vexatam partem fieri, reliquarum proportionata penuria; cum vero plures eodem tempore partes stimulo vexantur, concursum majorem ferre partem sive situ vitæ fontis viciniore, sive copia & acrimonia materiæ, sive sensibilitate potiore; minorem vero remotiorem a corde, vel minus affectam, minusve sensibilem. Ex quo venenum variolosum cutem quidemprehendit, centrum, & scopum, ut ita dicam, suæ activitatis; sed ibi non adjutum necessario humorum concursu hæret in sicco, nec unquam, quod ejus ingenium est, sedem illam dilectam causticare desinit, & destruere, nisi alluatur fluidi lymphatici adventu, & commixtura, qua sola dilui potest, & ad suppurationem usque sedium suarum mansuetius contineri. Cujus pessumdationis causa pustulæ, numerosæ, & parvæ in cute apparent, quæ tamen nunquam attolluntur, nec assurgunt, sed dilatantur quasi repentes, & commiscentur (e), depressæ, & concavæ, & lividæ primum, mox nigrescentes: qui color eo perductæ actionis veneni variolosi non frænata signum est, ut, quod naturæ suæ relictum intendit, gangrænam effecerit. Quamobrem in tanto pustularum exitu pallida fere est cutis, nullus fere est capitis, nullus artuum tumor, tota sicca, & tepens; & pustulæ neque ipsæ rubent, neque area rubente circumdantur. Quem corporis habitum, & pustularum quoties, maxime circa nonum, aut decimum morbi diem observo, quo in tempore puris confectio in pustulis invalescere, & multus apparere debuisset humorum circa pustulas affluxus, ut in omnibus

[e] Confer iconis adjectæ figur. VII., & VIII.

in omnibus locis fit, quæ suppurantur (nec me unquam opinio fefellit), alio distractam Naturam prædico, & sine dubio intrinsecus elaborari firmam visceris alicujus inflammationem. Quæ cum fit (& passim eo in casu sunt jecur præcipue, & pulmones, quorum inflammatio certis (XXVI. XLV) signis ostenditur) fere nunquam sine jactatione, & inquietudine quadam ægros vidi; quæ jactatio, & inquietudo, passionis interioris signum sunt infallibile, quod sponte se dat etiam cum ægri, aut ætate, aut morbo impediti effari quid sentiant non possunt.

XLV. NEC dubitandum est pustularum capacia viscera esse posse, earum præsertim, quæ vesicis similis variolarum propriæ sunt, ita ut, si materia variolosa posset in iis hæere (XLIX.) nullum essent, ut pustulas attolleret, præbitura impedimentum; nam frequenter in cadaveribus, citra variolas, tubercula pustulis similia, & vesiculas *hydratidas* in visceribus observavimus. Virum etiam mimini, quem anno 1761 dissecai, de cujus morbo rescire quidquam non potuimus, in quo totus intestinorum tractus erat cum mesenterio tuberculis disseminatus cannabis semen æquantibus, alba, densaque materia plenis, verrucosæ veluti naturæ. Sed vesiculas alias utut minimas, & visam pene effugientes, in viro etiam (XVIII.) singulari casu invenimus, qui variolas passus fuerat. Cujus vesiculas in jecore, & liene observatas, etsi hydratides esse minimas, quales, citra variolas, passim in cadaveribus occurrunt, ego primum an crederem dubitavi, earum tamen moles longe parvula, & limpidissimus, quo replebantur, humor, ac foveæ in fundo, cum post decimum quartum morbi diem aperio-

aperiebantur, absentia, hydatides potius quàm pustulas esse apertissime evincebant. Ad hæc, in tot aliis variolosis postea observatis nihil tale unquam, etsi scrupulosissime quæsitum, occurrisse, satis etiam ostendit viri illius hydatides a variolis non venisse: quæ si quid pustulosi possent visceribus adjicere, non tam in illo, qui jecur flaccidum quidem exhibuit, non tamen inflammatum, & poterat forte haberi tanquam curatus a variolis, quam in tot aliis, qui certius, vi variolarum sæviante, magna inflammatione ejus visceris occubuerunt, ostendissent. Nec jure quis dixerit illum solum adultum hominem cum variolis peremptum nos dilecuisse, in quo illæ vesiculæ apparuerint, cum cæteri fuerint pueri, aut puellæ; fierique potuisse, ut in quo solo, fortassis ob ætatem, trachæa intrinsecus pustulaverat [XVI.], jecur etiam, & lien fuerint pustulata. Nam ut præteream pustulationes partium verosimilius pueris quam adultis facilius posse occurrere, quos videmus a causticis applicatis promptissime vesicari, quorum Naturam sequitur variolosa materia; & non in sex illis modo pueris, quorum superius historias memini, sed & in quinque aliis postea, dum hæc scriberem, dissectis, quorum consulto narrationem præterii, simillimo eventu interiorum partium ab his vesiculis, atque adeo a pustulis variolosis immunitas apparuerit; nequidem adultus alter, quem viginti annos natum variolæ peremerunt, etsi jecur, & lienem enormiter aucta habuerit, quidquam hujusmodi vesicarum ostendit. Cujus historiam, ne in ipso fere nostri laboris complemento de re, quam proponimus, dubii causæ supersint, debeo non omittere. Plebejus homo septimo incunte morbi die delatus est in

Nos-

Nosocomium. Non vidi hominem spurciorem; adeo sumea veluti vernix ejus faciem, & artus colorabat. Totum pustulæ ceperant confertissimæ, & confusæ, nisi pectore antico, & ventre exceptis, ubi pauciores erant, & distinctæ: sub alis etiam, quæ carebant pilorum, dextra quidem nullæ, sinistra tres tantum quamminimæ. Umbilicatæ omnes, sed depressæ, centrum lividum ostendebant; tres toto corpore mirabili specie albissime suppuraverant. Sed febris erat magna, atmosphæra vix, ac ne vix quidem calens, nec cutis attactus calentissimus, pustulæ sub digitis asperæ sentiebantur, anhelitus erat magnus, supinus decubitus ob lateralis difficultatem, tussis crebra, & copiosissime materiata, mucosam materiem educebat: animo desponsus, vix ad excreandum sufficiebat æger, labiis adustis, oculis flammeis, intentis, lacrymosis, facie strigosa, ventre sicco. Quæ omnia etsi rerum apparatus funestissimum arguebant, sanguinis nihilominus uncias aliquot mitti jussimus, vesicantia cruribus, & super sede pectoris læva apponi, in qua æger vim passionis maximam indicabat; dilutissimo sero lactis, addito oxymelite, frequenter refocillari, cœnema injici. Ventre crassis fæcibus exonerato, sequente exacta nocte, proxime diluculum alterius diei, postquam super lectum semel se iterumque elevasset, æger expiravit. Nihil habui prius quam ut juberem in Theatrum deferri ad dissecandum. Erat cadaver flexilissimum, qui communis est omnium, ut passim memini, variolis extintorum character: cujus primum pustulas nonnullas secundum altitudinem dissecuimus: invenimus autem nonnullarum basim super cute elevatam, aliarum cuti æqualem; centrum umbilicatum habere subviolaceam maculam.

lam in cutem alte descendentem ad tertiam fere nonnusquam ejus crassitudinis partem: & in quibus centrum se dilataverat, eratque lividius, macula illa cutis fufior erat, profundiorque: cuticula potius fejuncta a cute, quam elevata supra cutem, idest cavum nullum pustulæ habebant, erantque siciffimæ.

XLVI. ABDOMINE autem primum aperto, statim se jecur, & lien, ob incredibilem molis excessum, exhibuerunt. Nam in varioloso non memini me unquam antea tantam excrescentiam jecoris ultra hypochondrii terminos observasse, dexteram præsertim fibra, quæ a media hypochondrii sede octo prope modum transversos digitos inferius extendebatur. Cujus uti color generatim naturalem ejus visceris fuscitatem dilutiorem exhibebat, ita densitas erat minor, fragilitate, & teneritudine undique se prodeunte; nam cum liberum attactum aëris vix dimidium tulisset horæ quadrantem, superficies jecoris rugosa, quasi ad ostendendam teneritatem, totaliter evasit. Bilis autem vesicula densam quidem, & filamentosam; sed non magnæ quantitatis bile implebatur. Etiam lien sextuplum fere suæ magnitudinis excedebat, mollis pariter, & turgens. Ventriculus erat longissimus, atque ad orificia turgidior apparerebat: nam proxime pylorum aëre multo, crassaque muceditate replebatur; ad stomachum vero, aquosum, quem æger biberat paullo ante mortem, humoris copiam includebat. Intestinum a duodeno per jejunum apertum, ubique refertissimum mucis apparuit, densissime lutei, & croci saturissimo colori quantissimissimi: qui mucus in prima, quinque prope modum pedum, longitudine intestini redundabat, post quem locum introsusceptionem habebat intestinum,

stinum, quatuor pene longam digitos transversos. Hanc ad dimidii pedis distantiam introsusceptio altera quamsimillima excipiebat: ultra quas introsusceptiones naturalis omnino habitus totius reliqui intestini conspiciebatur, crasso tantum nidulis faeculentis extrorsum prominulis referto.

XLVII. UTRAMQUE introsusceptionem superioris in inferiorem intestini partem descensus efficiebat, qui, etsi raro quidem fit, quando fit tamen, convulsionem intestini inclusi causam agnoscit certe primam. Nam cum aliqua in sede convulsionem habet intestinum, ibi constringitur illico, & cylindraceæ chordæ simile fit. Et potest ea constrictio, pro vi convulsionis, intestini diametron eo immittuere, ut perducatur ad decimam fere partem. In vivis canibus, qui crassiores parietes habent intestinorum, ad quartam quintamve partem convulsionem adactam sæpe vidi. Nam soleo, aperto vivi canis abdomine, tenue intestinum inter digitos constringere, deinde ad transversum plus minus digiti distantiam constrictionem novam adjungere, & sic donec lubet successive; in sedibus constrictis illico contrahitur, laxis intervallis permanentibus; ex quo pulcherrimum fit spectaculum in globulorum vultu seriem conversi intestini, tanquam uni chordæ insertorum. Illud autem in his locis contractis, convulsisque, spectabile est, quod in iis nullus amplius supersit peristalticus motus, nec possit admitti donec illa durat constrictio. Itaque immobilis omnino fit quævis convulsa intestini sedes. Et potest eo modo, si totum intestinum continuo compressum, coarctetur, peristalticus omnino extingui motus, & immobile videri. Nam convulsio illud etiam efficit ne motus ille desuper veniens, quia in sede convul-

vulsionis intercipitur, ad intestinum transeat infra
 sedem convulsam. Quam in sedem si forte motus
 antiperistalticus eodem tempore perveniat, introsu-
 scipit inferior intestini pars laxior facile superiorem
 illam convulsione prehensam exiliorem. Nam ma-
 teriæ antiperistaltico motu propulsæ versus sedem
 convulsam, tanquam ad scopulum, sub illa hærent,
 & coacervantur. Itaque inferior libera intestini pars
 turget paullatim ad latera, quæ continuo assurgenti-
 tia superascendant superius exile jam satis convul-
 sione redditum, & conscendi facile intestinum. Ex
 quo tanquam aggere, ac veluti exteriori opere,
 convulsa sedes includitur, breviori tractu, longio-
 rive, pro antiperistaltici subter impellentis motus
 diversitate. Convulsio autem etiamsi postea desi-
 nat, pars illa intestini inclusa nequit suis se viri-
 bus retrahere; nam motu peristaltico, qui ad il-
 lam unice pervenit, ad se ulterius insinuandam po-
 tius, quam ad retrahendam juvatur. Quod cum est
 factum, introsusceptio manet, quarum tot possunt
 fieri variis in locis ejusdem intestini, quot possunt
 esse sedes convulsione captæ, & motu antiperistal-
 tico subter veniente impetitæ. Eo tamen descen-
 sus materierum a ventriculo ad anum non impe-
 ditur, proclivi stante via, & continuata. Impedi-
 retur potius si contrario modo inferior convulsa
 intestini pars superiore, peristaltico motu acta, su-
 sciperetur: qui casus est, in quo introsusceptio pos-
 set volvulum excitare; curabilem potius injectis
 per anum remediis aptis deorsum abbreviando in-
 testino, quo detrahatur de carcere illo, & emer-
 gat, quod præstitit sæpe injectus nicotianæ fumus,
 quam deglutitione illa ponderosorum corporum no-
 centissima. Prioris autem ordinis introsusceptiones
 adeo

adeo sine detrimento fieri solent, ut frequenter in cadaveribus occurrant nullo sui symptomate præcedente. Memini anno 1754. duodennem puerum mecum amicis observasse, quem pulmonum suppuratio confecerat, in quo quatuordecim ejus unius generis introsusceptiones occurrerunt, rarissimo cum primis, & eleganti spectaculo: quem constabat vomitu nunquam fuisse vexatum, & alvum potius sollicitam habuisse. Ut inde appareat, quod in nostro varioloso tales introsusceptiones affuerint, rem fuisse fortuitam, a qua morbus detrimentum non acceperit. Nam ejus crocæ mucedinis, qua supra, etiam refertum erat infra introsusceptiones intestinum, etsi dilutioris, nec copię tantæ. Crepido conniventium valvularum, infectissima croceo colore, pene fusca apparebat, ex quo scalæ formam distinctius, quam alias, valvulæ illæ videbantur præsentare. Vermes diligenter conquisiti omnino non apparuerunt.

XLVIII. VENTUM est inde ad pectus, quod dextera erat valde imminurum, capite jecoris elevato ad tantam altitudinem sub diaphragmate, ut totius dextræ pulmonis longitudo, quæ est a diaphragmate ad supremam pectoris sedem, vix ad septem esset transversos digitos redacta. Quæ superior jecoris distensio illi, quam inferius habebat, adjuncta, satis evincit enorme fuisse ejus visceris incrementum. Dexter autem pene elusus ille pulmone a dissectione integer apparuit, nisi quod lymphæ multa scaturiebat. Sed pulmonis sinistri extensio erat magna, & totum suum pectus omnino latissime compleverat: superficies ejus levissima, tactus solidus, color ab hepatis colore parum diversus, fusus similiter ad dorsum. Ea tantum anterior plaga,

plaga, quæ extrinsecus respondebat loco, qui vesicans appositum sustinuerat (XLV.), a quo cutis jam fuerat ulcerata, & dilutioris coloris substantiam pulmonis ostendebat, & nonnihil molliorem; quasi vel brevissimi temporis beneficium exhiberet, quod a vi cantharidum retulisset (XXVIII.). Crusta tamen lymphatica (XLI.) fere totum vestiebat, & apertus suæ tenax densitatis, & solidus, minime quicquam subsidens, lympham potius sanguinosam, & densam reddebat, quam sanguinem. Bronchia, & maxime trachæa, erant flammatisissima: & proxime glottidem gangræna irrepsisse videbatur, ita, abstersione, ejus membranæ facile secedebant. Pustulæ undique nullæ. Pericardium turgidum vapore subflavo, eadem veste lymphatica tenui (XLI.) operiebatur, Caput labia ostendit introrsum pustulosa, buccas non item. Dentes firmisse os claudebant, ut satis videretur maxillas convulsionem pertulisse. Quibus diductis, lingua, palatum, fauces, nares item, œsophagus, libera pustularum apparuerunt. Cerebrum sanguinis copia, vasis undique turgentibus, redundabat.

XLIX; IN qua hominis adulti variolosi pulmonia confecti dissectione etsi trachæa pustularum vacua apparuit, erat tamen inflammata, ut manifestius ostenderet se variolosarum pustularum alias capacem, inflammationem alia ex causa, quam quæ variolosa esset, hoc in homine incurrisse; jecur autem, & lien enormiter distenta, ut vim inflammationis plurimum sensisse viderentur, vesicularum quidquam non ostenderunt. Ex quo facile apparet, si analogi prope exempli, aut etiam, vitiis viscerum accedentibus, majoris, valere debet auctoritas, quodnam minimæ illæ, & paucae hydatides, in viri jeco-

jecore, & liene visæ, omnibus variolosæ naturæ characteribus destitutæ, ab hominis ætate adultiori, quo se afferent variolosas promereri potuerint patrocinium. Si tamen illis materia defuit & origo variolosa, forma certe non defuit: ut apparet viscera interioraque loca pustularum esse capacia (XLV.), quibus, ne re ipsa pustulent, causa possit una ob stare, defectus materiæ movendis pustulis aptæ. Si in variolosis igitur interiora loca, nec dum sana sunt pustulant (XXXIX.), nec dum occurrunt inflammata (XLIII.), generatim apparet averfari omnino sedes illas variolarum materiam, & cutem solam spectare: atque interiorum locorum inflammationes, si quando accedant variolosis, alia semper causa nasci eodem tempore agente, sed a variolosa diversa (XLIII.). Quæ res maximæ animadversionis, investigationisque digna certe videtur; quid enim aliud ostendit, quam interiores sedes, cum æque ac cutis sint dispositæ & recipiendo variolarum veneno, & pustulis emittendis, quæ venenum illud, si recipiant, nidulent, & ostentent, nunquam certè tamen vel minimum pustulescere, quia nunquam venenum illud receptum figant sibi, & retineant, quemadmodum figit cutis, & retinet? Neque enim dicendum est ad interiores partes, æque ac ad cutem non pervenire venenum; nam, antequam cutis ab eo veneno pustulet, sanguini commixtum, & confusum, universam certe corpus libere pererrat. Cujus rei documentum sunt cum primis firmissimum perturbationes illæ maximæ, febris, involuntarii artuum motus, tormina propter aqualiculum, vomitus, convulsiones multæ, quæ ventriculum præsertim cardiaci morbi forma, & intestina do-

lorifice exruciant, passim exitum ad cutem variarum præcedentes. Quæ manifesta sunt indicia oberrantis interiora veneni, & locum aptum veluti quærentis in quo sedem stabilem constituat. Si igitur, universo corpore pervagato, quo sanguis usque, cum quo continetur, pervadit, omnia salutatur tantum, & libere pertransit interiora loca, solam autem cutem, tenet, nec pertransit, aliquid inveniat sibi oportet in sedibus interioribus impedimentum, citra earum fabricam, quod in cute deficiens, in hac figat, ab illis expellat venenum variolosum. Quod certe, dum circumit cum sanguine machinam, solam cutem inutiliter non attingit; nam fere ut ejus itineri cum sanguine cutis occurrit, consistunt hic illic in ea, figunturque veneni particule, & segregatæ a sanguine, quas insederunt cutis partes in tuberculum pustulosum excitant, & attolunt. Quæ depositio in cute paulatim cum fiat [nam expectandum est ut sanguinis portio veneno imbuta non supersit, quæ non tranaverit cutem, depositumque compleverit universæ quantitatis veneni variolosi] fere post tres quatuorve dies integra veneni segregatio perficitur. Itaque cutis sola fit veneni variolosi longo per intimiores sedes errore vagati, stabile receptaculum, & in ultima corporis superficie, providentia quadam, & benignitate Naturæ constitutum, ad arcendam pestem illam a locis vitalibus, & internis. In plena enim, & numeris omnibus absoluta, totius variolosi veneni in sanguine existentis depositione in cutem salus tota primario consistit hominis infecti labe variolosa. Ex quo plurimum interest generis humani, ne quod impedimentum etiam in cute advenanti veneno opponatur, uti certe

certe in locis interioribus opponitur, quo ne quidem in ea figatur, nec hæreat. Qualem obicem occurrere posse, qui de sede cutis, unica, & veluti dilecta, arceat variolarum materiam, & repellat, dubitandum non est; nam multis pustulæ apparent, quæ sunt niduli veneni variolosi, aut paucae, aut nullæ, frustra diu interim urgentibus symptomatibus veneni intrinsecus oberrantis, & tanquam sua sede exclusi, indicio satis manifesto oppositi in cutè obstaculi, quod permanentiam illi denegaverit [XLIV.]. Cujus error per interiora si perdurat, vel quia cum sanguine diutius motum acrius fit, & se ipsum auget, vel quia partes internæ non sunt ferendo diutius veneno, & ab ejus præsentia imbecillitatem quandam accipiunt, qua naturale earum robur, & vis paulatim imminuitur, turbæ illius, aut sedem in quam se infigat, aut exitum quærentis, immensum augmentur, & non nervos quiescere, non musculos finit, non vasa, demum ipsa justo motu sanguinem circumferre. Et hoc ejus longius ac par est interius retenti effectum est præcipuum, convulsiones mortiferas movere, & vasa rumpere, ac sanguinis efficere extra vasa sua effusiones. Nam ut eos præteream, quos effuso in pulmonibus sanguine occubuisse vidimus, virginem quoque memini, & puellam aliam biennem, mira res profecto, effusionibus sanguinis ex utero, prohibito [LIV.] variolarum exitu, periisse. Vidi etiam cutem ipsam, tanquam in ultionem denegati hospitii, veneno jam vagante, demum pessumdatam, rarissimis apparentibus, & quamminimis pustulis, atque maculis undique gangrænosæ ad mortem usque dilatatis, & auctis, profundius occupatam. Quod gangrænæ vitium vene-

no familiare cur non etiam partibus interioribus, si longius ac par est erucientur, communicari pariter concedemus, quas certe gangrenâ, a veneno producta non plene excluso, passim vidimus occupatas? Etenim cum contendimus, ita observationibus persuasi, viscera interioresque sedes a variolis esse liberas, quarum materia cutem solam possit insidere, non quidem sedes illas declaramus labis incapaces, quam venenum possit a cute exclusum, & intrinsecus oberrans, & ferociens inferre; aliud namque est retinendi ad cutis similitudinem veneni, &, æque ac cutis, re ipsa pustulandi esse partes internas incapaces, aliud ab ejus diuturna incurSIONe offensionem, & labem pati nullam posse.

L. SERIA igitur cum primis, & magnæ indaginis indiga est inquisitio rei, que in cute possit, variolarum veneno ne figatur, nec consistat, efficax impedimentum, & obstaculum obicere. Quæ de re quo constare plenius possit id mihi primum accuratius videtur inquirendum, quæ ista sit specialis adeo cutis proprietas, ut, præ omnibus aliis partibus corporis humani, hoc singulari gaudeat privilegio, penitus a sanguine segregandi & retinendi venenum variolarum. Nam ut ejus proprietatis conservationi debebitur absoluta veneni variolosi depositio in cute, ita defectui e contrario obstaculum, & exclusio. Ea tamen proprietas in fabricæ cutis peculiari quæri debeat, an pertineat alio, res est ad decernendum non difficilis; nam cutis fabrica vix aliquid habet a fabrica diversum plerarumque partium aliarum, quæ venenum excludunt, & cutis ipsius partes quædam etiam sunt sæpe pustulandi incapaces (LII.); & præ-

præter cutem os, & palatum, & pharynx pustulant, quæ etsi cuti continuam habent vestem, diversæ tamen fabricæ possident a cute. Quin eadem pharyngis membrana, quæ, immutata fabrica, in œsophagum protenditur, singulari illa facultate pustulas educendi ut œsophagum attingit & vestigio destituitur. Et destituuntur pariter narium viæ, & sinus. (XXIV.) quæ loca eadem ipsa faucium membrana convestit. Cum igitur sint partes, ejusdem texturæ, quæ non itidem tamen pustulent, aliæ structuræ dissimilis, quæ similiter pustulent; aliquid sit oportet a fabrica diversum, quod cuti, & ori, & palato, & pharyngi commune, narium autem viis, & sinibus, & œsophago, passim etiam & trachææ negatum, eo alliciat variolas.

LI. IN quam rem sedulo inquirenti mihi, & omnia quæcumque facere ad rem possent ad examen revocanti, spectatum satis, & dilucidum videbatur, loca, quæ pustulant variolis, unam habere propriam, qua cætera careant, conditionem, cui privilegium variolandi adscribi merito possit, viciniam liberi aeris, & perennem contactum. Quam unam rem, cum fabrica, texturaque discordent, communem habent cum cute labia, buccæ, palatum, lingua, pharynx, trachæa, quas sedes aer permeat, & tangit, respirationis beneficio, & superius traditæ observationes pustulationis capaces docuere. Hic autem aeris contactus deest tantum œsophago, cætera continuo & unius texturæ cum pharynge, quem constat ubi constringi post laryngem cœpit, eoque aeris commercium penitus exclusit, pustulandi potestate omnino defici. Sed liber hic aeris contactus solusne sufficiat reddendis partibus ad pustulationem aptis, an con-

ditione quadam alia opus habeat, qua si careat, frustra sit ejus opera, & beneficium, suadere videntur quaedam loca libero aeris commercio, etiam præ cæteris, exposita, quæ tamen nunquam subit pustulatio. Horum primæ sunt narium cavæ, quæ etsi aeris tactu longe præstant buccis, linguæ, palato, ipsi demum cuti vestibus oblectæ, utpote quæ semper patulæ respirationi famulantur, nunquam tamen pustulant. Desit igitur aliquid oportet aeris tactu narium vias permeantis, quo efficacia careat communicandi pituitariæ narium membranæ variolandi facultatem. Quod idem sit, quo sinus etiam omnes cum nariibus continui, & una induti pituitaria narium membrana eadem facultate deficiantur: ut & pharynx ipsa deficitur ad sedes superas narium viis propiores.

LII. ETENIM si diligenter perpendatur quid aeris attractui narium caveas tranantis desit, quo non careat aliis locis, quibus viam pustulandi certe affert, apparebit, aerem nares permeantem nullo modo posse membranam illam undique pituita, & mucositate diffluentem persiccare, quemadmodum reliqua facile persiccant loca, quæ libere attingit. Eaque persiccatio cum sit in pituitaria perdifficilis vias narium vestiente, tum vero in sinibus, qui ad ipsas nares pertinent, est prope modum impossibilis, redundante, & tanquam ad conservationem in his collecta, mucositate. Ad quos sinus, etsi aer expiratus semper immeat, & maxime vocalis, persiccationis effectus, & adeo pustulationis non pervenit. Nam variolis pustulare tantum posse loca, quæ libere attingit aer, & attingendo persiccatur, documenta sunt plurima innegabilia, partim sponte se declarantis Naturæ, &

phæ.

phænomenis eloquentis, partim arte institutis experimentis coactæ. Densæ silvescat capillo, & multo, & oblongo calvaria; muniatur probe capitali sic ut caleſcat illa regio, & perspiratu capillis irretito madescat; adjuro (eo me certitudinis evexit observatio centies instituta) pustulam variolosam, qua sedes illa extenditur ita munita, nullam prorsum apparituram. Sit e contrario, variolis venientibus, aut raro brevique capillo obtectum caput, aut abraſo nudata calvaria, & aëri exposita; pustularum grege numerosissimo complebitur, tota fiet variolosa. Sit æger assuetus naribus respirare, ore clauso, quod raro recludat tempore toto, quo venenum variolosum adhuc cum sanguine oberrans non confedit: donec os, palatum, buccæ, humidæ fuerint, nullibi eas sedes infidebit venenum, pustulam variolosam nullam patientur. Sint alæ; aut pilis dense collectis munitæ, aut brachiis adpectus adductis eruptionis stadio libero aëri non expositæ, sic ut, effluente transpiratu, perpetuo humescant, pustula variolosa non infidebit alas. Pubes, inguina, interfemineum eadem lege variolant, & præputium, si glandi obductum est, pustulas extrinsecus ad rugosum usque apicem, quo aëre attingitur, & persiccatur, patietur; quo glandi applicatum humidum est, pustulam non patietur: reductum vero pustulat totum, & glans detecta pustulat. Semper etiam ita vidi, partes, quæ eruptionis stadio magis obtectæ pannis, & munitæ fuerant, pustulasse omnium minus, omniū autem maxime nudiores, & libero aëris afflatui constanter expositas [XXI. XLV.]. Callosiora item cutis loca, aut quæ minus essent perspirabilia, feliciorē, uberiořemque variolarum eruptionem.

pertulisse : quemadmodum ostenderunt qui spurcissimos artus , & fumea vernice undique obfatos , variolatos præ cæteris habuere . Palpebræ intrinsecus nunquam pustulant , neque albuginea , aut cornæ , dum redundat humiditas lacrymalis : quod provido plerumque consilio Natura procurat mentito veluti somno palpebras eruptionis tempore occludens , aut nova lacrymatione quadam mota ulterius humectans . Contra sicci oculi si fuerint , periculum pustulandi iis locis magnum est . Ex quò de necessitate constat , eruptionis tempore , oculorum humiditati consulendi [LIII.] . Sed tamen estropio laborantis sedem palpebræ interiorē , qua parte extrinsecus inversa aëri se præbebat persiccandam , vidimus pustulatam .

LIII. Et hæ sunt Naturæ voces nulla arte coactæ , quibus palam ostendit ei se loco definire depositum veneni variolosi ita ut sedem figens pustulam elevet , ubi humiditas nulla superest , sed persiccatio summa . Verum confirmant experimenta , quæ tanquam ad tribunal testimonia Naturæ advocant , eam ipsam veritatem . Oculis ne palpebræ variolent , præsidium efficax est humido panno eas extrinsecus toto eruptionis tempore madefacere : quod si ingruentis morbi initio fiat , pustula palpebras capiet nulla . Sed vidi jam nascentes illic pustulas humectatione perenni nihil prorsum crevisse . Quod incrementi impedimentum etiam vidi ubicumque nascentibus pustulis humiditas tempestive , & constanter objecta est . Quibus enim consultum fuit visum cataplasmatibus abdomen fovere tempestivius , his non plures , etiam in medio eruptionis stadio , quam quæ ante cataplasmatum applicationem apparuerant , pustulæ nascun-

cuntur: & hæ natæ, si multum cataplasmatibus foventur, crescunt minus. Adeo humiditas locorum non excludit modo veneni variolosi receptionem, sed receptum jam impedit, quo pustulam elevet, & maturet, quantum est rei naturæ conveniens. Novi quibus sollicitè signis ingruentibus variolarum venit in mentem faciem universam a nimis pustulis liberare; ii aut humido panno frigida aqua simplici, aut in qua crocum, vel saccharum saturni injectum fuerat, eam frequenter humectarunt, & iis pustulis faciem prehensam retulere, quæ ante humectationem apparuerant, aut quæ, captatis humectationum intervallis justo longioribus, nascendi commodum suffurarunt; paucis scilicet, & parvis. Sed extranea omnia, quæcumque aquæ commixta credita sunt avertendo efficacia veneno varioloso, vanam virtutis speciem sibi arrogarunt, quam habebant propriam nullam, totamque soli humiditati, quam simplex aqua conciliat, debebant. Quo referas præter crocum, & sal saturni, aquas omnes florum, plantarumque variarum destillatione paratas, aut succos plantarum ipsos huic ipsi rei maxime apud Veteres collaudatos. Quorum virtuti utut, sive temporum, sive scholæ præjudicio in præcipiendis iis, quæ oculos, & faciem, & guttur tuerentur, nonnihil detulisse visus fuerit RHazes [f], veritati tamen se ipsam efferenti honorem integrum contulit, cum illis omnibus locis a pustulis præservandis factis etiam esse præcepit, si *ablueretur facies aqua frigida, multis vicibus in die, & eadem etiam oculi adaspergerentur*. Quæ constanter enim humore

m2-

(f) De variolis cap. VII. p. 22. editionis MEADII.

madescunt, eas partes non capit venenum variolarum. Sed tamen mirari interim subit voluisse Veteres faciem, ne variolaret, balneo detinendam, manus, & pedes, ut magis variolarent, exercenda etiam balneo [LV.]. Nimirum alibi experimenta, & Naturam, alibi scholam inconsiderate secutos.

LIV. ATQUE hæc omnia eo sum consilio persecutus, ut primo constaret lex Naturæ variolantis, quæ capacitatem figendi retinendique venenum, sic ut cum sanguine desinat circumire, locis urice attribuit egregie siccis: deinde ut appareret, venenum variolosum se in cute depositurum nullum posse obicem majorem experiri humiditate ejus cutis, quam est infessurum. Adeoque fit præclare manifestum, quanto in errore, & quam pernicioso generi humano versentur ii, qui variolosis credunt, ut eruptio facilius evadat, promptiorque, conducere cutem primis illis ingruentis morbi diebus balneo mollire, & humefacere. Quod cum instituunt potius quam attrahere ad cutem, & figere venenum variolosum, salutari Naturæ consilio cutem affectans, illud omnino a cute repellunt, coguntque cum sanguine commixtum intima corporis maximis periculis, circumire. Nam præter convulsiones, quæ minime intermittunt, perseverante vi veneni nervos infestante, etiam sanguinis sæpe sputum, & respirationis difficultas, & hæmorrhoidum, & uteri lethales adveniunt hæmorrhagiæ. In quo tamen medentis intentio bona fuit, opinio non vera; nam perperam credidit veneni variolosi naturam sequi indolem aliorum, venenorum, puta morbillosi, aut scabiosi, aut demum scorbuticarum impetiginum, quæ cutis etiam

ef.

efflorescentiæ sunt, quas balneum allidit, evocat, & auget; cum potius variolarum *ανομαλον* fit venenum, & cum nullo forte alio veneno adhuc cognito indole congruat, & suas proprias leges habeat, quæ citra omnem analogiam collocantur, & quas oportet speciatim investigare, & pernoscere, ne in ejus medendi methodo facillimi errores, sed passim sine opis spe lethales, tempestive committantur. Cumque maximos omnium temporum scriptores noxia hæc opinio attingat frequenter commendantes sive corpus balneo immergere, sive extrema, & præsertim pedes, cataplasmatibus continuo fovere eruptionis tempore variolosis, mihi cum eorum fiduciam subit maxime mirari ea laudantium, quæ oportet satis considerate expertos fuisse nunquam, modestiæ fuerit rem ipsam demonstrasse, diuque occupatam opinionum commentis veritatem lumine experimentorum declaravisse, & interim inutili hominum commemorationi parcere, ne aliud, quam nudam ipsam cognitionem veri quæsisivisse videamur.

LV. ITAQUE ut balneorum, cujuscumque generis, vel temperiei fuerint, vim omnem pronuntio eruptionis variolarum inimicam, ita & quamcumque atmosphæræ humidationem, ejus, quam inhabitet variolosus. Quamobrem is locus variolosus est aptissimus, & præ cæteris commodus, qui maxime perstatum habet aërem, & humoris vacuum. Neque enim tempestatem vidi erumpentibus variolis magis propitiam sicca boreali, uti nocentio rem nullam humida australi. Sub qua tempestate semper pustulas paucas minimasque vidi natas, passim etiam puncticulis, & petechiis intermixtas, aut maximam partem gangrænosas: indicium veneni
non

non feliciter cuti affixi, neque etiam bene expulsi, & corpus cutis profundius affligentis. Ex quo tumescere etiam plurimum cutis solet, quod cum citra eruptionis plenitudinem fit intra primas quatuor morbi dies, ante septimum hominem jugulat. Itaque australi humida dominante tempestate, nullum contra aëris humiditatem efficax negligendum præsidium est. Neque enim variolosis ab exteriori calore, aut frigore, dum ne utrumque excedat, est quidquam pertimiscendum, satis est namque si in utroque salva sit aëris conditio prima, siccitas summa: quæ sola, sive æstuet calore tempestas, sive frigore rigeat, alliciendis sufficit ad cutem variolis. Eaque observatio magnæ quæstionis solutionem affert, quam nonnihil attigit SYDENHAMUS (ff), cur multi in mediis caloribus sive natura occurrentibus, sive arte inconsulto procuratis, æque bene nonnunquam pustulaverint, ac tractati contrario modo. Quæ cæteroquin res nescio quam multis in exemplis comperta, & constans esse possit. Illud equidem scio optio tempestatis si daretur, frigidam seligendam potius fore; nam ut, quod spectat veneni receptionem in cute, simillimum utriusque beneficium est, dum in utraque par sit atmosphæræ variolosum complectentis siccitas, illud tamen habet frigus, quo se calore optabilius probat, quod nonnihil cutem adstringendo, repellendoque sanguinem ad interiora, transpirationis cutaneæ quantitatem, & crassitudinem imminuit, quæ cutis sicciore, aridiorque certius fit. Cum contra nimius calor, laxatis cutis vasis, aptus sit eo promovendæ transpirationi, ut cutem molliat, & laxet,

(ff) Schednlæ Monit. de Novæ Febr. ingressu p. 372.

xet, itemque humefaciat, sicque aëris omne beneficium destruat. Nam variolosis quo densior cutis est, eo majorem habet ad excipiendum venenum, figendumque aptitudinem. Ex quo subit mirari Veterum illam ex systematis, opinor, præjudicio profectam opinionem, qui volas manuum, pedumque plantas, quo *facilior fiat exitus variolarum*, præceperunt *immergendas in aquam calidam repetito* [g]: quo nihil absurdius dici poterat. Nam constanti experimento hoc magis variolatas plantas pedum, & manuum observavi, quo magis callola, duraque cute obtegebantur: & spurcillimam, nudamque cutem in puero (xxi.), & juvene [xlv.] vidimus egregie variolatam, mundiorum in altero [xxix.] non item. Sed refrigerium sanguinis a liberi aëris accessu proficiscens uti circulationem universam tranquillat, ita motum ejus per cutem moderat, quem oportet eruptionis tempore, urgente febris, evasisse majorem. Tranquilliori autem sanguinis per cutem progressu particulæ veneni minus impulsæ commodius ad cutem extimam secedunt; quæ alias rapido motu sanguinis antequam figerentur ab arteriis in venas potuissent abripi. Adeo vehementer errant, qui cutaneæ circulationis augmentum credunt, quacumque id ratione fiat, eruptioni favere.

LVI. HACTENUS, puto, primum, & præcipuum variolarum stadium, in quo cæterorum, mea sententia, cardo vertitur, iis impedimentis liberavi, quæ erant certe & usu valida, & pernicie. Nam si prima in variolosis hæc habenda cura est, ut venenum sanguini commixtum, & cum eo corpus

(g) RHAZES lib. cit. cap. vii. in fine.

pus universum inficiens, segregetur a tota sanguinis massa, & relegetur ad cutem, quò sanguis hoste pessimo purgatus sine damno percurrat machinam universam, & venenum relegatum ad cutem, suppuratione locorum, quæ insedit, se ipsum vel destruat, vel expellat a corpore; dubitari non potest, quæ promptiorem hanc efficiunt, pleniorque segregationem, in cura variolosorum primum locum obtinere. Mihi vero persuasum est, qui id bene præstiterit, curationis partem maximam exegisse; huic enim fundamento cætera superstruuntur. Constat igitur omnis ars vocandi ad cutem, & in ea figendi variolosum venenum, præcepto uno, & maximo, ut, signis variolarum adventantibus, suæ cutis siccitatem procuret æger omniopere. Ex quo quidquid aërem, in quo æger est, siccare aptum est, quo cutis ne quidem minime madescat, præsidium erit ad eruptionem variolarum promovendam præstantissimum. Lectus igitur, qui molliendæ cuti perspirationis coacervatione aptus est, quam fieri poterit fugiendus est; conclavia inhabitanda magna, & perflata; nec liberi commercium aëris, dum serena tempestas, & perflatus aer sit, fugiendum. In quo satis ægros docet ipsa Natura dum caloris, & straminum sæpe reddit intolerantes. Sinendum igitur lubenter, ut, urgente præcedentium variolis signorum impetu, libero aëri, & perflato, & egregie sicco & potius frigidiusculo æger exponatur, & in eo verletur quam liberrime. Vestes cutem tegant, non opprimant, quantum molestiæ ambientis aëris evitandæ satis sint, & naturali servando caloris temperamento: & si noctu subinde lecti operimenta sibi detrahunt ægri, aut convulsionibus exciti ex-

fur-

furgunt femifomnes, non nimium culpanda eorum libertas, nec coercenda scrupulosius est. Domi etiam manere jubeam si australis, & pluvia est tempestas, si loca humore redundant, si rigor aëris molestus est, & cutem cogat refugio sanguinis ad interiora expallefcere; dubium namque est posse veneno vehiculum deesse, & ad cutem translatio; si quietem cupit æger, nec sibi erecto sustinendo par est, si domus ipsa humiditate caret: alias necessarium, & utile est, sive vectura, sive etiam pedem domo exire, & loca perfata quærere humiditatis, quoad possit, expertia. Nec præter rationem est industria ægris subinde mutare foco antea, aut sole persiccata.

LVII. SATIS autem vidgo, procuranti mihi variolarum ad cutem eruptionem iis auxiliis, quæ cutem refrigerent, & persiccant, vulgarem obsturam opinionem illorum, qui rationabilius putant ea, quæ cutem laxant, & molliunt, & humores ad eam alliciunt, quam quæ contrarium præsent, posse variolas evocare. Ipse vero ut nimium etiam eorum sententiam rationi consonam affirmo, & mordicus sequerer, si ad curandas variolas inexpertus accederem, & generalibus instructus derivationis regulis, ita rem sedulo expertus, non possum efficere, quin rationabilia illa laudem, hæc paullo duriora tamen sequar. Nam mihi experimenta persuasere, variolarum esse veneni genus totum singulare, cum nullo adhuc cognito venenorum genere concors, suas peculiare habens leges, nulli earum similes, quibus cæteri morbi continentur. Cujus ut ita dicam veneni codicem singularem per iterata experimenta pernoscat oportet, qui sine erroris timore cupit de ejus naturæ

certum iudicium inferre. Sequitur enim indolem maximorum venenorum inficientium passim genus humanum, venereæ luis, rabiei, scorbuti, pestis, quorum ut causæ dissimillimæ sunt, ita neque effectis, neque medendi ratione concordant. Sed nostris tamen consiliis consentanea protulit SYDENHAMUS (b), qui utut non videatur hanc rationem ejus, quam recte laudabat, methodi, calluisse, satis tamen edoctus observatione contendit, eruptionis tempore extra lectum versandum ægro fore. Nuperrime vero accuratissime eam ipsam rem, non confirmavit modo, verum etiam ad totam magnitudinem suam extendit, præstantissimus Vir THOMAS DIMSDALIUS (i), qui multis institutis experimentis agnovit eximiam liberi regiminis utilitatem. Quam observare se mihi affirmavit, & jam summis exemplis egregie docuit amicus noster, quem honoris causâ nomino, Illustr. INGENHOUSIUS. Cujus methodi cum ratio sit una, & constans, neque exceptionem ullo casu admittat, constante sibi Natura in exigenda cutis siccitate, quo venenum in ea variolosum deponat, fatendum est contrariam methodum jubentium eruptionis variolarum tempore ægrum quamprimum lectum petere, ibique decumbere stragulis solitis ab aeris injuriis munitum, aeremque cubiculi tempestate hyemali luculento foco accenso temperari, quæ ipsa MORTONI (k) verba sunt, nonnihil scholam, & systema hypotheticum sapere, veram variolarum naturæ cognitionem non sapere, quæ, ut pluries dictum est, siccam variolantium cutem exigit,

LVIII.

(b) Obs. Med. Morb. Acut. Sect. III. cap. II. &c.

(i) Te present Method. &c.

(k) De Variolis cap. VII.

LVIII. DUM attamen ostendi quibus modis, caveri possit ne venenum variolosum partes aliquas insideat, & occupet, nolim credatur in ea me esse sententia, ut velim commendatum hoc præsidium in multis corporis sedibus, quas expediat variolis inoffensas relinqui. Nam ut facile assentiar præstare oculis eo præsidio succurrere, nonnunquam, maxime in sequiori sexu, faciei, nolim tamen plurimum per corpus hoc impedimenti genus variolis opponi [XLIX. LIV.]. Deinde præstat primis tantum diebus, donec variolosi veneni depositio absolvatur, aut particulas quasdam humefacere, aut corpus aëri, dum tempestas placidissima sit, & vires ferant; liberius exponere. Sed, depositione veneni, & eruptione perfecta, tum demum quæcumque pustulæ eruperint in sedibus humectatione exercitis, aut ubique per corpus, relinquendæ Naturæ ipsi, nec amplius humiditate, vexandæ. Etenim medentis prima cura est procurare veneni segregationem a sanguine, & in cute absolutam depositionem: sed proxima huic diligenter nidulos veneni variolosi ad suppurationem usque fovere, cujus rei caput est liber sanguinis ad tubercula accessus, & vis vitæ in iis minime minuta. Si quo enim in morbo, in variolarum, certe cura scientiæ temporum maximum pondus est: aliud enim eruptionis stadium regimen exigit, aliud maturationis tempus, aliud perficcationis.

LIX. SED, demonstrata ficcitatibus locorum efficacia, pro figendo, & a sanguine separando variolarum veneno, satis proclive est intelligere, cur partes omnes sub cute sitæ, sive ventribus liberis superficiebus contineantur, sive membrorum com-

pagines efficiant, venenum retinendi, patiendique pustulas variolarum sint incapaces. Etenim si cutis ipsa perpetuo aliqua in sede humectata vetat excipere, & retinere hoc venenum (LIII.), partes omnes interiores a libero aëris commercio exclusæ, quo solo persiccationis statum possent acquirere, cum in perenni, ut constat, vaporatio-
 ne contineantur, habent a Natura constitutum præsidium, quo veneno illo nequeant insideri. Quod igitur ars in cute efficit, ut prohibeat exitum variolarum, id Natura effecit in partibus omnibus interioribus. Quæ si malo fato aëris attactum liberum possent sentire, & persiccari, eo tempore, quo venenum adhuc sanguini immixtum oberrat, certe contenderem a pustulatione variolosa non futuras fore immunes. Etenim vidi puerum ani prolapsu laborantem variolis prehensum, in quo tota recti inversa pars, & aëri exposita, pustulavit: quod fieri non solet, cum illud intestinum inclusum est in sede sua. Mulier internam hæmorrhoidem patiebatur, quam subinde egredientem solebat reponere, huic gravidæ nono ipso mense variolæ accedentes pendulam hæmorrhoidem invaserunt totam, & occuparunt. Ex quo apparet, non situm, non fabricam partium interiorum, aut quidquam aliud, quod habeant a cute diversum, eas tueri ab infessu veneni variolosi, sed unam, cujus capaces non sunt, persiccationem. Quod si casus aliquis dari posset, qui videtur absurdus, in quo citra liberum commercium aëris, interiores sedes aliquæ cutis instar persiccarentur, minime dubito, quin possent incurrere in pustulationem; nisi potius siccitas, quæ a liberi aëris commercio fit, aliquid habet ad figendas variolas ab illa diversum, quæ

quæ a solo rigationis defectu intrinsecus sponte nascatur, sine ullo subsidio frigidi aeris ambientis. Itaque trachæa, & bronchia, utut liberi aeris commercio perpetim exerceantur, ubertate tamen mucici, & exhalationis, humefactæ pustulant rarius; & tum forte, cum vel densæ ejus membranæ sunt ut in adultis, minimeque mucosæ, vel nimio ad cutem sanguinis raptu (v.) perspiratio pulmonalis minima evasit. Itaque intelligitur cur spongiosam, etiamsi aëre continuo vexatam, pulmonum sedem profundiolem, ubi halitatio semper redundat, etiam in iis quorum bronchia pustulaverunt, non afficiat (xvi.) pustulatio.

LX. NUNC si quis a me quærat, uti facile, & proclive est, qua ratione ista persiccatio superficiæ cutis extremæ, figendo, & segregando a sanguinis massa variolarum veneno conducatur, huic ego fatebor observare me tantam Naturæ legem, constantemque videre, sed rationem ejus nihil quicquam intelligere. Scio tamen non pauca posse in eo disputari, quæ ingenium, & acumen laudabiliter possent sapere, sed mei moris non est, quæ ipse penitus non intelligam velle alios edocere. Sit ea laus per me tota felicioribus ingeniis lubentissime relicta, dum mihi satis putem nudam Naturæ legem investigasse. Quam uti ab observationibus deduxi, quas confirmarint explanarintque certa experimenta, atque, observata interiorum locorum immunitate a pustulis variolosis in magno numero dissectorum cadaverum variolis extinctorum, ostenderim causam agnoscere perennem in squa sunt humidationem, a qua venenum variolorum penitus abhorreat; ita videri posset, de veis variolarum sedibus suscepta quæstio sanis funda-

damentis definita, ut sint scilicet sedes illæ partes unice exteriores, quia ab aëre persiccabiles. Sed in hac tota re si apud doctos viros, maxime si cadaverum variolosorum peritæ, & diligenti observationi se applicuerint, fides certe non deerit, equidem apud illos, qui nunquam in cadaver variolosum inspexerint, & ex aliorum observationibus se rem tantam decernere posse credunt, ut quæ hæcenus tradidi rata habeantur, non parvam fore difficultatem prævideo. Tanta est enim scriptorum turba variolas observatas asserentium in locis interioribus, & ab aëris commercio remotis, ut si illorum observationes sive numero, sive auctoritate, meis, aliorumque præstantissimorum Virorum, qui meis similes nonnullas protulerunt, observationibus comparentur, hæc profum dispereant. Ipse vero dum ingenue, quæ viderim ea qua potui diligentia enarravi, non quidem habui in animo Viris illis summis alia docentibus, quos maxime venerer, & in honore habeam, quidquam detrahere. Libere tantum quæ viderim protuli, libere quæ senserim, nemini profum nisi veritati candide satisfactorus. Qui enim in re diversis observationibus controversia Naturæ voces ab hominum sive opinionibus, sive illusionibus cupit secernere, adeat ipsam rei Naturam, sed peritus accedat distinguere vera a falsis, liber a studio partium, & quid Natura doceat ingenuus observet. Nam Auctores illi, qui pustulationem interiorum sedium tantâ nobis asseverantia retulerunt, utinam aut satis intellexissent negotii gravitatem, ne perfunctorie nimis verisimilitudine potius seducti, quam experimentis edocti judicassent, aut forte minus occupati fuissent admirationis voluptate, quam facile

cile crederent doctrinæ novitatem in animis hominum excitaturam: aut demum eam nobis diligentiam in observationibus illis suis saltem probassent, quæ illorum adjuncta auctoritati justæ posset fidei pondus aliquod adungere. Sed vereor maxime ut si ordine illorum observationes perpendantur, examini, & judicio, veri faciem ostendant.

LXI. NAM si primus omnium AVICENNA *variolas inquit non accidere in cute solum, & in eo quod sequitur illud quod apparet: imo accidere in omnibus membris similium partium apparentibus, & occultis; ita quod velaminibus, & nervis (l), ambiguis nimium verbis, proposuit potius opinionem novam, quam probavit. Probare autem primum, & quatuor propemodum seculorum silentio neglectam eruere, & ampliare suscepit JOANNES FERNELIUS (m), atque a modico opinionis titulo ad clarissimi dogmatis dignitatem evehere. Etenim non contentus affirmare variolas non solum cutis esse vitium, verum etiam omnium interiorum, musculorum, viscerum, solidarumque partium, quo vetus erat opinio vel superfluis verbis abunde declarata, addidit interiores illas partes omnes etiam priusquam cutis a variolis labefactari, atque demum in easdem ut principia sumere, ita pariter variolas demum finire. Quarum sententiarum etsi postremæ duæ erant omnino novæ, prior jam vetusta, cum nullam tamen bonis probatam rationibus intelligeret, hæc satis fore putavit ad easdem demonstrandas argumenta. Nam at generatim interiorum locorum, æ-*

G 3

que

(l) Fen. 1. Tract. iv. L. iv. cap. vi. Tom. II. p. 72. ed. Junt. 1595.

(m) De abditis rerum Causis Libro II. capite XII.

que ac cutis, pustulationem variolosam fieri ostenderet, quosdam, inquit, ab interitu dissectos, quibus jecur, lien, pulmones, omniaque interiora, haud secus atque cutis, sordidissimis papulis manantibus scaterent. In quo non satis videtur pervidisse quantæ imbecillitatis futurum proponeret argumentum, si neque distinctas daret observationum historias, adeo ut satis diligenter institutas esse constaret, neque earum aut ipsum se, si forte instituerit, aut peritos viros fide dignos profiteretur auctores. Quis enim, his deficientibus adminiculis, illam omnium, sine ulla, aut exceptione, aut varietate, partium interiorum, atque haud secus atque cutis, & sordidissimarum, & manantium pustularum affirmationem, non facile alias crederet liberalissime quidem asseri, nullo modo probari? Nam etsi facilis, ut iis temporibus, felicitas eam ipsam sententiam est secuta, ut duorum fere, quæ proxime successerunt, seculorum decursu, omnium propemodum medicorum suffragio fuerit nobilitata, infirmitati tamen ejus originis nihil ideo roboris accessit. Siquidem proxime FERNELIUM cum eadem in re acclamare voluerit PARÆUS (n) nescio num satis melius rem ipsam, illam, ut oportebat, probavit. Etenim in libro, quem de infantum variolis inscripsit, ut ostenderet pustulas variolarum per hæc, aut illa viscera, pari rabie debacchari, qua per corporis superficiem furere cernuntur, professus est se puellas duas cum HUBERTO dissecuisse ex morbillis demortuas, alteram quatuor, alteram septendecim annos natam, interiora viscera habentes crustosis pustulis obsita, his similibus, quæ in cute
emer-

(u) Operum Lib. XIX: cap. 1. II.

emergunt. In quo etsi quidem intelligam morbillos pro variolis dixisse, quæ per frequens apud Medicos occurrit *μετανομια*, ne si morborum nomina non confundit, aliud probare suscepisse videatur; aliud probasse, illud tamen non intelligo qui potuerint intrinsecus non quidem *manantes*, & *sordidissimæ*, uti generatim, & verosimilius FERNELIUS, sed *crustosa* in ambabus his puellis variolis confectis pustulæ videri, quæ non nisi aëre persiccatae, & sanitati proximæ crustas induant. Sed satis, opinor, apparet etiam ex ipsa succincta, & nullis adjuncta circumstantiis, narratione rei, quæ voluisset potius, quam quæ perspicue vidisset, præcipitanter retulisse PARÆUM.

LXII. EADEMQUE persuasio, quæ tanquam pertraducem medicos in scholis haud diffidenter occupabat, minus illos, puto, diligentes fecit, & attentos, ut in rei veritatem accuratius inquirerent. Nam etsi non miror HORSTIUM (o), FORESTUM (p), aliosque medicos, qui adeo videri voluerunt de FERNELII schola profecti, ut, cum idem velent dicere, ne mutatis quidem FERNELII verbis, sed ad unguem transcriptis, dixerint; miror tamen KERKRINGIUM, DRELINCURTIUM, BARTHOLINUM, MEADIUM, GUNZIUM, atque ipsum adeo BÖERHAAVIUM, anatomicos nobilissimos, abripi se passos esse eadem scholarum præoccupatione. Etenim KERKRINGIUS cum puerum dissecuisset, in quo variolæ *vixdum apparentes* retrocesserant, *pulmones* affirmavit in eo *invenisse ita undique variolis intus,*

G 4

tus,

(o) Apud BONET. in Sepul. An. L. iv. Sect. 1. T. III. p. 234.

(p) Observ. Med. Lib. vi. observat. xiv. schol. pag. 246. Tom. 1. ed. Rothomagi 1653.

tus, & foris plenos, ut nihil prorsus in iis sani conspiceretur. Erant autem variolæ istæ in vigore suo maturæ, & pure turgentes, quæ etiam flavæ cujusdam aquæ tantillum in cavitatem pectoris effuderant. Lien, non minus quam pulmo infectus, apparuit tumidus, & durus. Demum intestina hinc inde tantummodo apparebant variolarum quasi gemmis distincta, sed hepar intactum, & sanum persisterat (q). Quæ res si vere, ut sibi vidisse KERKRINGIUS videbatur, extitissent, potuissent certe argumento esse portentosæ illi parti doctrinæ FERNELII, quæ variolarum primam originem locis interioribus assignat, ultimam cuti (LXI.); nam aliter intelligi non posset qui variolæ, quæ in cute vixdum apparentes retrocesserant, hominemque occiderant, ictu oculi intrinsecus occupare pulmonem, & lienem potuerint, & ad vigorem maturitatis, purisque turgescentiam illico pervenire: quarum aliquot saltem oportet apertas etiam, & ruptas fuisse, quo aquam illam flavam effunderent in pectore repertam; etsi nescio qui plenæ puris pustulæ potuerint apertione aquam potius, quam pus reddere. Sed tamen in hac KERKRINGII observatione, etsi multa sint, quæ reprehendas, uti non memoratam creditarum pustularum diligenter institutam apertionem, quo constaret pustulas verius fuisse puris plenas, quam, ut in pulmonibus, turgidas aërea spuma sedes, quales etiam, nobis præsentibus, nonnullis parum cautis imposuisse memoravimus (XXII.); aut, ut in liene, rugosas plagas, maculasve subalidas. qualibus passim solet ejus visceris superficies, citra variolas, interstingui, aut demum, ut in intestinis, disgre-

ga-

[q] Spicilegii Anat. Obs. LXII.

gatas sæcum particulas trans membranas falso apparentes specie pustularum (XXII.); habeas tamen, ex quo, in tanta negligentia, ingenuum hominem discernas, pustulas minime agnoscentem, ubi falsa specie minus imponere poterant, uti præsertim in jecore, et si illud alias primo loco FERNELIUS pustulatum memoravit. In qua re tamen DRELINCURTIUS antesignanum suum non est sequutus, a quo nominando, & forte etiam legendo, recens erat cum scriberet, se in variolosa inspexisse cadavera, & *Jecur, lienem, omniaque interiora*, non pustulis, ut priores, sed *ulcusculis invenisse saniosiss*, nec quidem in exteriori superficie, sed [quibus verbis dixerat KERKRINGIUS de pustulis pulmonum, hic de ulcusculis omnibus interiorum sedium affirmavit, malignissimæ oportet in omnibus naturæ) *intus, & foris exesa; sive* (ita namque solebat DRELINCURTIUS turgidum quoddam, & giganteum genus dicendi naturali, & planu subnectere, quando id animum ejus οἰσπῶδες non satis exæquasset) *densis, cœnosisque scrobiculis veluti lacunata* [r]. Cujus ego auctoritatem, ut alia modestè pertranseam, jure puto Fernelianæ instar laborare, quæ neque ulla historiarum distinctione, nec certis diligentia characteribus probabilem se reddiderit.

LXIII. NONNIHIL tamen ad Kerkringianæ observationis dignitatem THOMÆ BARTHOLINI observationes accessere. Nam in puero, quem variolæ interemerant, BARTHOLINUS invenit pectus multa refertum aqua viridi, quam, et si parentes pueri sibi persuasissent, eo confluisse, postquam

(r) De Variolis, & Morbillis N. xx.

quam ulcus colli, quo puer laboraverat, *improvi-
de depulsum* fuerat, BARTHOLINUS tamen credidit,
ex pustulis verius exstillasse, quibus in variolosis e-
tiam pulmones SOLERENT infestari (s). Quo loquen-
di modo, non tam fidem nobis dedit observata-
rum certe in ejus cadaveris pulmonibus pustula-
rum, quas oportuerit magno numero fuisse aper-
tas, & immaturas, quo *multam illam aquam* in
pectus effunderent, quam potius meram conjectu-
ram ex scholastica potius hypothefi profectam; &
qua utinam ille sibi, ut par erat, cavisset, ne
cum hepar mole tantum excedens, ut ipsi passim
vidimus, lienem prope sanum, utrumque nulla
pustularum specie insignitum recte afferuisset, so-
lum pancreas, cujus acini facillime incautis pustu-
larum forma imponunt, *pustulis*, & fallaci isto
sensu quidem recte, *plenum* affirmasset. Qua in re,
puto, cautior esse debuit OLAI BORRICHII di-
ligentia, qui certe in ea principis Regiæ variolis
intereptæ dissectione, quam eidem descripsit
BARTHOLINO, viscera omnia memoravit, omen-
tum, lienem, ventriculum, hepar, cor, flaccidi-
tate, aut inflammationis, vel gangrænæ specie
laborantia, non autem pustulosa; pulmones solos,
in quibus facilem erroris causam proposuimus
(XXII.), *ex utraque parte putridos, & sanguine
nigricante plenos, & tota superficie maculis, & pu-
stulis insignibus conspersos* (t). Quæ diligentia, can-
dorisque laus ad DOLÆUM nonnihil etiam perti-
net, qui in cadaveribus variolis defunctorum, *pul-
mones, diaphragma, ventriculum &c. sæpe nigra,*
&

(s) Histor. Anat. Cent. IV. Obs. XLIII.

(t) Epist. Med. Cent. III. Epistola XXXIX.

& corrupta se vidisse affirmavit, quibus locis si *variolas* tribuere deberet, eas non quidem elevatas in eorum extrema superficie, sed *circa interiorem membranam, nigerrimarum* instar macularum, *quasi adnatas* dicere posset [u]. In quo, etsi scholæ videas præjudicium nonnihil cum rei natura reluctans, nihil tamen de vera, quam quærimus, & distincta pustularum variolarum observatione continetur. Ut ne quidem contineri puto in MEADII, aut BOËRHAAVII, aliorumque, qui proprias historias retulerunt, observationibus. Nam MEADIUS generatim *se vidisse*, inquit, *in quibus* non solum pulmo, jecur, & intestina, pustulis variolosis tota conspergerentur, verum etiam cerebrum (x); in quo viscere nescio an alius antea speciatim pustulas variolosas observatas fuisse meminerit; nisi velis LISTERUM, qui tamen non pustulosum se unquam cerebrum observasse prodidit, sed, quemadmodum cæteræ interiores partes, fieri posse cerebrum pustulosum credit [y]: eadem, opinor, usum opinione, qua jampridem JOANNES STEPHANUS non ignobilis auctor, cum scripsisset non tantum in cute repullulare variolas, sed internas quoque similes partes inoccupare, abundans in fide, nervos ab eadem labe non exemit (z). Quamquam nemo fuerit, qui nimiam novitatem cerebri pustulati exprobratum eat, vel si etiam, ut credo, non pervidisset, MEADIO, quando sciat ante decem, quam hæc ille scriberet, pene annos, idem affir-

man-

(u) Encyclopediæ Med. Lib. iv. cap. vi.

(x) De Variolis capite 117.

(y) De Variolis: post Exercitationem Anatomicam alteram. pag. 34.

(z) Paraphrasis in Fen. 1. Lib. iv. AVICENNÆ cap. vi.

mantem auctorem habuisse BOËRHAAVIUM. Nam etsi non aperte cerebrum, meninges tamen (de quibus, cum de cerebro dicitur, pustulatio est proprie intelligenda) tum equidem affici variolis BOËRHAAVIUS affirmavit, cum ad externum caput illæ hærent. Quæ verba, si recte interpreteris, an aliud docent, quam nunquam cerebrum variolarum esse immune? Cæterum BOËRHAAVIUS fidentissime pronuntiavit, perperam vulgo agros putare variolas tantum in cute, in qua palam spectantur, hæere, quæ intra nares, os, œsophagum, & reliqua loca, hærent æque bene, quam externe; sed ibi citius maturescere. Hinc faciendum ut ab his locis avertantur; nam si ad externum caput hæreant, tum etiam erunt ad meninges: hinc optimum est, ut sint ad pedes. Ad hæc, in iis omnibus supradictis locis ipsum variolas vidisse addidit BOËRHAAVIUS; sed ex recenti observatione Anatomica constare etiam in mesenterio fuisse repertas (a). Quam tamen postremam observationem an ipse instituerit, an aliunde acceperit, in ambiguo relictum est. Cæterum fere hæc eadem paullo post generatim affirmavit etiam FRIDERICUS HOFFMANNUS (b).

LXIV. QUÆ Virorum clarissimorum doctrina præstantium, & artis anatomicæ usu, MEADII, BOËRHAAVIIQUE observationes, solæ in omnibus fateor mihi potuissent vel constantiam oppositarum rerum, quas ipsismet meis oculis, & qua maxima potui diligentia, repetito conspexi, reddere suspectam, nisi essent quam asseveranter, tam
ge-

[a] Præceos Medicæ Lond. editæ 1738. Part. v. pag. 310.

[b] De Morbis infantum c. VII. Op. Tom. III. pag. 483.

generice nimis propositæ, & certis destitutæ veritatis characteribus. Nam quo argumento vera illos dixisse credas, nisi quod dixerint? Nos autem in ea re ut auctoritati summorum Virorum nihil velimus detractum, materiam tamen, cujus nobis esse velint auctores, demonstratam volumus experimentis, quibus fidem auctoritas dare possit, pondus autem, & vim, res, quas tradant, unice faciant. Quo autem experimento nobis isti probaverunt, (volumus enim eos credere, uti se professi sunt, observatores rei, & comunis propemodum labis immunes, in alienam fidem profitendi,) non, pro pustulis in cerebro variolosis, fuisse illos bullularum æreærum humori immixtarum æceros, pustulis sæpe simillimos, sub arachnoidea frequentissimos (c)? non, pro variolis narium, pustulas orificiorum manifestas, a quibus perperam arguerent cætera infesta? non, pro pulmonum variolis, inæqualitates obvias superficiei pulmonum, maxime in variolosis, spuma plenas pus mentiente? non demum in mesenterio eminens forte, & leviter inspecto, glandularum minimarum sub extrema membrana extuberantias, iis similes, quæ parum absunt, quin etiam ipsi mihi alias (xxii.) imponerent? Nam in intestinis ob aliam causam, quam etiam memoravi (xxii.), facilis errandi occasio est. Ego itaque ita censeo, qui pustularum interiorum partium, & ventribus præsertim inclusarum, nobis auctoritatem fecerunt, aut verisimilitudinem esse secutos, aut rei apparenti quadam specie, non satis diligenter investigata, fuisse deceptos, aut demum in aliorum, quibus ac-

cre-

(c) Consule Comment. de Ischiade Nervosa n. xi.

crederent, fidem alios atque alios fiducia quadam, & benignitate consilii juravisse. Nam qui characteres veræ pustulæ variolosæ in sedibus interioribus inventæ nobis certos exhibuerit, adhuc invenio plane neminem. Ex quo est cur laudem Anatomicos præstantissimos, quorum ego oculis hoc in genere investigationum plus censeo, quam cæteris omnibus tribuendum, BONETUM (d), PEYERUM filium (e), HALLERUM (f), J. C. FABRICIUM (g), candidè affirmantes, in quos inquisiverint variolosos, interiora semper a pustulis libera, & munda deprehendisse. Quorum ego Virorum memini, non solum ut appareret, non adeo nos discrepantiæ retulisse a Clarissimis tot aliis Viris, quot contrarium, ac ipsi vidimus, affirmantes superius recensuimus, ut non simul doctissimorum, & cum quibus forte neque usu sim ipse, neque doctrina comparandus, Anatomicorum consentaneis observationibus fuerint confirmata, verum etiam ut GUNZII (h), atque LIEUTAUDI [i] merito mirari me iudicii facilitatem ostenderem, qui in tanta humani corporis investigandi peritia, generatim, ut cæteri, de interiorum sedium pustulatione affirmare non dubitaverint.

LXV. SED doctrinæ a FERNELIO propositæ
quæ

[d] In Sepulchret. Anatom. Tom. III. obs. LX. n. 1. p. 233.

(e) Observ. anatom. XI.

(f) Opusc. pathol. Obs. XLIV.

(g) Apud HALER. Elem. physiol. Tom. VI. p. 99. not. (o)

(h) In HIPPOCRAT. Lib. de Humoribus p. 158. not. 21.

[i] Precis de la Medic. Pratique Livr. II. p. m. 609.

quæ erat prime pars, eaque originis vetustioris, in cadaveribus variolosorum observatas intrinsecus fuisse variolas, satis, opinor, constat, omnino infirmis innixam esse fundamentis. Alteram autem novam totam, quod non modo variolæ intrinsecus innascentur, sed ibi germinent primum, deinde in cute appareant, hoc se putavit modo probatum ire FERNELIUS. *Sæpe, inquit, deprehensum, prægnantes maturos partus edidisse hæc lue perfosos, quarum aliæ nihil omnino foris, aliæ nonnisi multis post diebus incommoda senserunt. Quin etiam raucitatem, spiritusque difficultatem initio prementem, & primam eruptionem in faucibus, & ore, in ano, & partibus obscenis, planum facere ex intimis partibus hæc mala originem habere (k).* Atque utinam contentus partorum foetuum variolis infectorum observationes indicasse, cætera omisisset, quæ inconsulto proposita, ut nullius sunt digna fidei, ita nonnihil statim dubietatis appingere observationibus illis etiam possent. Nam falsum omnino est, primam variolarum eruptionem in faucibus, & ore, & partibus obscenis apparere: cum potius, ut nemo medicus ignorat, qui variolosos plurimos pertractavit, facies, & collum, & manus, partes homini nudiores, primæ pustulent, fauces vero, & os, & obscena, aut postrema fere omnium, aut passim ne quidem pustulent. Neque suspicioni locus est, faucium nomini eam significationem applicuisse FERNELIUM, ad quam Latini nonnunquam extenderunt, ut guttur, & anteriores patulas colli partes significaret; quemadmodum apud SENECAM philosophum legitur, *VATINIUM hominem natum.*

(K) Loco superius citato pag. 125.

& ad risum, & ad odium, in pedes suos plurima dixisse, & in FAUCES concisas [1], partes, quas oportet vitiatas omnium conspectui, & dicacitati habuisse subjectas, quo illas ipsemet incessendo, inimicorum, quos plures habebat quam morbos, & in primis CICERONIS, urbanitatem effugeret; nam ex ipsis FERNELII verbis apparet, eum vulgarem significationem ei nomini dedisse, qua caput œsophagi, quam pharyngem dicimus, significatur. Quid autem de raucitate dicam, spiritusque difficultate, quam initio variolarum premere contendit? rebus, quas aut nunquam iis initiis videas, aut vix in uno ex mille variolosis: in signum quod non habeant ab ipsa natura variolarum effectum stabile, & immediatum. Nam observationem foetuum, qui variolarum pleni ex utero venerint, quorum matres non erant, aut diu post fuerint variolatæ, puto legitimam, atque omnibus munitam, qui mereri fidem possint, certitudinis characteribus, nullam, si vel hodie in tanta sequacium turba, qui andabatarum more consenserint, diligenter quæreret, ipsummet FERNELIUM fuisse inventurum. Etenim etsi plures legerim variolorum foetuum editorum a matribus una variolatis historias, quas inferius examinabo, certe foetuum a sanis matribus eum variolis editorum, vix unam, aut alteram scriptam invenio. Quarum prior est EHRENFRIIDI HAGENDORNII, qui cum bene diu, ante & ultra viginti quatuor annos, matronam quandam Gornlieensem memoraret, nesciam quid sibi vellet hoc phenomenon, quod utero gerens, felici alias nisu, pareret filiolum variolis undique refertam (m), satis ostendit

(1) De Constant. sapient. cap. xvii.

(m) Histor. Medic. phys. Cent. II. Hist. 58. pag. 233.

stendit, rem se a muliere acceptam referre minime propriis oculis observatam. Quam rem cogor passim apud viros etiam cordatos deplorare, fidei facile innitentes infidissimi, & maxime fallacis generis mulierum, in mirabili præcipitis & sibi, & aliis persuadendo, sine accuratatione ulla, & iudicio. Quarum relationes si passim incautus auscultassem, quas mihi illæ ridiculas non ingessissent historias? Memini, cum uterî molæ memorarentur, persuadere mihi nonnullam voluisse, propriis oculis visam sibi molam alutam ex utero produisse, avolandoque statim aufugisse domo: alteram lepulos duos enixam esse se, qui domi reperent, quique, nisi ipsa protinus occupavisset, certe domo fuissent evasuri. Quo de genere illæ macularum foetum fabulæ sunt, avide, sed frustra, cupitis rebus respondentium, quas nullam prædixisse ante partum, omnes postquam peperissent, maculatumque foetum vidissent, ad cupiditates illas passim fictas vidi retulisse. Sed matrona una, & altera, meo consilio, cum flagrarent desiderio nonnullarum rerum, sibi consulto coxendices confricarunt, & foetus mundissimos nihilominus edidere.

LXVI. SED non tam HAGENDORNII credulitatem miror, quam RUYSCHII facilitatem, affirmantis *jamjam nati se foetus aethiopiæ caput habere, quod, ut & integer foetus, scatebant variolis, quantumvis puerpera tempore graviditatis nullis variolis fuerit infestata* (n). Facilitatem autem appello, qua RUYSHIUS persuaderi passus est de variolarum eo in capite existentia, quod, iis non obstantibus, es-

H

set

(n) Thesaur. Anat. VII. Afs. II. N. XXXI.

set nihilominus *nigerrimum*. Nam ut pertranseam æthiopum corpora *jamjam natorum nigerrima* nunquam esse, illud tamen est certum, variolas in æthiopicis apparentes multum detrahere nigritudini cutis pustulas facientis, quæ pustulæ subcinereo colore se per cutem extollunt. Ut adeo si in fœtu, de quo RUYSCHIIUS retulit, tuberculis disseminato, vere illa fuissent variolosa, oportet ejus caput si non proximæ nativitatis conditione, proprio saltem colore variolarum, futurum fuisse subcinereis maculis interstinctum: & propterea extra illum summum gradum nigritudinis. Quem colorem pustularum variolosarum in æthiopicis quidem ipse non vidi, sed hic Neapolis visum accepi ab homine fide digno, & confirmatum habui a Viro intelligenti, & bonæ fidei, qui multos æthiopes vidit variolosos in locis Orientalibus, quæ multos annos incoluit. Sed potuere RUYSCHIO sebacearum glandularum acervi, quos sæpe in cute æthiopum exstantissimos vidi sine coloris detrimento, pustularum specie imponere. MEADIUS vero affinem (o) historiolum ita retulit mulieris diu antea variolas passæ, & justo tamen partus tempore mortuum fœtum edentis *pustulis fœdatum*, quas credidit assiduitate confortii cum varioloso marito ultimis graviditatis temporibus, matre insonte, fœtum contraxisse, ut prope videri posset de rei veritate dubium nullum exstare, si & ipse aut non tam *meminisse*, quam perspexisse rem affirmasset, aut characteres veros variolosos pustulis illis adfuisse ostendisset, sine dubio aliquo, aut ejus cor-

ru-

(o) De nonnullis, quæ in variolis accidunt. Cap. 2. pag. 55.

ruptionis, quam inferius (LXVIII.) memorabo, aut illusionis.

LXVII. VEROSIMILIUS erat, quod multis est passim observationibus inculcatum, variolosas matres foetus edidisse variolosos. Sed si eos excipias, qui tales casus a mulieribus acceperint, & bona fide retulerint, aut scholarum doctrina præoccupati vidisse variolas crediderint ubi aut repertos se præceperant animo, aut aliæ omnino res vel levissima specie variolas expectantes deceperint, nemo, opinor, supererit cordatus testis, & oculatus, cujus peritiæ possis, & fidei stare. Etenim ab honesta se, & pia matrona accepisse retulit HILDANUS (p), quod primipara variolosa vivum puerum pepererit *variolis ita infectum, & contaminatum, ut ipsa facies quoque undique pustulis scateret*. Quæ faciei variolarum tanquam admiratio meretur aliquam animadversionem, quo de peritiâ constet mulieris rem narrantis. LEDBLIUS vero etsi nec accepisse se, nec tamen vidisse quam indicavit rem similem, sit aperte professus, adeo tamen generatim, leviterque rem attigit, ut satis appareat ex relatione scripsisse, *juvenculam variolis correptam, dum nimis graviter decumbit, foetum aliquot mensium exturbasse plenum in toto corpusculo variolis* [q]. Quis enim credat medicum ea vidisse, nec tempus graviditatis, quantum saltem asequi conjectura posset, nec morbi tempus, nec foetus exitum, nec matris retulisse? Quibus circumstantiis non pepercit TREUBLERUS (r) cum mulier-

H 2

cu-

(p) Observat. Chirurg. Cent. IV. Observat. 55. pag. 328.

[q] Miscell. Nat. Cur. Dec. II. Ann. 6. Observ. 61. p. 147.

(r) BARTHOLINI Epist. Med. Cent. II. Ep. LXXXV.

culam dixit se vidisse annorum duodequadrageſima ſub ipſa partus hora erumpentibus variolis in corpore undique, infantem etiam edidiſſe variolis per tenerriſimum corpus æque tam multis contaminatum, qui brevi e vita deceſſerit. Qui caſus mihi confirmare, quadantenus illam videtur, quàm ſemper probabilem duxi opinionem, fieri quidem poſſe, ut ſi, antequam eruptio variolarum compleatur in matre, foetus exeat, ſanguine plenus nondum veneni particulis exonerato, ſtatim variolarum eruptionem patiatur, quam videri poſſit, brevi tempore inter partum, eruptionemque intercedente, ipſo ab utero retuliſſe. Cum potius ſi tum temporis utero non exiſſet, reddito paulatim matri infecto ſanguine, qui ſe in cute matris veneno exuiſſet, varioloſæ labis in utero permaniſſet foetus immunis. Et, puto, ea foetuum conditio ante completam in matre eruptionem exeuntium ſanguine varioloſo plenorum, quæ in hac TREUBLERI fuit, & PECHLINI duabus, quas jamjam memorabo, ei ſimilibus hiftoriis occurrit, credendi cauſam incautis dare potuit retuliſſe foetus ex utero variolas, quæ modo attracto aëre prodierant, non adhuc conſumtâ in matris cute venenofa materiâ. Quamquam non levis illa dubitatio eſt, ſpecie variolarum imponere poſſe in fætibus maculas ſubrubras, quibus foetuum cutis maculata prodire paſſim ſolet, maxime dum aut febre capti ſunt, aut ſanguine redundant: quæ duo aſſe oportet in foetibus ante completam variolarum eruptionem ab utero exeuntibus. Nam omnino foetuum, qui in utero variolas paſſi ſint, quamvis multæ credantur eſſe, nullas tamen fide dignas exſtare hiftorias fidentiffime pronuntio. An credas AUGENIO

NIO (r) frequenter se observasse profitenti foetum cum variolis natum? nimirum qui tam frequenter vidisse affirmavit rem non facilem visu, nonne cum bene id vidisse jure ambigas? Aut velis parem, sine ulla historia; WIELII (t) jactantiam probationis loco assumere? Nam PECHLINI observationes hujus classis non sunt. Etenim se observasse, inquit, gravidam, quæ occasione pueri majoris cum variolis colluctantis in ipsum illum morbum incidit, quo erumpente, cum magna uteri hæmorrhagia enixa est gemellos, utrosque stigmatis refertissimos, sed jamjam intempestivo fermenti tumultu jugulandos, evadente feliciter matre. Ad hæc, duabus matribus parturientibus exeunt in cutem variolæ; exclusi infantes uterque & ipsi contagii notas adtulere (u). Quæ observationes optimam habent cum illa, quam modo proposuimus, TREUBLERI explicationem. Quid autem de MOËLLEMBROCHIO (x) dicam, qui vestigia variolarum se vidisse credidit in foetu ex matre nato, quæ nescio quam antea variolis laboraverat? aut de SOMMERO (y) vestigia eadem agnoscente in foetu justo tempore edito, cujus mater septimo graviditatis mense variolas passa fuerat? Nonne isti eo se præjudicata opinione abripi passi sunt, ut non id quidem crederent, quod verosimilius alii, pati foetus in utero posse variolas, atque iis prehenso, aut in utero mori, aut cogi statim exire; sed variolas

H 3

in

(s) De Febris Libro IX. capite II.

(t) Observ. rar. Cent. II. Obs. XLII. schol. p. 426.

(u) Observationum Medic. Lib. II. observ. xv. pag. 234.

[x] Miscellan. Nat. Curios. Ann. I. Dec. I. Observ. LIII.

(y) Miscellan. Nat. Curios. Dec. II. Ann. IX. observ. 23.

in utero ad perfectam maturitatem posse foetus pati, eo usque ut *purificatae*, decedentibus crustis, *vestigia* relinquerent? Nonne ex his jure quaereres, quid de illo pure, aut de crustis illis pustularum factum fuerit, quas natas fuisse oportet in medio aquarum amnii, eisque innoxie immixtas, quo & *vestigia* relinquerent, & foetui commodam concederent ad perfectum partus tempus in utero moram?

LXVIII. NEC me quidquam certe movet MORICEAUI altera, ingenua quidem illa, uti credere æquum est, sed non satis certe bene judicata observatio; nam qui exemplum viderat maturi vivi foetus, justo partus tempore, nullo insignis variolarum vestigio a matre exclusi, quæ fuerat quinto gestationis mense variolosa [z], foetus alterius casum cautius debebat interpretari quem credidit se vidisse variolosum, quia *plusquam viginti nigris pustulis erat insignitus, quarum tegmen levi digiti tactu facile secedebat, quando, septimo nondum exacto mense, postquam duos jam tresve dies mortuus fuerat in utero, prodibat a matre ob violentam lumborum distorsionem abortiente, quæ ante duos menses variolas feliciter evaserat (a)*. Nam manifeste apparet præcipiti judicio habitas fuisse variolas hydatides illas, quæ icore sanguineo plenæ, in foetibus diu in utero mortuis, passim a gangræna, & putrescentia, per cutis superficiem enascuntur. An credibile enim est, matrem, a duobus mensibus perfecte sanam, sanguinem suum foetui procul dubio subministrasse variolarum veneno bene repur-

ga-

(z) Sur la gross., & l' accouch. obs. 576.

(a) Ibidem obs. 600.

gatum (LXXII.), & ab eo tamen foetum, aut post duos menses retulisse, aut per duos menses cum matris morbo natas crudas adhuc retinuisse, variolas? Quod cum dico, non ideo tamen docere contendo, quod docuit MEADIUS, si matre variolis affecta non fiat abortio, prolem omnem vitam malo hoc immunem transigere; sed hoc potius arbitror, matrem variolis prehensam, si venenum omne per suam cutem bene expellit, (quod semper cum omnia morbi stadia feliciter emetitur) tradito foetui sanguine innoxio, non abortire: abortire autem quoties, aut impedita eruptio variolarum est, [LIV, LXX.] aut ante eruptionem præcedentes convulsiones uterum, & foetum vehementius excusserunt. Cui rei occurrendi modos postea (LXXIV.) trademus. Cæterum verum est, retento foetu in utero a matre variolosa, & justo tempore postea edito, variolarum exire immunem, sed non ideo est verum futurum eum tota vita liberum a variolis; aliter foetus omnes a matribus nati, quæ jamdiu variolas passæ fuerint, eadem ratione liberi futuri essent ab eo morbo. Nec enim sanguis recens repurgatus a veneno varioloso, a quo postea tota vita liber restat (LXXII.), differt a sanguine diu ante partum in matre ab eadem labe emendato. Itaque neutro in casu ea nascenti homini felicitas certe manet. Nam duobus exemplis mihi constat, adultos jam, & duodennem alterum, alterum duodevicesimum annum natum, variolas passos fuisse, quorum, cum utero gererentur, matres variolas passæ fuerant. Sed illa MORICEAUI præcipitata sententia aut causam dare potuit, aut similis fuit illi, quam in re simillima

pronuntiavit FUMEEUS [b], qui a variolosa matre natos gemellos vidit, quorum qui vivus prodit, is vero erat perfecte mundus, qui vero *mortuus jam ab octo, aut decem diebus putrefactus* ab utero extractus est, is fuit pustulis plenus, quas credidit variolosas. Pustulas autem illas fuisse vesiculas icore plenas, quas manifesta putrescentia tamdiu inclusi mortui fœtus in utero excitaverit, satis ostendit & *epidermis, quæ ab artibus inferis sponte secedebat, & naturalium locorum spontanea excoriatione*. Nam quod in ejus fœtus facie *cavitates* appa-
 rerent, quas auctor crediderit primarum esse, quæ jam secesserint, vestigia variolarum, probat promptitudinem potius, præcipationemque judicii (LXVII.), quàm pondus. Quo caractere insignem aliam unam, aut alteram observationem sciens prætereo.

LXIX. SED in fœtibus asserendis in utero variolatis non usque eo in possessionem totius humani generis error venit, ut non aliquis unquam fuerit locus veritati. Etenim BORRICHIVS *Comitem variolosam octavum mensem pregnantem fœtum emississe vidit bene obesum, optime formatum, nullum in corpore variolarum circumferens vestigium* (c). Vidi & ipsemet præsens nuper, quod in oculis Civitatis elapso mense Martio hujus anni 1769 fuit in primi ordinis Matrona, illustre exemplum natæ puellæ a matre variolas plurimas maturrimas adhucdum habente, ut quæ eam duodevicesimo morbi die justo partu enixa fuerat, mundissimæ omnino, & sine ulla variolarum labæ conspicua.

In

(b) VANDERMONDE Journal de Med. T. x. p. 403. &c.

(c) In BONETI Med. Sept.

In quam qua diligentia perquisiverim, qui ad meam expectationem attenderit facile poterit intelligere. Adeo verum est, non solum si foetus ante exierit, quam pustulae variolarum in matre factae sint purulentae, nullis notis fedari, quod contendit M-ADIUS (d), sed etiam omnino immunem labis prodire cum vel sub purulentissimis exierit matris pustulis. Quam sententiam nonnulli inter veteres, qui post Arabum de variolis doctrinam Medici flourerunt, ratam tenuere. Nam PETRUS PINTOR Hispanus Medicus Valentiae natus, qui Romae seculo floruit decimo quinto, praecclare affirmavit, dum foetus est in utero, non ei accidere variolas, nec morbillos. Qui locus habetur in Capite altero ejus operis, quod de lue venerea, aut primus omnium scripsit, aut certe inter primos. Nam in praefatione nil de eo morbo, neque de causa ejus dixisse medicinae doctores, neque curam in scriptis instituisse declaravit. Quem morbum tertiam esse voluit variolarum speciem, dixitque alubumata; motus, opinor, pustulosa progenie, qua praesertim se venerea lues primum manifestavit. Ait enim ab anno 1494. usque ad praesentem annum 1499, quidam morbus ignotus diversis dolorum speciebus in diversis membrorum corporis partibus pustularum diversorum modorum in magnitudine, & parvitate, in cute corporum hominum nascentium, terribiliter gentium multitudinem cruciavit, qui a vulgo Romano gallicus morbus vocatur; in civitate enim Valentina (quo sexagenarium variolatum se vidisse Capite 2 declarat) aliud nomen imposuerunt. Cujus operis, quod ut ex calce apparet (nullam enim praefixam habet inscriptionem) editum est Romae quarta, ut ajunt,

(d) Loco superius citato.

ajunt, forma, sine ulla paginarum, quæ sunt 44. vel enumeratione, vel nexu, *per venerabilem Virum Dominum Eucharium Silber, die nona mensis Augusti anno salutis Christianæ MD*, miror neque apud contemporaneos, neque apud Bibliographos mentionem factam esse ullam. Neque enim LUISINI collectione complexum est, neque ASTRUCII eximio illo catalogo: & LINDANUS ejus alterum, quod *de peste* edidit opus, memorat, hoc silet penitissime. Cujus tantæ raritatis causam, & propemodum oblivionis, si in tanta rerum obscuritate divinare aliquid licet, non quidem levitatem operis fuisse puto, in quo utut Arabum, Græcorumque doctrinæ farcimen maximum, ut eo tempore, sit, præsidia tamen valde bona, & propemodum omnia, quæ ad hoc usque tempus in luem illam viguerunt, adeo perite recensentur, ut satis, meo judicio, possint esse documento, inventa illico propria nascenti illi morbo fuisse remedia. Potius opinor, editum illud opus suppressum fuisse illico, neque in vulgus dimanasse, quod auctor persuasus, temporum præjudicio, quod morbus ille astrorum maligno cuidam aspectui suam deberet originem. (ita ut in Capite 4. occulte cœpisse crederet anno 1483, quia eo anno de mense Octobris fuerunt quatuor planetæ, videlicet Jupiter, Mars, sol, & Mercurius in libra in domo ægritudinis, & anno 1500 crederet debere finiri, quando Saturnus veniret ad signum geminorum, sicque ipsum morbum duraturum per annos 27.] nihil dubitaverit, in curatione tradenda, mercurialis unguenti effectus in nonnullis Ecclesiæ Viris, aut etiam tunc Pontifici Maximo ALEXANDRO SEXTO Municipi suo cognatis, cujus fuisse Medicum affirmat

LIN-

LINDANUS (e), & cui opus ipsum dedicavit, libere memorare. Nam in Capite decimo octavo, in quo de unguentis ad dolores tollendos agit, inquit mercuriali unguento *se inungere voluisse Reverendissimum Dominum CARDINALEM DE SEGUORBIA, qui hunc morbum patiebatur cum terribilibus, & fortissimis doloribus, qui die, ac nocte præcipue, in lecto quiescere, nec dormire poterat, stante tanta fortitudine dolorum, ut ad syncopem portarent: ex quo secutam insomnietatem memorat, & suffocationem magnam in partibus gutturis, & oris. Et paullo post virulentiam materiæ morbificæ nonnunquam veluti cancerosam exaggerans, eam inquit visam fuisse in PETRO DE BORGIA, in quo virulentia materiæ pustularum capitis corrosionem in pellicraneo, & craneo manifeste fecit. Demum unguento, quod haberet axungie porci recentis uncias tres, terebinthinæ de pino, litargiri auri, cerussæ ana unciam unam, olei laurini uncias sex, succi acetositatis citri quantum sufficit, ut fiat unguentum liquidum, se curasse, inquit, dominum CENTES Canonicum Illerdensem a doloribus fortibus in tibiis, brachiis, & aliis membris, cum pustulis extensis per totum corpus. Sed simplicitati Viri, qui inter præcipuas causas morbum propagantes non ignoravit esse coitum cum muliere habente hunc morbum, colophonem addit operis ad ALEXANDRUM VI. peroratio, in qua post deprecata beatissimo Pontifici corporis, & animæ salutem, sperat fore, ut ejus libelli opere, & consilio, iste morbus occultus in sua Sanctitate excelsa, nullum notumentum agere, & imprimere possit. Cujus operis rarissimum exemplar apud me est, quod*

puto

(e) De Scriptis Medicis pag. 964.

puto ad Cardinalis alicujus bibliothecam pertinuit, uti ex appiſto iconiſmo apparet initio operis præpoſito. Sed redeamus ad foetus variolas. Quorum ſtatus, dum utero includuntur, quum partium cæterarum ventribus incluſarum, viſcerumque ſtatu ſit omnino aſſimilis, manifeſta concluſio eſt, quod quibus cauſſis cavetur, ne partes illæ variolent [LIX.], foetus eadem conditione locati, aut forte potiõri, ne variolare poſſint, caveantur. Nam certe balneum illud aquarum amnii, in quo foetus vivunt, ſatis validum, & inexpugnabile eſt obſtaculum, ne cutis eorum perpetuo ſota poſſit variolare. Ex quo puto ſit, ut ſi forte venenum varioloſum materno ſanguine contentum, quo foetus aſſit, non bene totum in cutem matris deponatur, ſed intrinſecus ſuperſit, faẽile foetus veneni turbis petitus (XLIX.), quod ad cutem ſuam rejicere non poſſit, aut convuſſionibus percitus [LXVIII.] ſtatim utero exeat, aut gangræna effuſioneque ſanguinis aliqua comprehenſus ipſo in utero pereat. Quæ vero ſit ratio, cur poſtea, matre ſive graviditatis tempore, ſive etiam antea, variolarum venenoſitate liberata, in fonte foetu, foetum edat, qui poſt aliquot annos ſuas etiam variolas patiat, fateor me nescire. Illud tantum ex hoc intelligo poſſe facile conſtare cum atmõſphæræ contagio tanti veneni ſemina in homine oriri. Sed hujus morbi cauſæ obſcuritatem habent maximam, nec ulli omnino extricabilem.

LXX. NOSTRARUM igitur obſervationum auctoritas, quas tredecim adhuc numero, uniformiter exhibentes vacuitatem locorum, qui ab aëris attactu ſunt remoti, a variolis, contra agmen illud obſervationum contrarium aſſerentium, integra

gra manet, quando probabilius mihi videtur meas illas diligentissime, quam potui, institutas, nec sibi discrepantes, verum ostendisse, quam has alias omnes discordes, nulloque diligentiae, & accuratationis caractere probabiles. Apparet enim neminem eorum, qui eas attulerunt, sine praëjudicio, aut studii omnis partium, & scholæ vacuum, ad inspectanda cadavera accessisse. Aliter tanta negligentiae argumenta & in instituendis, & in describendis illis suis observationibus nobis non reliquissent. In quo si laudi suæ detraxissent tantum, parcerem illis, sed veritati pessime offecerunt, quam nemo inexpertus credidisset, se in tanto auctorum numero non esse inventurum. Etsi nescio, quo perverfo fato maximis fere omnibus veritatibus error & citius, & pertinacius insidietur; qui cum semel animum occupavit, fretus ingenita humano ingenio negligentia, facile sibi ipsi tempore, & consensu hominum, auctoritatem comparat, maxime si verisimilitudinis species aliqua accesserit, pestis pessima in ferendo de Naturæ rebus iudicio, quæ, ab omni puræ rationis imperio sunt remotæ, nisi antea cognitæ experimentis multis fuerint, & exploratæ. Quis autem non debeat hanc miserabilem humani conditionem ingenii, qui patitur, cum praëjudicata semel opinio occupavit, ipsi etiam sibi renuntiare, ut alterius fidei accedat? Extat BEUSERII, & FABRI, quæ mihi sæpe indignationem movit observatio (f), qua munda omnia intrinsecus pustularum in variolosi cadavere deprehenderunt. Nam ab ea historia etsi recentes essent, & oculati testes, nihil quicquam dubitarunt

(f) In HALLERI collectione disput. Med. Tom. v. p. 580.

runt affirmare, *tam in partibus internis, quam in cute, pustulas variolosas efflorescere*: scilicet quia legerant, nescio quem, HULDRICUM PELARGUM non solum varios casus, sed & Auctores, qui se ejusmodi interiorum sedium pustulationem vidisse testarentur, recensentem. Quæ res tantum potuit, ut ne in vesicam quidem ejus ægri, quem dissecerunt, curaverint inquirere, quam, ob squamulas in urina nono morbi die observatas, variolis esse intrinsicè prehensam fuerant suspicari. Nonne in his opinio præjudicata potuit supra propriorum fidem oculorum? Adeo vires rationis humanæ præjudicatis opinionibus enervantur. Mihi igitur videtur constans immunitas interiorum sedium a variolis concordibus observationibus demonstrata, quibus quæcumque occurrant contrarium asserentes nihil obsint. Quod ideo dico, ut apertum faciam non sentire me cum iis, qui in hoc negotio Naturæ inconstantiam quamdam objectarunt, ob quam modo cum exterioribus interiora occurrerent variolata, modo non: qui si potuissent, quod non contigit MORGAGNO (g), aut voluissent repetito variolosa cadavera, & diligenter inspectare, in his etiam effectis magnam forte Naturæ deprehendissent uniformitatem, & constantiam. An enim soli mihi infidam adeo Naturam fuisse credam, ut cum in illam, quanta in hominem certe cadere poterat diligentia, data opera numerosius inquisiverim, constantia quadam, & uniformitate voluerit illudere, quæ sub aliorum oculis, qui rarius eam obiterque consuluerunt, propositi inconstantiam verius ostenderit? Quod si in eo vere me decepit,

apud

(g) De Sedibus, & Causis Morborum Lib. iv. Ep. XLIX.

apud quem excusabiliter non erraverim? nemo tamen, moneo, in eo me redarguat, nisi æque multis antea observationibus, & magna diligentia, & perite institutis, erroris mei processum tutis testimoniis instituerit.

LXXI. QUOD si variolarum naturæ non est, internas, & a libero aëris attractu remotas partes invadere, quæ nullam a variolis labem expectent, quarum vis omnis aut spectat extrinsecus, aut occidit potius hominem, quam confideat alio; videamus quis locus in ipsa cute sit, quem proprie venenum deligat ad insidendum, & quomodo insidendo mutet, & afficiat (1). Nam præclara apud GUNZIUM (b) est ASTRUCII sententia opinantis, locum, quem venenum variolarum in cute capiat, mucosum esse intermedium cuti, & cuticulæ corpus Malpighianum. In quo si me diligenter dissectæ variolarum pustulæ incipientes perfectæque non sefellerunt, certe non errat. Nam quoties pustulam incipientem dissectui, vidi cuticulam elevatam ad pustulæ formam, cutis corpore intacto, & tumoris immuni. Cuticulam autem elevabat intermedium mucosum corpus gelatinæ instar expansum, nulla partium separatione, aut cavitate intercedente. Quæ separatio partium, & cavitas, sero, perfectâ jam pustulâ, & tempore suo, nec sine certa ratione, supervenit. Sed ea res, uti & variolosæ pustulæ varietates, ac progressus, & metamorphoses, ab ortu ad perificationem, quo tota morbi historia continetur, paullo altius repetenda est.

XLXII. CONSTAT enim inter omnes venenum
va-

(h) In HIPPOCRATIS Lib. de Humor. pag. 156. not. 19.

variolosum imperfectæ naturæ, incerto ætatis tempore, proprio quodam humani generis fato, & fere inevitabili, hominem adoriri. Ejus autem semina ingentane sint homini, quæ certis causis, tamquam longa desidia excitata, vim suam efferrant, & latebris egrediantur, aut adventitia, & quæ contagio quodam recipi soleant, dubia res videtur inter varias, & rationes, & difficultates. Nam tanta ejus fati hominibus omnium gentium communio; ortus sæpe morbi sine ullo contagio manifesto, ex una parte favent ingentæ labis suspicioni. Dissuadent e contrario nonnullorum certa immunitas, nec coæva humano generi labes, quam duodecim ab hinc seculis natam ferunt, facilis in eam casus variolorum consortio, & alia nonnulla (LXIX.). Sed nullius partis sine responso rationes sunt; & expedit fateri nihil etiam in eo certi nos scire. Nam mihi quoque nonnunquam venit suspicio, ita posse latere in corpore humano venenum variolosum, ut quandoque movere se incipiat, & certis accedentibus causis conquiescat, quod postea alio tempore motum suos effectus plene exferat. Puellam memini convulsionibus, pulsuque varioloso (LXXV.), biduo vexatam, spontanea hæmorrhagia narium quievissè, quæ biennio post variolavit. Matronam doloribus viscerum, & convulsionibus prehensam vidi, pulsuque varioloso, quæ post biduum, paucò sanguine misso, quieverunt: decem post dies reversa sunt, & in plenas optimasque variolas evasere. Sed hæc dubitare tutius possumus, quam asserere. Hoc videmur posse asserere, in quo semel se extulerit hoc venenum, & per cutis pustulas certe effluerit, nunquam vere postea vim habere. Nam qui pluries

variolis corripere hominem posse credunt, aut iis correptos retulere, ii aut falsi opinione sunt, aut ipsi illusi nobis etiam illuserunt. Puellam vidi quidem nuper decennem variolas habentem omnium, quas viderim in elapsa æstiva constitutione, discretissimas, quam ante quatuor annos variolosas pustulas nonnullas passam fuisse domestici affirmabant. Sed spurium quoddam variolarum genus est raro adveniens, quod variolas incautis levi specie mentitur, sed vim morbi illius nullam refert. Hoc cum vidi his fere notis fuit conjunctum. Vagi aderant abdominis dolores, punctio in instar subinde insistentes, maxime propter aqualiculum; æger ad somnum primo tempore proclivis, calidior consueto calore flammeo, pulsu paullo crebriori, sed molliuscule, qui solet cutis extremæ inflammationes præsignificare: sed in somno repentine expurgis cum transitorio ejulatu erat familiare. A primo die calidiora cutis loca efflorescere hinc illuc coepere pustulis minimis, sed brevi adolescentibus ad perfectam cannabidi seminis plus minus magnitudinem, raris, iniquæ figuræ, vesicularum instar pellucidissimis. Appetitus sibi vigebat, sudor aliquis, urina solito paullo ad flavum coloratior. Tertio die sanus æger, vesiculis sponte ruptis, sua munia obibat. Quarum pelluciditas puto effecit, ut vulgus Siculum *crifstauras*, quasi *crystallinas* appellaret; veteri satis vocabulo, & primum forte a *VIRBIO* (i), prodito, qui genus hoc pustularum nomen *crystalliformium*, quas Itali vocent *navaglione*, & recte ad morbum variolosum pertinere negavit. Nam locorum natura quæ insedit, stadium quod emeti-

I

tur,

(i) Medic. par. 2. sect. 2. lib. 13. cap. 6.

tur, suppuratio nulla, symptomata reliqua satis ostendunt quam immerito fugax affectus variolis accenseatur, qui neque cavet, neque cavetur a veris. Ut ne quidem variolosi morbi nomine dignas puto pustulas paucas, quas vidi grandævam matrem, quæ jam pridem variolas passa fuerat, sine symptomatis aliis, sine febre, dextra vultus parte retulisse, quam frequenter obverterat filio varioloso. Nam natas a variolarum contagio agnosco, sed verum morbum fecisse variolosum. (LXXIII.) nego. Adeo ridicula censenda sunt portenta illa potius, quam historiæ, aut recurrentium quinques uno in homine variolarum, quod auditum retulit PAULLINUS (k); aut etiam septies, quam dedit historiam non magnæ vir fidei P. BORRELLUS (l).

LXXIII. VERUS namque morbus variolosus, quem qui semel passus sit, is in certa possit futuræ immunitatis fiducia esse, stabiles quosdam habet characteres constitutos: qui possunt primo quidem dubie indicare variolas, sub alterius morbi specie, aut mixtura latentes (XLIV.), sed venientes illas nunquam deserunt. Nam primo veras variolas incipere cum febre certum fere est. Febris autem variolosa peculiaris sua individua habet signa: alia pulsui arteriarum insita, & propria [LXXV.], accessoria alia, quæ raro desint. Accessoria sunt, quæ vel non Medicis morbi suspicionem primam solent facere, lassitudo quædam spontanea, ciborum sæpe potius infracta cupiditas quam

[k] Observation. Medicophys. x. Norimberg. 1688.

[l] Historiar. & Observation. Cent. III. obi. x. Franc.

quam tolerantia, ut quæ sumpta vomitu facile rejiciantur; capitis gravitas cum aliqua ad somnum proclivitate; & in somno facilis expergiscendi casus, cum ejulatu sæpe, aut prolato, qui pueris est maxime familiaris, & timoris indicio. Quæ res subinde intendi nervos aperte arguunt (xxvii.), nonnunquam dolorifice. Sed dolores primi apparent, & perseverantius torquent alvum, & lumbos: qui primo tormina, colicumve affectum mentiuntur, & dubia sede, modo stomachum tenent, modo tenuia pervagantur, quæ in hypogastrium, & pelvim procumbunt intestina. Quæ loca veneni viribus eo modo torqueri, quas omnium prima experiantur, non difficile agnoscas. Nam post alvi tormenta, artuum, & reliqui corporis, dolorifici spasmi veniunt: quorum nonnullos vi consensus oriri, quoniam alvi sedibus afflictis vere artus consentiunt (xxxiv.), possis admittere; sed maximam partem fieri, translato de alvi locis, diffusoque in corpus universum ipso varioloso veneno, plurima docent; illud cum primis, quod ut artus magis indolent, alvus sero solet paulatim conquiescere, argumento jam transmissi per albas mesentericas venas in sanguinis vias, & ab alvi locis eliminati veneni. Quæ ratio est, ut ego opinor, quamobrem lumbi iis initiis vehementer indoleant; ubi mesenterici nervorum plexus origines sunt, alvi dolorum instrumenta præcipua, quos facile ad dorsum pectusque distendunt, quæ magni, unde nascuntur, intercostalis, & vagus nervi descendunt. Sed & ad lumbos sitæ illæ sunt conglobatæ glandulæ mesenterii ultimæ, quæ veneni ventralis ad sanguinem euntis vim integram eo confluentem vivacissime sentiant. Ex qua re satis con-

stanti in spontaneo, & naturali variolarum adventu, si qui argumentum sumunt ad credendum variolosi veneni sponte venientis impressionem primam in saliva fieri, quæ postea deglutita illud referat ad ventriculum, ex quo per alvi vias deferatur in sanguinem, argumentum habent meo iudicio maximum. Nam, si per cutem reciperetur, nulla apparet ratio, cur artuum tormenta & ante illa alvi, & vero potiora esse non deberent: quemadmodum sunt, etsi longe minora, & sæpe nequicquam alvo sentiente, in iis, qui venenum, inoculationis causa, per cutis vulnusculum ceperunt. Saltem si non omnes casus eam alvi, & artuum dolendi successione exhibent, ii tamen, qui exhibent, ei introductionis viæ favere videntur. Et satis compertum est pus variolosum lacte, aliave liquida, dulcique substantia exceptum, & deglutitum, progignere spontaneis similes variolas. Quæ methodus cæteroquin omnium, quæ adhuc ad variolas arte inducendas inventæ sunt, meo iudicio est deterrima. Etenim hoc credo primum infertur variolas, & præcipuum habere bonum, quod pro iis venenum per cutem insinuat, & recta via sanguinem adit, vitatâ mixturâ, sive bilis, sive aliorum humorum, excrementorumque in alvi viis redundantium. Qui humores sive quia indolis forte prævæ occurrant, & venenum acius reddere commixtione sua possint, sive quia veneni illius mixtura facile reddantur acerrimi, malam cum eo ineunt societatem. Nam veneno magnam per se alias perturbationem sanguini illaturo, auxiliares veluti vires addunt, duplicantque ita machinam, & varioloso illud adjiciunt, quod simul acres ipsi, & corrupti humores excitant, & movent.

Id.

Idque eo potest esse deterius, quo magis proclives ad corruptionem, & acridinem humores infecti corporis occurrunt. Et sane illa ciborum intolerantia, nausea etiam, acceptorumque, post augmentum dolorum alvi, spasmodumque, vomitio, satis indicio est quam sit pravis humoribus, in spontaneis variolis, ventriculus affectus, & irritatus. Qui humores cum vomitu ciborum manifesti sæpe fiunt, cum quibus & bilis rejectio frequenter fit viridis brassicæ succo assimilis, & humorum simul visciditate præstantium; quos, in variolosis, tractibus intermixtos sæpe vidi peculiari tetro, fæculentoque colore, & subsulvo infectis. Eaque rejectio cum notabili dolorum levamine semper fit, quod argumentum est manifestum pravitatis humorum a veneno inductæ, non parvam torminum partem efficientium. Nam solum venenum variolosum si offendat in sanos, bonæque indolis humores, neque facile ad putredinem proclives, ventriculo, & intestinis vix officere in comperto est. Neque enim alia ratione mihi videntur sæpe spontaneæ variolæ latentibus pueris esse salutares, & leves. Quorum nonnullos eum morbum tulisse tam leviter vidi, ut prius bene prodierint, ac prope maturerint, quam cognitæ fuerint conspicuis indicibus variolæ. Adeo per se, cum solæ sint in bono, & sano corpore, tutum variolæ, & innoxium morbum faciunt, atque humanæ naturæ viribus superabilem; male receptæ nocent. Ex quo duo præclare sunt manifesta: primum quam præstet transitum variolosi veneni per alvi vias adeò noxium, qui in naturali variolarum adventu frequens esse videtur, de vitare, idque potius in sanguinem admittere simplex, & solum, breviori via, qualis

per cutem **INSITIONE** fit: alterum quam sit necessē, invadente veneno, tranquillare machinæ statum, stimulosque omnes, & perturbationum causas auferre, quæ non integras Naturæ vires veneni illius conatibus relinquunt. Vomere ideo quamcitissime possit, ingruente morbo varioloso, omnibus salutare præsidium est: quod si sola non præstiterit tepens aqua affatim epota, aliquot acinorum ipecacuanhæ maceratione efficacior est reddenda; nec enim nostrates fortiora emetica, antimonialia præsertim, commode ferunt. Nec minoris habenda alvi laxitas apto purgante, & sollicitè procurata. Quæ præsidia ne cito administrentur excusatio nulla est in sæpe dubiis variolarum indiciis (XLIV.); nam variolas non passo, etsi dubiis agentibus signis, suspicio morbi est quam facile adhibenda: quæ si fallat, ea tamen præsidia nulli quavis causâ similiter vexato nocuere. Quam in perplexitatem, qui inferunt variolas, non ostendunt, qui præsentia veneni, quod ipsi introduxerunt securi, necessitati mundandi alvi vias certi temperique subveniunt; cum, qui curant spontaneas, & naturales, inter dubia signa, & varia fluctuantes, præcipitem juvandi occasionem sæpe perdant.

LXXIV. NEQUE enim audiendi sunt, qui has corporis purgationes prædicant, variolis adventantibus, perniciosas, vano metu vocandi morbum, per ambitum corporis vadentem, ad centrum, & interiora. Nam hi omnes in pessima variolarum naturæ ignoratione versantur: quæ tantum abest ut vomitu præcoci, & alvi purgatione, ne in cutem irruant, retineantur, ut potius his præsidii, tanquam retinaculis, solutæ liberius cutem appetant,

tant, & integro Naturæ indivisoque ministerio perfruantur. Ipse igitur auctor sum, ut purgatio, naturalibus variolis imminentibus, sit cita. Optimam autem comperi usu apud nostrates, quorum alvi irritabiles nimium sunt, facileque moventur, quam ipse nunc adhibeo, factam sale Epsomensi, vulgo *Anglico*, ad unciam plus minus multa aqua diluto. Quæ, si discretis haustibus uno die absumatur, dum expedit alvi vias, tormina ipsa, doloresque tranquillat. Quod cum observavi, mihi venit in mentem, aut quia eo modo vacuatis noxiis fœcibus, laxatisque alvi viis, venenum expeditius in sanguinem migravit, desisse alvi tormina, aut, quia quiddam sedativum eo in sale, & anodynum lateat, dolores illos quievisse. Certe in Matrona nono mense gravida variolis intentata, quæ unciam ejus salis diei spatio absumferat, quæ convulsionum præcedentium erat tertius, & nonnulla pustularum indicia jam in facie prodiderat, cum duodeviginti vicibus ad dejiendum intra noctem e lecto surrexisset, inter dejiendum pustularum variolosarum per abdominis cutem, & inferos artus vim se multo maximam vidi extricasse. Adeo maximo in errore sunt, qui exitui variolarum purgationem obesse credunt. Quam cum negligunt panico metu, & detestabili, sæpe hominem prudentissime jugulant. Nescii quantum stimulorum alvi a fœcibus vacuitas, & circulationis sanguinis tranquillitas, & cutis inde consequens refrigerium, & siccitas, bono morbi, & felici faveant eventui. Quo præjudicio pertinet ad Medicos auctoritate præstantes vulgum male præoccupatum sollicitè liberare, ne tantum ulterius infelici scientiæ præsumptione, aut Medicorum salu-

tari consilio cum suo damno plerique obstant, & resistent, aut in Medicos stultissime invehantur. Adhuc autem Archiatrum memini, qui modo non est in vivis, mihi narrasse se aliquando pene in vitæ discrimen incidisse, quod Maximo Principi, qui recens Italiam venerat, variolis dubie imminentibus, purgans remedium præparaverit. Sed ea dolorum alvi ab illo purgationis effectu cessatio videtur certe causam in primis agnoscere materiæ vexantis defectionem ab alvo; nam sedari, ea præfente, nullo alias remedio solent. Post opiatorum namque usum vidi potius acerbatos: solum applicatione ad lumbos aut patinæ argenteæ frigidæ, aut levis lati ferri, refrigerio quodam proximis afflictiis nervis (LXXIII.), & stupore inducto, temporariè mitescunt: missione sanguinis nil levantur. Adeo, purgatio si desit, & morbi causæ, & symptomatum mitigationi sunt omnia inutilia. Nec præsertim in gravidis, si variolisprehendantur, utilius, promptiusque ineundum consilium est, tum ut variolæ in cutem promptius irruant, tum etiam ut abdominis tormenta citius desinant. Ab his enim in primis abortiendi timor impendet, vel ob uteri viciniam, vel ob facilè, quam ab eo movent, hæmorrhagiam: quæ tum maxime ab utero movetur, cum intestina torquentur pravorum humorum redundantia, bilis præsertim viridis, & porraceæ. Nam convulsa intestina, & adstricta magnam vim sanguinis ad uterinas arterias naturaliter molles, laxasque repellunt, cujus alluvione facile placentæ mollià vincula ab utero sejunguntur, totumque cum ea foetus conceptaculum. Ideoque, vomitu ipecacuanhæ parvis dosibus procurato, post ejectam viridem bilem multam, sedatas passim vi-

di graves uteri hæmorrhagias; alvi etiam blandis, sed promptis, purgamentis, cum vomitus, aut certis caussis tentari non potuit, aut non fecit satis. Et nunc, dum ista scribo, abortu trimestri spontaneo prehensam, post graves prægressos alvi dolores, a vehementi uteri hæmorrhagia liberavi, nive contrita refrigerato sæpius hypogastrio, & salis anglici uncia statim propinata; cretaceis ita facibus copiosissime eductis. Quæ res magni momenti dicetur alias copiosius. Vitato autem uterinae periculo hæmorrhagiæ, & pravorum humorum purgatione tranquillato machinæ statu, omnis abortiendi timor desinit. Cæterum dolores abortivi a torminibus alvinis uno caractere distinguuntur, quod tormina vaga, & dubiæ sedis sint, abortivi dolores a renibus ad hypogastrium statarii. & regulares.

LXXV. HORUM autem symptomatum, quæ sæpe violenta convulsionum genera imitantur, major vespertinis horis solet esse ferocia, quando alterius generis convulsiones naturali caloris incremento, quasi febre quadam temporaria, leniuntur. Ut sub ipsis morbi initiis manifeste appareat, venenum variolosum calore ferocire; quem mihi videtur Natura ipsa convulsionibus illis, saltem extrinsecus, tamquam conari compescere; nam, iis durantibus, refrigerium cutis universæ, imminuto sanguinis motu, fit. Quam puto causam cur felicior eruptio fere in omnibus videatur, in quibus illam præcessit convulsionum maxima vis; quas nunquam vidi mortiferas, nisi quando fructus eruptionis impeditus fuerit (XLIX. LIV.), & retardatus. Quamquam commoditati convulsionum illud etiam accedit, quod machinam arguant putridis

dis malignis humoribus nonnimum obsitam. Nam in quibus variolosis putredo vera abundat in alvi viis, & sanguine, aut fugaces & leves, aut nullæ omnino convulsiones præcedunt, putridi afflatu debilitatis veluti nervis, minusque sensibilibus: ex quo & ut signum probabiles, & ut causæ sunt. Etsi ad putridi absentiam optimum mihi indicium est, si cibum cupiat æger in convulsionum intervallis, & lectum sponte aversetur; hæc enim viribus infractis Naturam arguunt ferre variolas. Præterea pulsus constantia quædam, & parva a naturali statu diversitas est quam maxime commendabilis; qui, quid venenum in corpore invenerit, quidque efficiat, optime docet. Nam pulsus, obtinente varioloso veneno, statim solet in omnibus fræquentior fieri. Ea vero frequentia febris verane, bonaque sit, an perturbatio circulationis, & inquietas, quæ veneni præsentiam, tanquam tumultuantis hostis, arguat, & quam ferat potius, quam efficiat Natura, difficile dictu est. Sed fere ei cui-cumque motui, etsi quem finem spontaneæ febri tribuimus eliminandi morbidi desit, quod potius in variolosis febris impedit (LV.), & auget, signum tamen verum febris non deest, quam in spontanea pulsus, stabilique frequentia collocamus: ut saltem possit ad *passivas* febres accenseri, quas Natura veluti impetita sentit, & fert invite, non ad *activas*, quas ipsa consulto movet, & quibus levatur. Optabile ideo foret vacare hac febre variolis invasos: felicitas, nisi me nonnulla deceperunt exempla, paucis vere reservata. Nam vidi nonnunquam lactentes pueros, alterumque biennem, sine observatis convulsionibus, sine febre manifesta, felici eventu antea variolasse, quam ven-

venturi morbi suspicionem efficerent: nisi forte in his latuit potius res, quam defuit. Quidquid attamen fuerit, si vitare variolosi eruptionis tempore febrem non possunt, desiderabile est ut ferant quamminimam. Cui qualitati favere possunt optime purgatio alvi (LXXIV.), & lecti fuga (LVI.). Nam illa causam, qua perverti posset, & augeri, hæc effectus ejus; qui maxime obsunt, debilitat. Nulla enim febris proclivior nascitur ad putrescentiam, & corruptionem, variolosa; quæ ejus indolis characteres insitos habet ab ipso primo ortu, & in pulsa ostendit. Qui pulsus, cum a variolosi veneni vi movetur, hæc duo habet fere individua, frequentiam æquabilem nulla remissione conspicuam a principio morbi, cum mollitudine arteriæ, & debilitatis indicis. Eaque mollitudo vel in medio convulsionum impetu est manifesta; quæ cum citra variolas, convulsione obtinente, nunquam alias observetur, fit oportet peculiaris effectus variolosi veneni. Et vero sæpe mihi ad plurima respectanti admodum verosimile visum est, particulas veneni variolosi atmosphæram quamdam spargere cohæsioni fluidorum, solidorumque inimicam; nam præter virium debilitatem, quæ veneni illius in sanguine præsentiam sequitur, & hanc insignem pulsus mollitudinem, illa mirifica membrorum flexilitas, quam in omnibus cadaveribus variolis defunctorum constantem observavi, satis est indicio quantum solidis id venenum debilitatis inducat. Quæ debilitas ea videtur organa magis lædere, quæ naturæ sunt infirmioris, quasi in paratius irruens domicilium. Cujusmodi sunt jecur, & lien, & viscera alia abdominis nonnulla, quæ veneni opera ita male disponuntur, ut si acres hu-

mo-

mores, & inflammatorii, cum varioloso sanguine redundant, eo se facile conjiciant, & procumbant (xxvi.). Quæ causa est tam facilis in variolosis inflammationis jecoris, partiumque ei similium, non uno nomine timendæ. Nam & quia morbos multiplicat varioloso (xx.), & quia sine depravatione scaturientis ex affecto jecore bilis esse nequit, officere debet quam maxime. Sed etiam humores sua dissolutionis parte non carent. Nam variolantium carnes ab initiis mollem offerunt tactui, non siccum, & flammæum calorem: nisi forte inflammatoriæ acres alterius ordinis particulæ cum veneno conjunctæ circulent, quæ oculant, & perturbent, naturalem illum veneni effectum. Quod, cum solum est calorem acrem non excitat, sed ei similem, quem vidi tactas communicare carnes, pulsamque arteriarum, eorum, quorum ulcera in corruptionem vergunt: quæ mollem, subvacuum, & a levi arteriæ pressurâ non nihil crepitantem pulsam dant. Quas res observatione deprehendere est facilius, quam verbis describere. Habent tamen in variolosis effectum stabilem, qui si characteribus aliis accedat, quos retulimus, etsi non absolutam certitudinem adventuri morbi infidissimi, magnis tamen rationibus probabilem possunt ejus facere suspensionem.

LXXVI. Cumque mihi variolosum ex eo genere venenum videatur, quod admissum semel in sanguine, naturalibus nullis viis, spiraculisque corporis egredi possit, & eliminari, sed abscessu opus habeat ad loca remota extra sanguinis vias, intra corporis tamen limina, quem sive sponte sua sibi procuret, sive Naturæ opera sortiatur: manifestum sit in tanto nocumento, quod affert, nisi
statim

statim abscedat in cutem, quàm iste eius ad cutem abscessus sit sollicite procurandus. Nam omnino ridicula iactationi propius est posse sine cutanearum pustularum effectu aut per urinæ vias, aut per sudorem, alvique purgamenta, variolosam luem ejicere. Quod qui iactant, variolarum naturam non satis videntur intellexisse. Quarum venenum si per spiracula illa, & emunctoria corporis posset exire, quid benignius haberet adjuncta febre? qua tamen tantum abest, ut ejiciatur a corpore, ut potius, ne se de sanguine propriat, adjuvetur (LXXV.). Cæterum urinæ viæ satis sunt ante eruptionem variolarum apertæ, ut si vellet, aut posset, nullum obstaculum ejiciendo offerant veneno; nec eo tamen parato beneficio venenum utitur. Nam febris illa variolarum eruptionem præcedens urinarum excrementum habet adjunctum, & iusta copia, & crassa æquabiliter fusa innantium conculcorum, mucidorumque tractuum nube refertum. Idque potius characterem variolose febris efficit, quæ corporis emunctoria aperta habet, & laxa, veneni quod continet laxante, solventeque [LXXV.] virtute adjuncta, quam alicujus levaminis ab infectione signum dat. Nam cum talibus urinis perseverat morbus cursum suum absolvere. Nec si copia illæ crescerent, majus esset sperandum adjumentum. Etenim abundantior potus dilutiorem copiosoremque potest urinam efficere, sanguinem etiam caloris tædio levare; sed abstergere ab eo, detrahèreque venenum non potest, interiores humiditas sedes omnes averians, & fugiens. Quæ ratio est cur nec diureticorum vis, stimulo acri calefacienti que potentium, possit quidquam præstare; nec aliarum viarum pari veneni exitu, a

ptæ

ptæ esse possint. Sudor potius, qui venenum a sede cutis, quam tantopere appetit, non abstraheret, commendabilior videretur, spemque daret non inutilem sui. Sed hic quodcumque possit beneficium afferre, quamquam incertum an possit, plus id præstitum prodest agnoscere, & gaudere, quam regulam Medico dat ad movendum eum, & prolatandum. Nam sine magno motus sanguinis augmento sudor non movetur: qui motus quantum veneni exitui obsit, abunde dictum est. Quid si venenum variolosum adhæsiōnem habet cum partibus sanguinis tantam, ut nulla possit aqua dissolvi, & solam separari a sanguine possit, cum placide transiens cutis vascula Malpighiano glutini proxima, ejus glutinis visciditate irretitur, & hæret? Cæterum, quidquid præstare sudor possit, mihi optabilius videtur, ut eruptionem sequatur, quam præcedat. Nam secutum innoxium vidi, aut potius proficuum, antecedentem non item. Adhuc nobilem memini puellam trientem, quæ sub finem Junii anni 1768 primo die cum febre, & convulsionibus, maculis rubris late fufis, iis similibus, quas alias (III.) memoravi, per cutem est occupata. Et, die altero, decedente prima febre, viginti circiter per corpus pustulæ variolosæ in maculis illis eminuerunt; sequentibus paulo post ingentibus sudoribus. Tertio die, febre matutinis horis declinante (typum enim quemdam fervare videbatur tertianæ affimilem remittenti), profusi itidem sudores perseverarunt, variolis grandescensibus, nec numero quicquam auctis: atque rubræ catis illæ maculæ paullatim dilutæ prope evanuerunt. Nisi quod quarto die residua nonnulla harum macularum timorem maximum adstantibus injece-
vido

vido quodam aspectu se ostendentia. Sed, sudoribus matutinis horis perseverantibus, etsi paullulum imminutis, quinto die timor omnis evanuit. Nam pustulæ stadia sua mira felicitate percurrentes, quasi res illis cum febre nulla esset, & distinctum ab ea morbum efficerent, quarto decimo ægram maturationis sine sanam reliquere. In qua toto morbi tempore appetitus ciborum adeo vigit, ut quotidie assumserit iusta mensura, & alvum a septimo, cum sudores maxime remiserant, habuerit apertam. Ei tamen præ potu seri lactis aqua dilutissimi frequentato, peruviani corticis doses aliquæ post sudoris finem quotidie sunt exhibitæ.

LXXVII. SPES igitur corporum varioloso veneno infectorum nulla cum sit feliciter evadendi nisi in extimam cutem veneni particulæ secedant omnes, & nidulentur, quæcumque auxilia hunc secessum sollicitant admittenda sunt. Quibus sæpe Natura non indiget cum labis omnis expers venenum recepit. Nam ad illud recipiendum æque sanissimi sunt, ac perinfirmi subjecti: eo tantum discrimine, quod non ideo æque afficiantur. Etenim sani veneni solius effectus bene ferunt, nullumque ei obstaculum dant ne sponte sua, quo tanquam attrahitur, & vergit, transeat ad cutem. Plethora tantum possent veneno reniti, quam salutare consilio Medicus sufficienter imminuet phlebotomia. Cujus administratio definitos habet casus. Nam plethoræ effectus, calor multus, febris concitator, capitis dolor, & oppressio, eruptio difficilis, vigiliæ debent urgere. Quæ si desint, sola pulsus plenitudo, non raro fallax plethoræ indicium, & maxime in variolosis, ob laxitatis characterem (lxxv.), infidum, phlebotomiam non indi-

indicat. Sed calori nimio, & feбри acriori, occurrendum potius est subacidis, & refrigerantibus: quorum alia, atque alia, pro varietate casuum, adhibenda sunt. Nam frequens seri lactis asinini dilutissimi potus, & commode frigidus, adjuncto subinde nonnihil oxymelitis, & ante, & post eruptionem tenendus est; maxime cum putridæ febris, aut viscerum inflammationis aliquis metus est. Quamquam oxymelitis usus suscipiendus non est, nisi antea convulsionem, & tormina conquieverint: nam acetum, quovis modo temperatum, convulsis, aut ad convulsionem pronis, vidi semper inimicum. His mineralium acidorum, quæ nonnihil habent anodini, potior est usus. Guttula sive spiritus vitrioli dulcis, sive spiritus sulphuris per campanam elicti, subindæ aquæ cyatho instillata, & febrilem calorem egregie temperat, & putredinem coercet. Quæ in febre ad corruptionem adeo pro-na, uti variolosa est, & calore sæpe nimio eruptioni noxia [LV.], commode adhibentur. Commoda sunt etiam, eruptione perfecta, cum putrida febris variolis supervenit: cujus characteres fallere non solent; nam & virium major in dies prostrato fit, & pustularum incrementum est tardius, & alvus, quæ in optimis variolis sæpe sponte sua octava die dejicere incipit crassa, & figurata excrementa, aut aquosa dat, nunquam bona, aut penitus feriatur. Nihil tum autem his mineralibus acidis vidi potentius sive languentes Naturæ vires excitare, sive putredinem restringere. Elapso mense Augusto hujus anni 1769, caloribus præter modum æstuantibus, multos habui in Nofocomio putridis febribus correptos, qui, elapso quarto decimo, crisi quidem per alvum satis bona

Quæ plerumque levabantur, sed lente uniformiter
 febrilem perseverabant per multos dies, pulsu molli,
 laxo, calore tepentissimo, pallore ad subfla-
 vum vergente, ventre molli, depresso, mur-
 murante, lingua arida, labiis cutis concoloribus.
 Hos non purgationes iteratæ, non magnæ peruvia-
 ni corticis doses, non frigidissimi phus exactior
 usus, non balinea levabant. Perdideram aliquot
 indomabili confectos sepultæ intimius cum sangui-
 ne putridæ illius auræ ingenio, machinas tabe o-
 cissime destruentis; Sacra demum fuit anchoræ spi-
 ritus sulphuris usus, cujus guttula singulis horis
 cyatho instillabatur decoctionis frigidæ chamæme-
 li; & tres quatuorve alie bis in die aliquot iu-
 sculi pullacei dilutissimi unciis. Ita quousque in
 eundem casum inciderunt, brevi postea fuerunt tan-
 quam divina ope servati. Sed in variolosis vigilia-
 rum etiam cura habenda maxima est; nam somni
 tempora eruptioni sunt amica, quæ tranquillitatem,
 & refrigerium machinæ poscit: & non eruptioni
 somnus tantum, sed quoque maturationi gemma-
 rum variolosarum egregie favet. Cæterum cum
 plethora non nimium urget, gravioraque alia sym-
 ptomata nulla sunt, sanguinis missioni parcendum
 semper est. Optimum namque est, Naturæ robur
 non imminuere, quod sæpe in Medici potestate
 non est, in morbi decursu alimonia reficere. Mil-
 le enim casibus variolosi sunt expositi, qui sæpe
 vires Naturæ validas poscunt, & tamen necessa-
 rium alimoniae beneficium impediunt. Sed seu-
 cium inflammatio y ex qua deglutitionis sit impe-
 dimentum, quodcumque appareat, sanguinem
 illico mittere necessarium est. (LXI.) Frigidis etiam
 aquæ potus nullo non morbi stadio frequentandus

animose ; solus enim oris, & faucium pustulationem potest arcere ; quæ altera causa est, a qua sæpe magnum deglutitionis venit incommodum, quo plurimis necessariis præsiis locus tollitur. Nec aliunde contra pustulationem faucium tutius expectandum præsidium est. Nam qui falsamento, uti solent alecis exhibitione mulierculæ nostrates, id procurant, meo iudicio deridiculo sunt habendi. Et passim aut stomachi tormenta, alece illo deglutito, accessisse vidi, aut, eodem invito, fauces pessime pustulatas.

LXXVIII. SED maximum certe omnium variolosis in vesicatoriis est præsidium, quæ per ulcerata cutis loca pravorum humorum vacationem procurant. Hæc ego cæteròquin omnibus variolosis, sub primis morbi indiciis, brachiis, & cruribus apposita volo. Nam persuasum mihi est, detectam eorum opera cutem magnæ parti veneni variolosi liberum posse exitum concedere, quæ de summa detracta totius quantitatis veneni corpus inficientis, residuum efficiat parcius, & pustulationem præcuret discretiorem. Mihi saltem, quum sollicitè hoc præsidio sum usus, æquabilem confluentiam variolarum rarissime contigit observare. Cæterum vesicantium beneficium non solius eruptionis causa magnum est in variolosis, sed ad cætera omnia pertinet morbi stadia. Etenim vivaciorem habitum pustularum efficiunt, & ex eo promptiorem, melioremque suppurationem. Idque certe præstant levatâ Naturâ pravorum humorum onere, qui stimulis variis ab opere varioloso eam distrahere potuissent ; Cum autem vegeta est Natura, & nusquam alia inflammatione distracta unis variolis incumbit, res semper magis sunt in tuto.

Nam

Nam quantavis sit variolosi morbi magnitudo, si solus est, si cutem unice, pleneque corripuit, ei bene ferendo hominis natura par est. Vesicantia autem, quantum fieri potest, noxios humores, pravosque vacuando, variolis integram Naturam relinquunt. Vacuari autem a vesicantibus noxia argumentum est maximum, quod nullo quidem in morbo, ac in variolis, & copiosius manant, & serius eorum ulcera solidescunt. Et vidi ad quadraginta dies post exactam persiccationem eorum ulcera perdurasse, nec sine magna difficultate fuisse solidata. Nemo autem ignorat, cum boni humores hominis sunt, citissime vesicantium ulcera sponte claudi. Quidquid autem sit, quod in variolosis pravi eijciunt, sit venenum ipsum variolosum, sint pravi alterius generis humores, ea certe vacuatio maximo tum temporis non vacat beneficio. Etenim sæpe vidi persiccationis febrem. (LXXIX,) ea vacuatione cito procurata, fere nullam; neque unquam aut conglobatarum tumores glandularum, aut diarrhæam, aut urinarum diuturnam purulentiam esse secutam, quæ passim occurrunt in fine variolarum. Neque credendum est carere eos vesicantium præsidio posse, qui spontaneis manantibus sive capitis, sive reliqui corporis ulceribus jamdiu subjecti in variolas inciderunt. Nam præjudicium est credere optabilia ea morbofa corporis purgamenta, quasi aptiorem machinam, paratioremque efficiant ad bene transigendum affectum variolosum. Etenim tum pejus habent corpora a variolis, cum sunt pravis humoribus inquinata. Impura autem certius censenda sunt corpora, quæ sponte ulcerantur, & putredine manant. Ideoque major in his potius est vesicantium neces-

sitas, quæ Naturam, variolis integram relinquentem, levant onere illo adjunctorum pravæ indolis humorum. Passim namque expertus possum fateri, nullos a variolis pejus habuisse, quam falsedini scorbuticæ, similibusque vitiis sanguinis obnoxios. Nam vel quia commixtio plurimorum venenorum in acrius quiddam, & indomabile quasi monstrum transit; vel quia pessumdatis jam & afflicta Natura; varioloso veneno supervenienti impar occurrit; vel quia demum plurima venena simul agentia, aut alterum alterius adventu magis ferociens, vim malorum adaugent, quibus Natura sufficere non possit, certe res eo in casu sunt semper in ancipiti. Semper tamen vesicantium ministerio hostium veluti numerus minuitur, Naturaque levatur. Sæpe etiam vidi, neque capitis, neque artuum, neque faucium tumorem nimium accessisse, quibus vesicantia cito sint adhibita. Constat enim subcutaneas sedes, ubi tumoris illius causæ sedent (xiv, xv.), ulceribus vesicantium vacuari (m). Sed in iis, uti magnum præsidium est, si apponantur antequam perficiatur eruptio, ita leve, & parvum, si postquam exacta est, applicentur: quamquam utcumque apposita beneficio nunquam vacant. Quæ res ut variolosis, ita est etiam morbillosis indiscriminatim proficua. Vesicantium enim auxilio nihil vidi præsentius ad minuendam morbillorum ferociam; & tuendas partes interiores, pectus in primis, a morbillosæ materiæ impressione. Sed cito tamen adhibendum hoc præsidium est, & non tam quidem expectandum, si jam pectus læsum appareat,

(m) Consule Commentarium de Ischiadæ nervosa n. XLIX.

reat, quam potius occurrendum eo præsidio est antea, quam indicia adsint proximæ læsionis: facilius enim vesicantia præservant pectus, quam liberant.

LXXIX. HACTENUS, quæ susceptum humano corpore variolarum venenum ad cutem cito, tutoque vocent, & noxia alterius morbi societate liberent, sumus prosequuti. Nam si prudentia consilia vis aliorum morborum ineluctabilis vicerit, & aggrediantur nihilominus uno eodemque tempore hominem variolosum, quantum sit periculum, abunde dictum est. A quo, si spes salutis est aliqua, ea certe in hac regula est, ut quemcumque gravem morbum accessisse varioloso Medicus viderit, eum fere habeat ut præcipuum, & homini ab eodem liberando totus incumbat. Nam variolis, quæ, dum solæ sunt, sponte sua se curant, & Medico non indigent, satis occurritur, cum vires, quo perturbantur, demtæ hosti fuerint. Et quantum proficitur in destructione morbi variolas comitantis, tantum variolæ ipsæ tibi relictæ melius procedent. Quam regulam ad possibiles omnes peculiare casus extendere facile est; referre singulos, & explicare operis esset infiniti: qui enim non graves morbi adjungi possunt variolosis? Itaque putrida febris si variolis accesserit, ea curanda, quasi sola esset, suis præsiis est; si peculiaris aliqua insignis inflammatio, ei similiter occurrendum: eademque cæterorum ratio est. Verbo demum dicam, singulorum, qui advenerint, morborum curatio ita fere instituenda est in variolosis, uti institueretur, si variolæ non adessent. In quo prudentia multum, & exercitatio valet. Cæterum potissimi casus abunde sunt apud optimos

Scriptores recensiti ; nec nostri instituti est vario-
 losi morbi absolutam prosequi pertractationem. Nam
 si, quæ ad eruptionis stadium pertinent, fusc at-
 tigitur, id potius præstitimus, aut quia non erant
 illa satis vulgaria, aut quia præcipua in variola-
 rum doctrinâ vidébantur, aut demum quia tanquam
 nexu quodam ad naturam pustularum, quod nostra
 intererat, explicandam pertinebant. Hoc ipse ta-
 men multiplici experimento edoctus admonebo,
 quum gravi alicui morbo, qui varioloso accesserit,
 succurritur, satis variolis esse, si pustularum nu-
 tritio, & incrementum adjuvetur. Quæ cum eo
 casu resides plerumque, & repandæ esse soleant
 (n), nullo magis auxilio elevantur, quam viven-
 tium dissectorum animantium, quæ sanguine ma-
 nent, iterato fotsu. Dicitur non potest quanta ejus
 activitas fotsus sit supra fotsuum omne genus, quæ
 aquosa fuerint; quæ ipse aut sine fructu sum ex-
 pertus, aut potius cum damno. Nam aquosorum
 fotsuum ad molliendam epidermidem, macerandam-
 que, atque destructioni, quam ei venenum ultro
 intentat, exponendam, magna vis est: calidi con-
 tra fotsus sanguinis blande extrinsecus calorem vo-
 cat, vim vitæ in pustulis auget, tuetur epidermi-
 dem nonnihil a putredine, venenum ipsum quo-
 dammodo lenit. Siquidem verum est ulcera cor-
 rosiva materie manantia, profluvio sanguinis su-
 perveniente, leniri, & mitigari: quod mihi jam
 innumeris constat exemplis. Nec alio spectat, ut
 puto, apud Veteres, elephantiacis sanguinis bali-
 nei utilitas experta (o). Nobis cuniculi secundum
 ven-

(n) Iconis adjunctæ Fig. viI. viII.

(o) PLINIUS Natur. Hist. Lib. xxvi. c. i.

ventres dexterius dissecti, apertique, in usu sunt, quorum & vita durabilior, & multus est sanguis: eorum tamen defectum satis implent pipiones. Sed ad variolarum sedes redeamus. Nam si Natura nullo potius objecto obstaculo, quam præstito auxilio, aut ars, obstaculis omnibus tempestive delatis, naturalem, & spontaneum variolosi veneni cursum ad cutem permiserint, mucedo uti diximus (LXXI.) obducta cuti, cuticulæque contermina, quod mucosum MALPIGHII corpus appellamus, intra tres quatuorve dies totius variolosi veneni asyllum fit. Et plerumque, si variolosus morbus *anomalus* non sit, idest alterius morbi consortio de cursu suo deturbatus, septimo die a febris initio eruptionis stadium completur. Cum autem venenum in mucoso corpore consedit, manifestis indicibus deprehenditur. Nam etsi febris nihil cessat, quæ, eliminato ad cutem veneno, constanti tenore, aut etiam acrius, perseverat, sive ob talem affricam sanguini a prægresso veneni commercio labem, quæ dilui statim, & sine circulationis incommodo stare non possit; sive ob aliquam veneficam veluti auram, quam de cute ipsa venenum spargere perseverat, se in sanguinem propagantem, symptomata ejus tamen pleraque desinunt, & non nihil ejus febris characteri propior fit, quam inflammationi locorum stimulis fixis vexatorum, quasi ad suppurationem provocandam, Natura præbet. Est autem inter febrem *eruptionis*, quæ tumultuaria est tota, & importuna, & hanc *suppurationis* necessariam, omnino, & utilem, distinguendum. Illa enim eruptionis toto stadio obtinet, excipitque hanc alteram, aut in eam transmutatur: hæc ad plenam extenditur, perfectamque suppurationem.

nem. Quæ perfecta, paululum residet, & si in persiccationis stadio, quod duodecimo die sæpe fit, rëcrudefeit, tertiam variolarum febrem efficit, quam perperam appellant *secundariam*, duabus primis non satis distinctis. Etenim variolosos, meo iudicio, tres febres manent, *eruptionis* altera, quæ ad septimam diem extenditur: altera *suppurationis*, quæ priori confusa primum usque a quarto die, mox sola ad undecimam diem obtinet: & demum tertia *febris*, quæ *persiccationis* est, facta cum pustularum pus non bene expurgatum (LXX.) in vias sanguinis resorptum est. Quarum febrium suus esse modus debet. Nam eruptionis febris quo mitior, hoc tutior [LXXV.]. Mitescit autem missione sanguinis (LXXVI.), alvi purgatione [LXXIV.], libero regimine (LVI.), acidorum usu (LXXVII.). Aliter enim, si nimia sit, non modo prorogatum tempus eruptionis expectandum est, sed ex eo multiplicatio pustularum, & confluentia. Quod an fiat, quia venenum diutius in sanguine retentum augeat seipsum, & multiplicet, an potius quia se dividat magis, & in minores, multiplicesque moleculas separet, in obscuro est. Hoc tamen certum est, pustulas eo numerosiores provenire, quo major febris eruptionis est, & eo minores, & imbecilliores observari, quo numerosiores prodire. Nam suppuratoria febris a febre eruptionis fere pendet, sub qua minime quidquam, nisi si quid aliud urgeat, movendum est. Et potius juvandæ Naturæ, quam distrahendæ, suppurationis tempore incumbendum est. Juvatur autem blandorum diluentium usu, uti seri lactis asinini aqua diluti, victu, si vires ferant, tenui, miti vestium calore, alvo non subducta, nisi forte, si postremis diebus, circa

circa decimum, aut undecimum, se sponte non laxaverit, clysteris injectio adhibenda sit. Etenim tertia febris, si bene administratæ primæ fuerint, aut nulla est, aut iterata purgatione curatur. Maximum autem ejus vitandæ præsidium est, si vesicantia cito adhibeantur, & maturæ pustulæ cito in vertice recisæ aperiantur. Quæ apertio Veteribus usitata, nuper habitæ negligentius, ut ego puto, effecit ignotum nomen *secundariæ febris variolarum* apud RHAZEM, AVICENNAM, cæterosque Medicos ad decimum septimum ferme seculum, quod postea intulit SYDENHAMUS.

LXXX. LOGI autem supra cutem, ad quos veneni particulæ delatæ hæserunt, omnes cuticulam in pustulam elevant, quæ dicuntur *variola*. Nam consistere non potest venenum variolosum acerrimæ indolis, quin sedem occupatam stimula vexet, & inflammet. Estque ideo necessarius & individuus ejus effectus, ubi hæreat, pustulam attollere: hæere enim nisi ad superficiem partium non potest; cum calida loca & humida fugiat, uti interiora sunt omnia. In qua superficie cum inflammationes separatæ fiant, & distinctæ, a singulis veneni depositi particulis, quot inflammationes sunt, tot tubercula emineant oportet, quas variolarum pustulas appellamus. Itaque quo major numerus venenosarum particularum confluit, numerus pustularum quoque est major, & confertior; minor, discretiorque, ubi minus veneni receptum est. Confluentia igitur pustularum totum potest corpus occupare, si quantitati veneni discrete capiendæ, quæ nimia forte sit, cutis non sufficit; eaque confluentia magnitudinis morbi necessarius effectus est, quam imminuere vesicatoriis possumus
(LXXVII.),

[LXXVII.], aliisque præfidiis (LXXII.) sollicite adhibitis; sed culpa ejus est in ipsa Natura. Illa confluentia, ni caveatur, artis est peccatum, quæ peculiare partes occupat, uti faciem, & manus, corpore reliquo satis loci ostendente a pustulis vacui. Nam tunc apparet inæqualem fuisse veneni distributionem, & copiosius illud confluisse ad partes veneno excipiendo paratioribus, uti expositas aëri, & perficatas; reliquo corpore, ne venenum in cute admitteret, impedito contrariis causis, quas diximus [LV.]. Ex quo, si ut facies, & manus, ita reliqui corporis superficies liberi aëris sensissent eruptionis tempore beneficium, distributum per omnes corporis partes æquabiliter venenum, unam, aut alteram sedem non ferocius invasisset. Medici autem munus est, non tam discretam procurare, quod sæpe fieri arte non potest, quam æquabilem pustulationem: quod certe fit, si totum corpus cum facie uno sub regimine habeatur. Pustularum autem variolosarum habitus characteres quidam individui constantes sunt, & semper iidem. Nam certe earum genera sunt duo: *umbilicatæ*, & *vesiculares* (LXXXI.). Umbilicatæ sunt, quæ ab ipsis initiis cum sunt aciculæ affimiles (p), verticem habent retusum, & veluti decurtatum, atque lenticulæ propiores sunt, quam conii figuræ, uti pleræque solent non variolosi generis pustulæ. Eamque formam retinent ad usque plenam, quo pervenire inflammationis progressu possint, magnitudinem (q); quæ modo lenticulam adæquat, modo paullo major est; etsi quo major est, & una plenior,

(p) Fig. 1. a.

(q) Fig. 1. b.

nior, turgentiorque, melius probatur, optimo tunc indicio faventis Naturæ, nec alia labe infirmæ [XLIV.]; semper enim turgescencia in pustulis, & plenitudo, vivaxque color potius, quam granditas attendenda est. Nam sæpe octavo; & nono die parvæ videntur, quæ postea decimo, undecimoque bene grandescunt. Lenticularis autem formæ causa est locatus in variolæ centro *umbilicus*, qui nascenti pustulæ obscurioris puncti instar primo insidet (r); paulatim deinde, uti pustula grandescit, nonnihil elatior dilatatur planiori figura (s). Cujus fundus concolor primum circulo pustulæ, & umbra, quam fert incile, tantum distinctus, paulatim discolor vere fit, etsi non uno in omnibus modo. Nam si bene pustulæ procedunt (t) & contractior umbilicus est, & densiorem; ac subsæperum habet attactum: pravus repandus est, & livescens (u). Utcumque verò sedem veneni veram umbilicus indicat eo fixi, unde, tanquam a centro, aggeris instar pustula attollitur. Nam ab eo, veluti sede communis causæ, omnes quæ sequuntur variolosæ pustulæ mutationes procedunt, inflammatio, suppuratio; perficcatio [LXXXII.]. Agger enim circa umbilicum inflammatorius est, bonum Naturæ opus, venenum quasi vallo includentis, ne effectus suos nimium distendat. Nam satis ii sunt in umbilico manifesti, ubi caustica, & urens veneni natura clarissimis signis ostenditur. Etenim epidermis veluti adusta in umbilico est, & facili opere secedit a cute. Quæ res igneam, & can-

(r) Fig. I. a*.

(s) Fig. I. b*.

(t) Fig. I. a, b, dd.

(u) Fig. VII. cc.

cantharidum veluti æmulam variolosi veneni indolem arguit; cujus visio facile distenderetur ulterius, si vallum inflammatorium non obstaret, uti distenditur, cum alio distracta Natura [XLIV.] circa veneni sedem vallum illud non satis plenum excitat [x]. Vallum hoc autem efficit non cutis corpus in tumorem elevatum, quæ sustinet potius systema pustularum variolosarum, quam efficit (y); sed tumens ipse solus, & turgescens MALPIGHII mucus [z]. Cujus turgescencia, quia spongiosa est naturæ, concursu humoris lymphatici fit, veneni ipsius stimulis a cute expressi; nam cutis sola est, quæ veneni irritationem acriter sentit, cujus sensibilibus papillis variolosarum pustularum vis incumbit: quæ irritatio si magna vi acredinis urgente, nimia sit, non modo circa pustulæ ambitum rubrâ, arâ, cutem complet, sed aut intervalla omnia rubefacit pustularum, aut cutis ipse, atque subjectæ pinguitudinis, corpus tumefacit. Hic autem tumor uti semper effectus maximi stimuli est, ita benignas variolas non sequitur, quas Naturâ solet sine magna molestia sentire: sequitur acriores, & malignas, quas pravis adjunctis humoribus, quibus forte machina redundabat, variolarum venenum magis ferociens excitat. Itaque tumor ille sedes magis pustulatas invadit, uti caput, & manus, nec tam bonitate aliqua effectus commendabile signum est, quam probabili indicio Naturæ unis variolis incumbentis, nec ulla intrinsicè inflammatione distractæ. Nam confluentibus

va-

(x) Fig. VI. aa, cc.

(y) Fig. I. sub a, c, b.

(z) Fig. I. B. bb, cc.

variolis si pustulæ sunt repandæ (a), & tumor extimus hic nullas accedat, signum est interiora viscera inflammatione affici pessima, quo cum humores omnes confluant, cutem non appetunt. Cæterum tumor Malpighiani mucii circa pustulæ umbilicum, si rubellus non fit, aut areola rubente circumpositæ cutis careat, non placet. Color enim vivacitatem inflammationis venenum vallantis arguit, quæ si viget, & ut signum laudabilis, & ut causa est. Signum enim est, non prævalere in pustulis indolem corruptoriam, & gangrænosam; quæ cum obtinet, inducto solidis incredibili languore, quo vitæ eorum vis omnis enervatur, pustularum non minutarum modo, parumque crescentium, sed imbecillium & pallidarum progenies fit: quæ non in *veram suppurationem* transeunt, sed in *corruptionem* potius, quam sponte subeunt, aspectu pallidæ; tactu molles, & sidentes, pastæ haud absimiles. Quæ ego signa ominosa semper duxi: & gangræna viscerum circa duodecimum diem tales vidi ægros omnes occubuisse. Num vero, quæ variolæ hac corruptoria indole sunt infames, veneno ipsi varioloso eam sortem unice debeant, an alterius generis veneni admistioni, difficile dictu est. Sed tamen in hoc *corruptorium genus* variolarum multis exemplis eos maxime vidi ineidisse, qui capillo erant rufo; non improbabili in iis conjectura ad id valuisse bilis eorum flavæ redundantiam, & sanguinem ex eo ad putredinem singularem proniorem. Nam *flaveditnem capillorum a bile flavâ*, quæ facilius putrescit, fieri dixit HIPPOCRATES (aa). Cæterum non
unam

(a) Fig. VII. VIII.

(aa) De structura Hominis IV. 8.

unam ob causam persuasum mihi est, veneni variolosi generatim indolem esse unam, cui si sanæ hominis naturæ vires succurrant, non ea effectus alios possit edere, quam quos simplex edat inflammatio. Quæ uti citra variolas, quavis causa acri moveatur, si naturalem cursum absolvat, in suppurationem unice transit, quæ acrimoniam inflammatoriam primum puris admixtione mitiget, postea abscessus apertione expellat a corpore; ita a causa variolosa, nisi si quid aliud occurrens hunc cursum inturbet, suppuratione necessario terminetur. Inturbato autem suppurationis cursu, transitus necessario manent variolosis pustulis, qui cæteris inflammationibus aut in gangrænam, aut in scirrhum. Itaque suoapte ingenio mites variolæ exitum habent varium, & alias atque alias induunt formas pro diversitate corporum pravis aliis humoribus refectorum, quibus perturbantur. Nam si semina in iis forte lateant gangrænosâ, quidni efferantur variolosi veneni additione? & ita porro si scirrhosæ virtutis semina occurrant, aut acredinis corrosivæ. Etenim sunt etiam variolæ, quæ in callosam, verrucosamve formam durantur, nulla propemodum suppuratione, sed una fere siccatione deciduæ; quæque in illis fiunt, qui veneno redundant figendi lympham, durandique capaci. In quibus cum variolosum venenum quasi calloso aggere coercitum, & inclusum sit, ita ut postea siccatione pustulæ totius decidat, non admodum periculi est; & novi puellam magnis distinctissimis verrucosis variolis obsessam benignissime transactis. Nocent, cum crebræ sunt pustulæ verrucosæ, & confluentes, defiguratæ, & parvæ; nam hæ quoque lege tenentur universali indicandi Naturam a-

lio

lio versam (XLIV.), cum non satis ipsæ increvere. Et puellam vidi minimis confluentibus verrucosis pustulis adhuc crudis peremptam decimo septimo morbi die, cui jecur ad pelvim pene abdominis tumens descenderat, & in sinistri cubiti flexura abscessus magnus excreverat frustra apertus. Sunt contra, quibus stygiæ quodammodo aquæ similes humores insunt, quum variolisprehenduntur: in quibus ideo mirum non est, si a varioloso veneno in pustulam attracti humores illi cito erodant omne, quod impleverunt MALPIGHII corpus mucosum, & pro denso, ac spongioso corpore in pus bonum paullatim mutando, humore caustico, & erodente pustulam impleant. Quod genus pustularum merito appellatur ab humoris inclusi pelluciditate *crystallinum*; accerrimum omnium & calore carniū urente, & atmosphæra illa acri, quam memoravimus (v.): omnium etiã infidissimum; nam sublaeteum humorem illæ pustulæ continent, qui nunquam in pus bonum commutatur; sed ingenita corrosiva laberferociens, nihil integrum, ne cutem quidem, aberosione dimittit. Ex quo nullum genus variolarum magis cicatricosum hominem post se relinquit. Facilis idem latex vel pavore forte inrepente, sub quo cutis vasa inania fiunt, & expallescent, atque facile sibi attrahunt, & absorbent humores proximos (XIX.), vel quavis alia causa, quæ transitum sanguinis ad cutem impediât, & venas cutaneas feriare cogat ab arteriis vacuandis, & functioni liberis relinquât, in sanguinem remeare. Maximeque id patitur fluxilis humor, & nullo coercitus parietum pustulæ obstaculo, ne venis absorbeatur: quod in alterius ordinis variolis suppuratis facile non fit, obstante aut mucositate Malpighiana

no non penitus consumto, aut propria puris visciditate. Quod si sanguine causticus ille latex sit resorptus, nervis est maxime inimicus, convulsio- neque mortifera correptum hominem jugulat. Ex quo pessimum hoc genus variolarum, quod ab ini- ciis satis certis signis distinguitur (III. v. VI.), promptis auxiliis indiget (XIX.), vesicantium ma- xime usu, & apertione pustularum pellucetium citissima.

LXXXI. Quæ tamen crystallinæ variolæ, toto genere obtinentes, & fere omnes umbilicatæ, cum specie altera pustularum variolosarum non sunt prorsus, etsi ingenio collineent, confundendæ, quæ vesicis similes ab origine sua carent umbilico (♣). Nam passim hæ vesiculæ, tanquam spurie vario- læ, reliquis etiam benignis umbilicatis pustulis in- termixtæ solent occurrere, & certe acrioribus o- riginem debent variolosi veneni particulis, cuticu- lam, ut attigerunt, citissime vesicantibus. Nam nisi soluta fuissent statim vincula, quibus mucoso corpori, cutique alligabatur, cuticula fere sola ci- titissime in pustulam assurgere nequivisset. Sunt ideo hæ vesiculæ veræ etiam variolarum pustulæ, sed acrioris indolis, & semper suspectæ. Etenim pur- puraceum genus, quod nonnunquam occurrit, va- riolosarum pustularum ab his vesicis degeneranti- bus plerumque fit, quarum, erodente vi paula- tim aucta, cutis vascula corrupta facile sanguinem intra earum cavum emittunt; Ex quo primum pel- lucidæ, & aquosæ vesiculæ erant, quæ postea purpuracæ, mox violacæ, & nigrae demum eva- serunt. Quem ad statum ne perveniant, soleo na- scen-

(b) Fig. I. c.

scentes vesiculas illas cito jubere, forfice aperiri. Nam stygiâ illâ, quam includunt, aquâ eductâ, erosio præcavetur. Sæpè tamen malo sunt indicio: causticis enim humoribus refertam variolosi machinam arguunt, quos difficile est sine labe attingisse, antequam transirent ad cutem, partes internas. Quo nomine crystallinarum genus variolarum præsertim est infame. Raro enim vidi jecur intactum, & inoffensum, cum multum hæ vesiculæ obtinebant. Ut nunquam intactum est, cum variolæ crystallinæ obtinent; nam post earum retrocessionem mollissimum, & hydatidibus laborans jecur, & lienem depræhendimus (XVIII.). Verum vesiculæ purpurææ si cito appareant, pejus est, maxime si petechiis nigris cutis interposita uno eodemque tempore sparsim maculetur. Nam cui tertio die petechiæ talibus cum vesiculis apparuerunt, puellæ bienni variolis correptæ, scorbuticis patribus ortæ, septimus dies mortem attulit. In qua jecur enorme, & gangrænosum fuit, & pulmones jecori similes. Petechiæ enim sensim aut circulari forma, aut striatim incredibiliter expansæ, brevi amplissimis nigris gangrænosis maculis cutem totam defœdarunt. Vix, quæ vesicantia sustinuerant, loca tibiærum iis immunia apparere [XXVII]. Sed si suppuratione aucta, perfectaque, vesiculæ sanguinæ fiant post undecimum, vel duodecimum morbi diem, si petechiæ nullæ intermixtæ, si viscera non excrevere (XXVI.), si demum respiratio bona, quam ego præsertim a duodecimo die, solem in variolosis tanquam præcipuum futuri morbi eventus signum attendere, & cutis nonnimum palleat, non sunt pertimescendæ. Nam vidi nonnunquam illas per dorsum natas in variolis etiam

L.

be.

benignissimis sine damno, etsi semper apertas statim voluerim, & corticis peruviani tenui pulvere conspersas. Quod vitium regimine nimium calido habitis variolosis est familiare. Itaque constat, umbilicatas pustulas variolarum, si quando degenerent, in quatuor præcipuas species mutari, in *resides*, sive *gangranosas*, in *corruptorias*, in *crystallinas*, in *verrucosas*. Vesicularum vero degenerum speciem esse unam *purpuraceam*. Nam *siliquosarum* novum genus, quod FREINDIUS (c) adjunxit, non obtinet per se, sed crystallinarum, cum retroeffere (LXXX.), habitus est (XIX.). Cum igitur pustularum variolosarum duo, quod formam spectat, prima genera sint, & umbilicatæ aliæ phymatis similes, aliæ non umbilicatæ similes vesicis, recte mihi videtur, & ex rei natura scripsisse GREGORIUM TURONENSEM (d), si veræ hunc morbum, quod putat HUETIUS (e) memorat, qui sub CHILDEBERTO Rege anno 520 Gallias afflixit, eum cum PUSTULIS, & VESICIS multum populum affecisse morte. Umbilicata autem pustularum forma, quæ primæ omnium solent apparere, mihi videtur ad morbi variolosi præsentiam asserendam valde comoda: cujus cum prima passim obscura sint signa, non leve ad ejus affirmationem adjumentum dare potest hæc etiam nascentis pustulæ cum foveola in centro figura singularis. Cujus foveolæ, quam vocamus umbilicum, ut causam assequeremur, non semel aliud atque aliud animo perpendentes dubii fuimus. Demum subiit animum cogi-

[c] De variolarum quibusdam gener. ad MEADIUM.

(d) Hist. Fr. Lib. vi. cap. xiv.

[e] Huetiana N. LIX.

gitatio tribuendi forte umbilicum illum ad pili alijus cutanei sedem, cui pustula radicitus inhæ-
sisset, ut adeo promineret undique pustulæ corpus,
nisi quo pilus cuti clavi instar infigebatur. Et qui-
dem e medio plerarumque pustularum umbilico pi-
lus vere prodire videbatur; sed pustulis multis,
quantum armatis etiam oculis assequeremur, de-
erat: nescii num quia causticâ naturâ variolosi ve-
neni erosus pilus decidisset, an vero quod non
omnes, ut umbilicum efficerent, pilo pustulæ in-
digerent. Sectio tamen ostendit, maximam umbi-
licatarum pustularum partem ejus figuræ causam
potissimum agnoscere locatam in umbilico glandu-
lam sebaceam (f), cui veneni variolosi particula
adhæserit. Quod an peculiari quadam, & recon-
dita sebacearum glandularum dispositione fiat, an
quia forte nullibi vascula tam minima, lentæque
circulationi sanguinis obnoxia, occurrant, quæ re-
tinendis particulis variolosi veneni, loca tranquil-
la, & frigidiora requirentis (LV.), apta sint, dif-
ficile dictu est. Sed præter sedes glandularum se-
bacearum esse pustulas umbilico gaudentes dubium
nullum est: nam manuum, & oris pustulæ umbi-
lici speciem sæpe aliquam ostendunt. Oris autem,
partiumque assimilium pustulatio cutis pustulationi
est assimilis, atque in corpore mucoso, quod su-
biectum habent epithelio, similiter residet. Cæte-
rum ex hoc naturali umbilicato variolosæ cutaneæ
pustulæ caractere, ut ego opinor, manifestum fit,
quam in muliere adulta variolosa *valliculam* in me-
dio pustularum observavit BORRICHIVS (g) in cu-
jus

L 2

[f] Fig. II. B. e.

(g) In BONETI Med. Sept. T. II. p. 556

cujus medietas punctum erat obscurius, non totam fuisse foveam a retrocessione, & vacuitate natam humoris variolosi, sed nonnihil ad naturalem hunc pertinuisse variolosæ pustulæ characterem. Quemadmodum censuit postea SYDENHAMUS, cum semel & iterum, forte manifestius in oculos incurrentes, foveolas se vidisse indicavit in pustularum variolosarum summitate ad instar capitum acicularum minorum plerumque subsidentes (h).

LXXXII. NATURALE igitur variolosæ pustulæ non est, residem, gangrænosam, purpuraceam, verrucosam, crystallinamve esse; quæ cum talis est ab indole sua degenerat, consortio alterius morbi, aut generis veneni, quod corpus affectum possidebat. Nam naturale variolosæ pustulæ est, ambitum elevatum circuli forma circa umbilicum in purulentum abscessum paulatim convertere. Qui abscessus, cum inflammationis primum natæ transitus spontaneus, fit, merito, dum efficitur, eundem inflammationis ordinem servat, incipiens a pustulæ centro, & ad ejus circumferentiam vergens. Nam inflammationis cursu completo, *umbilicus elevatior (i)* in dies, planiorque fit, indicio humoris bene pustulam replentis, extrudentisque jam sensim locum, cui venenum est affixum. Deinde circa umbilicum *albidus anulus* apparere incipit [k], qui locus est ubi prima fit puris generatio. Nam scire oportet pustularum variolosarum suppurationem a vertice incipere, & ad pustulæ basim sensim sensimque descendere (l). Ut ex eo etiam

(h) Obs. M. S. r. C. v.

(i) Fig. I. b*.

(k) Fig. III. b.

(l) Fig. II. B. gg. Fig. IV. aa.

etiam agnoscas quam ultra viciniam cutis, pene ad apicem pustulæ, variolosum venenum releget Natura. Hic autem anulus ad pustulæ summum ambitum in dies se distendens paullatim ad imam basim ejus suppurationem defert (m), quam nunquam attingit, dum bonæ sunt variolæ, cum cutis detrimento [n]. Etenim antea quam basim attingat, nudamque cutem, pus ambitum pustulæ occupans, aut repagula rumpit, aut acriori pruritu apertionem sibi procurat. Inclusæ tantum glandulæ sebaceæ [LXXXI.] pars, quæ a cutis plano cum pustula surrexit, suppuratione destruitur, fundus cuti infixus integer manet (nn), a quo pilorum soboles reficitur. Itaque a benignis variolis nunquam cicatricosus, & ἀπώγων homo fit, malignæ cutem profundius erodentes, cum glandularum destructione completa, cicatricosum hominem glabrumque relinquunt. Sed completa pustulæ suppuratione, umbilici sedes, quæ antea sicens erat, & cava, non modo ad æquabilem cum reliqua pustula convexitatem venit, ex quo lenticularis prima ejus forma tota in sphericam rotundatur (o), sed sublimior assurgit, & in apicem attollitur. Quæ apex adustam habens fragilem umbilici cuticulam incumbentem, primus omnium puri subiecto, mellæ fluiditatis, exsudationem permittit. Et, quæ exsudat pars aëre crustata apicem illum in crustaceam duramque naturam convertit, quæ gemmæ instar (p) verticem pustulæ tenet, operculumque

L 3

est,

(m) Fig. IV. aa.

(n) Fig. VI. a, bb.

(nn) Fig. VI. in cute bb. sub a.

(o) Fig. V.

(p) Fig. V. *

est, quod si demas, subjecto puri prompte effugium patet. Et pulchrum visu est, quo ordine a centro pustulæ transivit ad ambitum inflammatio, & inflammationis pedissequa suppuratio, eodem etiam progredi persiccationem. Nam a gemma crustacea verticem tenente paullatim diffunditur persiccatio, exsudante per cuticulam fluidiori parte puris, donec paullatim complanetur pustula tota, & demum subfusca, persiccatione perfecta, cuti applicetur: brevi decidua cum integritas mucis, superinductæque cuticulæ, Naturæ beneficio sub crustacea pustula fuerit restituta. Crusta autem decidente nihil de cute consumtum restat. Nam cicatricem & foveam in cute relinquere malæ indolis, & perversis humoribus degeneratæ variolæ solent. Etenim pus variolosum cum bonum est suaviter potius cutem mordet pruritu perblando; quasi hominem moneat, quo unguium adminiculo pustulas perumpat, & puri collecto, ne remeet in sanguinem, citum exitum det. Siquidem facile apparet, exactis omnibus variolosi morbi stadiis, hoc unum superesse, ne puris pustularum, quod venenum confecit a sanguine relegatum, regressus in sanguinem denuo fiat. Quo non morbus quidem recrudesceret, sed damna non pauca, nec spernenda possent supervenire. Quod si quis a me quærat possitne pus variolosum a pustulis in sanguinem remeans infectioni novæ hominem subijcere, huic ego posse negabo; etsi pus idem alterius hominis nondum variolati sanguini immixtum certe variolaret. Cujus rei tunc ratio, quæ nunc, mihi certe, obscura est, apparebit, cum constiterit, cur a matre jam variolata variolaturus foetus prodeat, & cur variolato semel homini iterum variolandi facultas non sit.

LXXXIII.

LXXXIII. HACTENUS ostendimus naturalem, variolarum sedem ad cutem extimam pertinere, & pustularum fabricam extra vias sanguinis elaborari, idest EXTRA ANIMAL esse. Ex quo is demum Variolarum Medicus erit optimus, qui a vitalibus organis citissime illas, & plenissime ejiciet. Ejiciendi autem omnis ars constat potius impedimentorum ablatione, quæ fufius recensuimus, quam ministerio auxiliorum. Nam, si dempseris impedimenta, morbus se ipsum curat, & non indiget Medico. Medici opera necessaria est, ubi aut præjudicia regnant noxia de regimine variolarum, aut corpora hominum variolis prehensa sana non sunt. Conquiescere enim morbi veteres aut non possunt, cum variolæ invadunt, aut non solent. Ex quo malum est infirmum pravisque humoribus plenum corpus variolare. Quid autem in tanta sive vitæ luxuria, sive passim grassante patrum in filios non unius generis hereditaria labe, debet minus videri mirum, si morbus, aliorum morborum consortii impatiens, stragem passim edat, sitque sæpe læthalis? Quid igitur hæsitamus in bene antea dispositis, optimeque paratis corporibus, insitione facere, & procurare variolas? Inevitabilis morbus est, male incurrendi occasio facilis. Inoculationem patres detestamini? ergo aut generaturi labis omnis servate vos expertes ne qua filios maculetis, aut pro filiorum bono machinæ statu, donec variolas patiantur, spondete. Non potestis alterutrum, aut forte utrumque? si non ergo inoculari permittitis, vos filios vestros in ancipitem conjicitis morbi eventum, vos ultro jugulatis.

Nunc

NUNC quando mihi, quæ duo ad inquirendum proposueram, satis videor explicavisse, liceat in mei operis sine Præstantissime PRINGLEE, bene cupere Civibus meis, ut naturalium variolarum anticipem for te m, quam nonnihil exagitavi, insitione receptarum tutissimo, solidoque beneficio antevertant. Qua in re utinam tandem sive respiciant, sive universim sentire melius velint, & generoso animo per mediam illustrium exemplorum turbam, omnem boni eventus dubitationem eximentium, ad tutum se conferant adversus rem pene inevitabilem, solidumque præsidium inoculationis. Et tanto Principum maximorum exemplo omnes permoveantur, sive pietas illa sit erga genus humanum naturalibus variolis pessundatum, sive propriæ cujusque vitæ amor, ad rem tantam suscipiendam. Certe enim nos Itali hoc etiam immortali beneficio tenemur MARIE THERESIE AUGUSTÆ, amoris, & deliciarum generis humani, quod egregio sapientiæ, constantiæque documento, domesticis exemplis nuper ostendere nobis non dubitaverit, quam bene, quam tuto, contra pestem tantam inoculatione agi possit. Sed nos, ut spero, si etiam vota irrita cedant, ob hanc bene sentiendi libertatem nemo redarguet.

ICONIS CHARACTERUM

EXPLICATIO.

Continentur hac icone parvæ figuræ octo ad ostendenda pustularum variolosarum duo genera, & earum habitum exteriorem, interioremque, ab origine sua ad perfectionem.

FIGURA I.

Cutis particulam variolatam exhibet in qua.

- a. Variolosa pustula umbilicata minima nascens: cujus est foveola, sive umbilicus *.
- b. Pustula major, & perfectior ejusdem generis. cujus umbilicus etiam est in *.
- c. Pustula vesicularis perfecta.
- dd. Congregatæ aliæ generis umbilicati pustulæ.

FIGURA II.

Eam ipsam figuræ prioris exhibet cutis particulam dissectam secundum longitudinem ad crassitudinem totam, sic ut dissectio per medium transeat pustularum a, b, c, ut earum interiora appareant.

a. Pustulæ nascentis circa glandulam sebaceam. sectio, in qua elevatum cum pustula supra cutem glandulæ corpus apparet, & ab eo, uti solet, brevis pilus emergens.

t. Pustulæ vesicularis sectio in qua vacuum sub epidermide apparet, ab aqua relictum, quæ sectione effluxit.

b. Pustulæ umbilicatæ majoris nondum suppuratæ sectio similis, cujus partes grandioribus tractibus ad clariorem animadversionem translatae sunt in medium iconis sub majori littera B. In qua

aa. Epidermis consueto crassior.

bb. Solidum sub epidermie Malpighiani mucicorpus tumidum, & pustulæ volumen tumore suo efficiens.

cc.

- c c.* Finitimus basi pustulæ cli-
vus ubi mucosum cor-
pus crassescere incipit
dd. Cutis indemnis, nihilque
sui, præter basim ali-
quantulum rubore præ-
ter naturam infectam,
tumori pustulæ imper-
tiens.
- e.* Glandula sebacea axim
pustulæ tenens solito
crassior, latiori parte
sua, & infima, cutis
corpori inserta; in ex-
tremitate superiori,
orificio suo in epider-
midem. *aa* continuata.
- f.* Pilus ab orificio glandulæ
sebaceæ emergens: in
quo orificio erat um-
bilicus.
- gg.* Summus pustulæ locus cir-
ca umbilicum, a cutis
corpore remotissimus,
ubi initium habet sup-
puratio, & unde po-
stea descendit ad pu-
stulæ basim.
- h.* Lineolæ desinentes in co-
loratiorem basi pustu-
læ vicinam cutis par-
tem inflammatam, a
qua humor est imper-
titius mucosum corpus
tumefaciens.

FIGURA III.

Quæ littera *a* figuræ pri-
mæ erat nascens, &
littera ejusdem *b* per-

fectior pustula, hac
tertia figura est in me-
dio suppurationis, in
quo statu præter mo-
lem præportione au-
ctam, distinguuntur.

- aa.* Ambitus pustulæ rube-
scens.
- b.* Anulus subalbidus umbili-
cum circuens, ubi pus
primum generatur.
- c.* Umbilicus fere ad idem
planum cum pustulæ
ambitu proximo ele-
vatus, subeuntis puris
vi ab anulo purulento
circumstante, quia pa-
ullatim superiorem se-
baceæ glandulæ partem
destruit, & veluti re-
tinaculo liberat umbi-
licum.

FIGURA IV.

Ejus, quæ figura tertia
exhibetur pustula, se-
ctionem perpendicula-
tam exhibet.

- aa.* Cavum purulentum a
vertice ad basim pustu-
læ distentum, quo in-
clusa glandula sebacea
paullatim destruitur.
- bb.* Corpus cutis pallidius, &
integrum.

FIGURA V.

Pustulam exhibet vario-
losam in exactæ jam sup-
pu-

purationis statu globulari pene forma, in cuius vertice ubi sedes umbilici erat apparet *. eminent gemma.

FIGURA VI.

Ejusdem pustulæ sectio perpendicularata in qua apparet.

- a*. Cavum purulentum.
- bb*. Corpus cutis suppositum integrum in quo sub *a* apparet pars una glandulæ sebaceæ, quæ reliquo suppuratione destructo, integra cuti infidet.

FIGURA VII.

Cutis particulam exhibet

confluentibus residibus variolis occupatam.

- aaa*. Pustulæ confluentes.
- bb*. Pustulæ nonnullæ etiam imbecilles, disjunctæ.
- cc*. Umbilicus pustularum fusus, & repandus.

FIGURA VIII.

Eandem ostendit cutis particulam dissectam.

- aa*. Cutis corpus pustulis subiectum sectione nudatum.
- bb*. Cuticula supra cutem reses, nullo humore pustulis contento, elevata.
- cc*. Cutis sub pustulis repandis violaceo gangrenoso colore infecta.

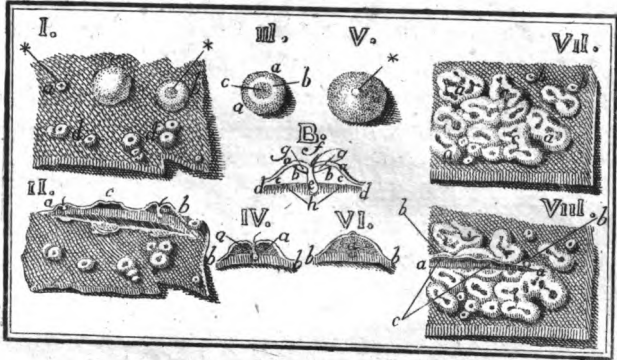
Vidit

*Vidit D. Aurelius Castanea Clericus Regularis Sancti
Pauli, & in Ecclesia Metropolitana Bononia Pœni-
tentiarius pro Eminentissimo, ac Reverendissimo D.
D. Vincentio Cardinali Malvetis Archiepiscopa Bo-
nonia, & S. R. I. Principe.*

Die 3. Septembris 1775.

IMPRIMATUR.

*Fr. Carolus Dominicus Bandiera Vicarius Generalis
S. Officii Bononia.*

PL-
(10140)

A

63

